

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programa

Vaida Rimkevičienė

**SOCIALINIŲ PEDAGOGŲ VEIKLOS SPECIFIKA VAIKŲ GLOBOS
NAMUOSE**

Magistro darbas

Magistro darbo vadovas –
doc. dr. A. Juodraitis

2007

SANTRAUKA

Darbe atlikta teorinė socialinių pedagogų darbo sampratos ir vaikų globos namuose įgyvendinamų funkcijų analizė.

Iškelta *hipotezė*, kad socialiniai pedagogai dirbantys vaikų globos namuose įgyvendindami realias funkcijas, neatlieka kelių pagrindinių funkcijų: individualaus darbo su globotiniu, ruošimo socialinei (re) integracijai.

Anketinės *apklausos metodu* buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas - ištirti socialinių pedagogų darbo specifiką bei prioritetus. *Statistiškai* apdoroti socialinius duomenis buvo pasirinkta SPSS – 11.0 programinė įranga. Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, hipotezę, uždavinius, atitinkamai taikyta *deskriptyvinė - aprašomoji analizė*.

Apklausa dėl socialinių pedagogų funkcijų vaikų globos namuose atlikta 85 Lietuvos Respublikos vaikų globos namuose. Tyrime dalyvavo 66 socialiniai pedagogai.

Empirinėje dalyje nagrinėjamos socialinių pedagogų, dirbančių vaikų globos namuose, prioritetinės funkcijos bei kiek laiko sugaišta joms įgyvendinti. Išskiriamos tik svarbios funkcijos. Išryškinama veiklos vaikų globos namuose specifika.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

1. Dirbdami vaikų globos namuose, socialiniai pedagogai susiduria su globotiniais sunkiau gebančiais prisitaikyti prie pakitusių gyvenimo sąlygų, nes dauguma jų turi įvairių elgesio, emocijų ir kognityvinių problemų. Šios aplinkybės įtakoja socialinio pedagogo ir auklėtinio santykį, individualaus darbo su globotiniu specifiką: kreipiant dėmesį į asmeninių ir socialinių vertybių sistemų formavimą.

2. Iš tyrimo matyti, kad socialiniai pedagogai dirbantys vaikų globos namuose svarbiausiomis laiko šias funkcijas ir joms sugaišta daugiausiai laiko: vaiko atstovavimas teismuose, įvairaus pobūdžio dokumentų rengimas, žinių teikimas apie globojamą vaiką įvairioms institucijoms (VTAT, įvaikinimui, statistikos departamentui).

3. Hipotezė pasitvirtino, jog socialiniai pedagogai dirbdami vaikų globos namuose visapusiškai nerealizuoja kelių iš svarbiausių savo veiklos funkcijų, būtent – nepakankami užtikrinamas socialinis globotinių ugdymas, stokojama veiklos sprendžiant individualias globotinių problemas, nukenčia darbas su biologinėmis šeimomis.

4. *Specialistų, dirbančių vaikų globos namuose darbo specifika įtakoja susiklosčiusi praktika bendradarbiauti su socialiniais partneriais, ipareigojimai rengti įstaigos veiklos dokumentus, susijusius su vaiko globa.*

Esminiai žodžiai: Vaiko gerovės politika, našlaitystė, vaiko globa, vaikų globos namai, socialinė globa, socializacija, socialinė integracija, socialinė adaptacija, socialinė atskirtis, socialinė politika, socialinis pedagogas, profesija, kompetencija, socialinė kompetencija.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	5
1 skyrius. SOCIALINIO PEDAGOGO VAIDMUO	10
1.1. Socialinės pedagogikos ir socialinio pedagogo samprata.....	10
1.2. Socialinio pedagogo veiklos sritys, tikslai, uždaviniai.....	12
1.3. Socialinio pedagogo savybės, vertybinės nuostatos bei vaidmenys.....	16
1.4. Dokumentų svarba socialinio pedagogo darbe.....	19
1.5. Socialinių pedagogų rengimo retrospektyva, etatų steigimo tvarka.....	21
1.6. Socialinio pedagogo kvalifikacijos ir profesinių gebėjimų įgijimas.....	24
1.7. Socialinės ir profesinės kompetencijos vaidmuo socialinio pedagogo profesinėje veikloje.....	28
2 skyrius. SOCIALINIO PEDAGOGO VEIKLOS SPECIFIKA VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE	31
2.1. Vaiko globos (rūpybos) samprata, formos, tikslai, uždaviniai, steigimo principai.....	31
2.2. Teisiniai ir norminiai aktai, reglamentuojantys vaiko teises. Valstybės strategija globotinių vaikų atžvilgiu.....	35
2.3. Globojamas vaikas ir socialinio pedagogo veiklos ypatumai vaikų globos namuose.....	38
3 skyrius. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS	45
3.1. Tyrimo metodika.....	45
3.2. Tyrimo respondentai.....	46
3.3. Tyrimo rezultatų aptarimas.....	47
Išvados, rekomendacijos	108
Literatūra	110
Summary	116
Priedai	117

ĮVADAS

Temos aktualumas ir mokslinis naujumas. Lietuvos integracija į Europos Sąjungą bei naujų visuomenės požiūrių į vaiką formavimasis skatina tobulinti politiką Lietuvoje. Įgyvendinant sieki dėl vaiko gerovės, valstybėje yra formuojami pagrindiniai socialinės politikos tikslai. Artimiausiam dešimtmečiui nurodomos vaiko gerovės politikos įgyvendinimo strateginės gairės, pagrindinėse vaiko aprūpinimo, vaiko dalyvavimo ir vaiko apsaugos srityse.

Kardinalūs pastarojo dešimtmečio pokyčiai Lietuvoje į pedagogų darbą atnešė daug naujovių. Socialiniai pedagogai, kaip socialinės pedagoginės srities specialistai, pradėti rengti 1990m., įvairiose aukštosiose universitetinėse ir neuniversitetinėse mokyklose. Ilgainiui pradėjo išsiskirti šių specialistų darbo specifika bendrojo lavinimo mokyklose, vaikų darželiuose, specialiosiose mokyklose, vaikų globos namuose, pensionatuose. Tačiau visus juos vienija socialinio žmogaus ugdymo tikslas.

Socialinių pedagogų darbą ugdymo įstaigose, darbą su šeima, kaimo bendruomenėje, socialinių pedagogų profesinį įvaizdį ir elgseną yra tyrusi Leliūgienė (Leliūgienė, 2002). Kvieskienė (2001) aprašė socialinių pedagogų kvalifikacinius reikalavimus, socialinių pedagogų darbo sistemą, problemas. Radzevičienė (2006) ištyrė ir pateikė globos institucijose augančių kūdikių emocijų raidą. Bešeimių vaikų ugdymo ypatumus globos institucijose (socialiniu ir psichopedagoginiu aspektu) ištyrė Braslauskienė (2000). Šie tyrimai taipogi atskleidžia, kokį didelį poveikį socialinių pedagogų žinioms, įgūdžiams, vertybėms formuoti turi profesionalų diskusijos, naujos universitetų programos.

Vaikų augančių vaikų globos namuose jau treji metai nemažėja. Šiuo metu globos namuose gyvena apie 3000 vaikų. Sutrikusios raidos kūdikių namuose galima atsekti buvusių auklėtinių dinastijas. Auklėtiniai, perėję visas globos bei ugdymo įstaigas ir, sulaukę pilnametystės, grįžta į tapačią terpę, iš kurios vaikystėje buvo paimti. Grįžta nepasiruošę savarankiškai gyventi, nesugebantys socialiai ir psichologiškai adaptuotis. Galima kaltinti įstatymus, institucijas, pareigūnus ar įstaigų darbuotojus. Visa tai priklauso nuo požiūrio į žmogų. Globos įstaigoje inkapsuliuotą vaiką turime visais įmanomais būdais bei priemonėmis paruošti savarankiškam gyvenimui, (re) integracijai į visuomenę. Tai ir yra pagrindiniai socialinių pedagogų darbo tikslų vaikų globos namuose.

Profesionalus socialinių pedagogų darbas vaikų globos namuose – pakankamai jauna darbo sritis savo patirtimi bei darbo metodų planavimu.

Pažymėtina, kad Lietuvoje stokojama tyrimų, kurie įvertintų socialinių pedagogų darbą globos namuose, jų praktiką. Šią darbo sritį trumpai aprašė bei pateikė Radzevičienė (1999), mokslinės konferencijos medžiagoje, pažymėdama šių specialistų darbo specifiką kūdikių namuose.

Tyrimo „Socialinio pedagogo veiklos specifika vaikų globos namuose“ pagalba būtų galima geriau suvokti socialinių pedagogų veiklos specifiškumą šiose įstaigose, reikiamų žinių ir įgūdžių tobulinimo galimybes bei poreikius.

Tyrimo problema. Kokia yra socialinių pedagogų, dirbančių vaikų globos namuose darbo specifika? Galbūt specialistai daug dirba su globojamais vaikais individualiai, o gal didesnę dėmesį skiria bendradarbiavimui tarp institucijų?

Darbe atliktas tyrimas padės atskleisti socialinių pedagogų darbo ypatumus ir specifiką vaikų globos namuose, išryškinti problemas, specialistų požiūrį į darbą. Tai labai reikšminga vystant socialinio darbo su globojamais vaikais specializaciją.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad socialiniai pedagogai dirbantys vaikų globos namuose įgyvendindami realias funkcijas, neatlieka kelių pagrindinių funkcijų: individualaus darbo su globotiniu, bei ruošimo socialinei (re) integracijai.

Tyrimo objektas – socialinių pedagogų darbo specifika bei funkcijos vaikų globos namuose.

Tyrimo tikslas – per įgyvendinamas funkcijas atskleisti, socialinių pedagogų veiklos vaikų globos namuose, specifiką.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą bei teisinius aktus, kurie reglamentuoja socialinių pedagogų veiklos gaires, kompetencijas.
2. Ištirti ir išanalizuoti Lietuvos vaikų globos namuose dirbančių socialinių pedagogų nuomonę apie jų darbo specifiką bei prioritetus skirstant darbo laiką.
3. Parengti rekomendacijas, tikslu optimizuoti socialinių pedagogų veiklą vaikų globos namuose.

Tyrimo dalyviai. Globos institucijose dirba ribotas skaičius socialinių pedagogų, todėl tyrime dalyvauja tik 85 specialistai, dirbantys Lietuvos Respublikos vaikų globos namuose. Dalyviai pasirinkti nevienodos socialinės pedagoginės patirties, darbo stažo bei išsilavinimo. Tiriamiesiems buvo išsiųstos anketos internetiniu paštu arba perduotos tiesiogiai, o Šiaulių apskrities 6 vaikų globos namų socialiniai pedagogai buvo aplankyti darbo vietose. Anketinė apklausa atlikta 2007 metų vasario mėnesį.

Tyrimo metodologija ir metodai. Tyrimui atlikti pasirinktas anketinės apklausos metodas. Tyrimo instrumentas – anketa. Anketoje pateikti uždari ir atviri klausimai. Atsižvelgiant į darbo specifiką, suformuluoti praktiniai teiginiai orientuoti į darbą pagal specializaciją, socialinių

pedagogų darbo apimtį bei laiko sąnaudas. Teiginius reikėjo įvertinti pagal jų svarbą bei išskirti veiklą, pagal sugaištamą laiką. Rezultatai apdoroti SPSS – 11.0 programine įranga. Tyrimas kiekybinis.

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, pagrindinių sąvokų žodynėlis, skyriai (3), išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas (63 literatūros šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja (53 paveikslai). Prieduose pateikiama (anketa, bei tyrimo rezultatų aptarime nepateikti paveikslai). Darbo apimtis - 115 puslapių be priedų.

PAGRINDINĖS SAŲVOKOS

Vaiko gerovės politika – socialinės politikos dalis, kuri remiantis tarptautiniais dokumentais yra nusakyta trimis principais: vaiko teisė į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą (Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, 2003).

Našlaitystė – tai socialinis reiškinys, paaiškinamas tuo, kad visuomenėje yra vaikų, kurių tėvai mirę, taip pat vaikų, likusių be tėvų globos dėl tėvystės teisių apribojimo ar atėmimo, kai tėvai pripažįstami neveiksniais, nežinia kur esančiais, taip pat tų vaikų, kuriems neatimtos tėvystės teisės, bet jie iš tikrųjų nebesirūpina savais vaikais (Leliūgienė, 2003 b, p.119).

Vaiko globa – tai likusio be tėvų globos vaiko patikėjimas fiziniam ar juridiniam asmeniui (šeimynai ar globos institucijai), jo priežiūra, auklėjimas, asmenų ir turtinių teisių bei teisėtų interesų atstovavimas ir gynimas (LR Vaiko globos įstatymas, 1998).

Vaikų globos namai – įstaigos, kuriose auklėjami socialiniai našlaičiai, pamestinukai arba valkataujantys vaikai (Leliūgienė, 2003b, p. 327).

Socialinė globa – nuolatinė globa, teikiama tam skirtose įstaigose, pavyzdžiui senelių, vaikų, invalidų namuose (Angeles, 1999, p. 80).

Socializacija – istoriškai sąlygotas socialinis patirties perėmimas ir aktyvus atgaminimas individo veiklos ir bendravimo procese. Individas perima socialinį patyrimą kai yra ugdomas (t.y. tada, kai jį tikslingai formuoja kiti žmonės), ir tada, kai jį veikia įvairūs stichiniai, dažnai prieštaringi socialiniai veiksniai. Daugiausia socializaciją lemia mokymas ir auklėjimas (Augis, 1993, p. 288).

Socialinė integracija – veiksmai kuriais gyventojams sudaromos sąlygos dalyvauti visuomenės gyvenime (Angeles, 1999, p. 76).

Socialinė adaptacija (lot. adaptacio) – aktyvaus prisitaikymo prie socialinės aplinkos procesas, individo, socialinės grupės ir socialinės aplinkos bendravimo būdas, individų ir socialinės aplinkos santykių harmonizacijos rezultatas (Leliūgienė, 2003b, p. 231).

Socialinė atskirtis – nurodo socialines grupes, kurios yra mažiau integruotos į visuomenę ir kurios turi mažiau arba visai neturi galimybių dalyvauti politiniame, socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame visuomenės gyvenime. Socialinės atskirties priežastis galima grupuoti į teises, ekonomines ir kultūrinės psichologines (Lazutka, 2001, p. 105).

Socialinė politika – tai socialinė veikla, reguliuojanti santykius tarp individų, grupių, bendruomenių, socialinių institucijų, jų principai, raiška. Socialinė politika remia visuomenės

resursų pasiskirstymą ir jos narių gerovę. Socialinės politikos rezultatas yra socialinė gerovė, kuri apibūdina kaip tenkinami visuomenės narių poreikiai.

Socialinės politikos valdžios pasiskirstymas: Seimas → Socialinės apsaugos ir darbo ministerija → Apskritis → Savivaldybės → Visuomenė (Leliūgienė, 1999, p. 10).

Socialinis pedagogas – asmuo, įgijęs kompleksinį pedagoginį ir socialinio darbo profesinį pasirengimą dirbti švietimo sistemoje (vaikų globos ir ugdymo institucijose). Pagrindinis socialinio pedagogo *profesinės veiklos tikslas* – vaiko socialinė gerovė, įvairių socialinių paslaugų teikimas vaikui, sudarant prielaidas sėkmingai augančio žmogaus socializacijai. Socialinio pedagogo *profesinė pareiga* – pastebėti, įvertinti ir padėti įveikti ne tik socialinius vaiko gyvenimo sunkumus, bet ir jo psichologines, elgesio, bendravimo problemas (Ambrukaitis, 2000, p. 141).

Profesija – specializuoto ir kvalifikuoto darbo rūšis atitinkanti darbo pasidalijimą gamybos ir kultūros sferose, kelianti dirbančiajam specialius reikalavimus (Vaitkevičiūtė, 2001, p. 795).

Kompetencija – tai žmogaus kvalifikacijos raiška arba gebėjimas veikti, sąlygotas žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių (Jucevičienė, Lepaitė, 2000) (Gumuliauskienė, Augustienė, Bobrova, Macaitienė, 2002, p. 6).

Socialinė kompetencija – tai:

- socialinis pasisekimas;
- sugebėjimas pasiekti tam tikrus tikslus ir adaptuotis aplinkoje;
- sugebėjimas lanksčiai spręsti problemas ir prisitaikyti prie aplinkos sąlygų;
- gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, asmenybės savybių bei vertybių;
- balansas tarp aplinkos ir reikalavimų ir individualių asmenybės sugebėjimų, (Lekavičienė, 2001, p. 15).

1 skyrius. SOCIALINIO PEDAGOGO VAIDMUO

1.1. Socialinės pedagogikos ir socialinio pedagogo samprata

Socialinės pedagogikos terminą, kuris iki šių dienų įvairių autorių traktuojamas nevienodai, 1850m. savo knygoje „Vadovas vokiečių mokytojams“ pasiūlė Dystervegas. Socialinę pedagogiką galima suprasti kaip visuomenės ugdomųjų galių integraciją, siekiant asmenybės ir visos tautos kultūros lygio pakilimo (Natorpas ir kt.) bei kaip socialinę pagalbą nuskriaustiesiems, jų globą, netinkamo elgesio ir nusikaltimų profilaktiką (Nolis, Boimeris ir kt), (cit. Vitkauskaitė, 1999; p. 48).

Vokiečių mokslininko Vernerio nuomone, 1910-1920 metais socialinė pedagogika buvo suprantama kaip visuomenės ugdomųjų jėgų integracija, keliant tautos kultūrinį lygį ir kaip socialinė pagalba socialiai apleistiems vaikams, nepilnamečių teisėtvarkos pažeidėjų profilaktika (Leliūgienė, 2003b).

Socialinė pedagogika (ir socialinis darbas) kaip savarankiškos teorijos plačiau paplito tik XX amžiuje. Socialinės pedagogikos tradicija nuosekliausiai tęsiama Vokietijoje, Prancūzijoje, Danijoje, Šveicarijoje, Lenkijoje, Rusijoje ir kitose šalyse.

Socialinė pedagogika – tai savarankiška edukologijos mokslo šaka, apimanti ne tik socialinius bet ir kitus mokslus, tyrinėjanti individo, kaip subjekto, ugdymą, taip pat jo apsaugą nuo įvairaus pobūdžio socialinių išpuolių (Leliūgienė, 2003a, p. 41).

Socialinės pedagogikos pradininku Lietuvoje laikomas Vaitkevičius. Jis *socialinę pedagogiką* apibrėžia kaip pedagogikos mokslo šaką – vieną iš antropologijos mokslų šakų, tiriančią žmogų jai būdingu požiūriu – socialinių, kultūrinių jo gyvenimo sąlygų fone, ieškančią būdų, kaip pažinti žmogų grupėje, visuomenėje, visuomenės raidoje ir rasti priemones, kaip daryti jam įtaką, padėti pritaipiti socialinėje aplinkoje, išmokyti jį kaip grupės narį, subjektą pasirinkti aplinką, pačiam socializuotis, ir netgi keisti aplinką, atsižvelgiant į savo poreikius ir galimybes (Vaitkevičius, 1995).

Pasak Semionov, *socialinė pedagogika* – tai pedagogikos šaka, nagrinėjanti visų amžiaus ir socialinių grupių žmonių socialinį ugdymą, tiek švietimo įstaigose, tiek įvairiose organizacijose, krioje jis gali nebūti pagrindinė funkcija (cit. Leliūgienė, 2003b).

Kvieskienė (2002a) socialinę pedagogiką apibrėžia kaip pedagogikos mokslų šaką, nagrinėjančią vaikų (asmenų nuo gimimo iki aštuoniolikos metų) socialinį ugdymą, t.y. jų sėkmingos socializacijos proceso organizavimą bei valdymą makro ir mikrosociume.

Kučinskas, Kučinskienė (2000) *socialinį pedagogą* apibrėžia kaip – asmenį, turintį socialinio pedagogo aukštąjį išsilavinimą arba aukštąjį socialinio darbo ir profesinę pedagogo kvalifikaciją. Socialinis pedagogas turi būti pasirengęs dirbti socialinėse institucijose, atliekančiose ugdymo funkcijas, gebėti vaikui teikti socialinę pedagoginę pagalbą ir koordinuoti socialinių paslaugų teikimą; taip pat padėti vaikui pritaipyti visuomenėje, bendruomenėje, švietimo ar globos įstaigoje, racionaliau išnaudoti visas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais

Socialinis pedagogas, Kvieskienė (2003) manymu, – tai asmuo, kuris sugeba sudaryti sąlygas vaiko socializacijai, ankstyvajai prevencijai bei socialinei pedagoginei reabilitacijai. Tai vaiko gerovės sergėtojas ir vaiko advokatas – siekia apsaugoti tuos, už kuriuos atsako, tai yra mažiausius ir silpniausius piliečius. Šio tikslo jis siekia pasitelkdamas humanizmo mąstytojų idėjas, iškiliausių praktikų pedagogų, altruistų, dvasinės sferos darbuotojų būčiai, aukojimąsi visoms būties apraiškoms, atsidavimą.

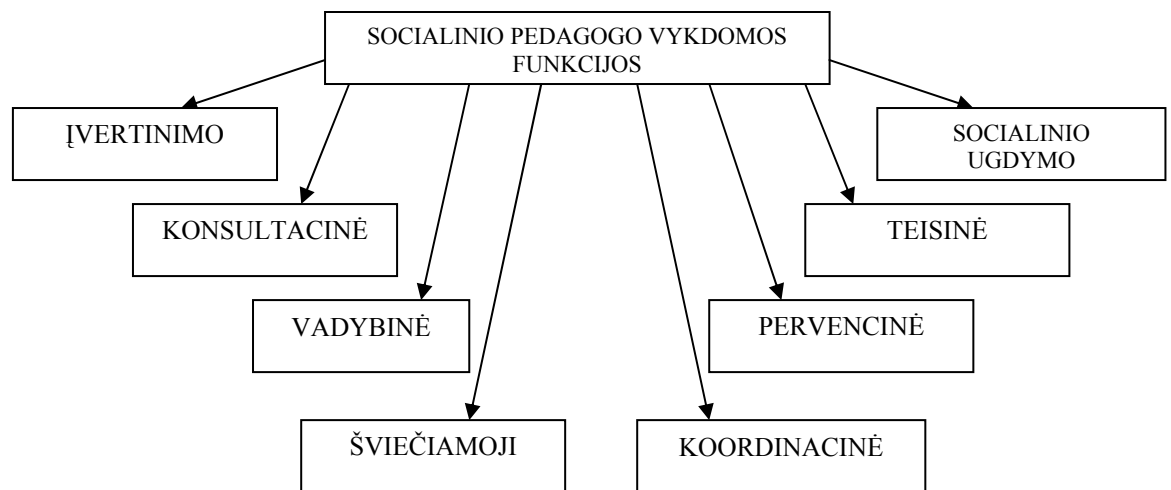
Taigi, socialinis pedagogas – asmuo, įgijęs kompleksinį pedagoginį ir socialinio darbo profesinį pasirengimą dirbti švietimo sistemoje (vaikų globos ir ugdymo institucijose). Pagrindinis socialinio pedagogo profesinės veiklos tikslas – vaiko socialinė gerovė, įvairių socialinių paslaugų teikimas vaikui, sudarant prielaidas sėkmingai augančio žmogaus socializacijai. Socialinio pedagogo profesinė pareiga – pastebėti, įvertinti ir padėti įveikti ne tik socialinius vaiko gyvenimo sunkumus, bet ir jo psichologines, elgesio, bendravimo problemas (Ambrukaitis, 2000).

Anot Kučinsko, Kučinskienės (2000), *socialinio pedagogo profesija* – tai atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į asmeninio gyvenimo struktūras, prielaidas.

Rusų autorių teigimu (Bočarova (1994), Filonovas (1996), Jarkina (1994)), socialinio pedagogo veikla orientuota į pagalbos teikimą visoms gyventojų kategorijoms, prioritetiškai siekiant prevencinių profilaktinių tikslų. Šie specialistai neturi laukti, kada į juos klientai kreipsis pagalbos, bet pats etiškai leistiniais būdais stengiasi užkirsti būsimoms problemoms kelią, tarsi “užbėgti už akių”. Socialinis pedagogas turėtų nusakyti kliento socialinę diagnozę, jo medicininės, psichologinės, juridinės problemas, išsiaiškinti jo interesus, susipažinti su mikroaplinka, gyvenimo sąlygomis, neigiama įtaką klientui ir, jei reikia, tai aptarti su kitais specialistais (Vitkauskaitė 1999; p.49).

1.2. Socialinio pedagogo veiklos sritys, tikslai, uždaviniai

Siekdamas vaiko gerovės ir saugumo, socialinis pedagogas vykdo funkcijas, apibrėžtas Kvalifikaciniuose reikalavimuose, patvirtintuose LR ŠMM ministro 2001 m. gruodžio 14 d. įsakymu Nr.1667:

1 pav. Socialinio pedagogo funkcijos (pagal LR ŠMM Kvalifikacinius reikalavimus, 2001)

Socialinis pedagogas dirba vadovaudamasis tarptautiniais vaikų teises ir interesus reglamentuojančiais dokumentais, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (Žin., 1995, Nr. 60-1501), Lietuvos Respublikos Civiliniu kodeksu (Žin., 2000, Nr. 74), Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymu (Žin., 1998, Nr. 35-933, 2000 Nr. 58-1702), Lietuvos Respublikos konstitucija (Žin., 1992, Nr.33-1014, 1992.11.30), Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais ir kitais norminiais aktais, pareigine instrukcija, etikos principais (Kvieskienė, 2003).

Socialinio pedagogo veiklos sritis – erdvė, kurioje skirtingų charakterių ir polinkių žmonės realizuoja savo gabumus, interesus ir sėkmingai dirba: susipažįsta su savo globotinių socialinėmis problemomis, tampa “savais” tam tikram žmonių skaičiui, informuoja juos apie būtiniausių valstybinių ar komercinių tarnybų, sprendžiančių socialines problemas, veiklą (Leliūgienė, 1997).

Socialinio pedagogo veikla siekiama užtikrinti asmenų tinkamą socialinį, materialinį, kultūrinį gyvenimo lygį, atstatyti jų galimybes pilnavertiškam funkcionavimui visuomenėje, socialinį teisingumą. Kohena (1992) teigia, kad socialinio pedagogo veiklos paskirtis ir tikslas apima visus

vaiko, nuo gimimo iki 18 metų, amžiaus tarpsnius ir juose iškilusių problemų kvalifikuotą sprendimą, savalaikę pagalbą, tarpinstitucinio bendradarbiavimo efektyvumą.

Socialinis pedagogas siekia padėti vaikams geriau adaptuotis mokykloje, racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais (Kučinskas, 2000).

Socialinis pedagogas dirba kartu su pedagogais, grupių vadovais, kuratoriais, tėvais ar teisėtais vaiko atstovais, mokyklos bendruomene (Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija, 2002, Nr. 1691).

Socialinis pedagogas vertina ir padeda tėvams ar teisėtiems vaiko atstovams ugdyti savo vaiką; suprasti jo socialinius ir psichologinius poreikius, jų tenkinimo svarbą, geriau suprasti vaiko, turinčio vystymosi sunkumų, poreikius, tėvų teises ir pareigas. Socialinio pedagogo veiklos sritis yra labai plati, bet siekianti vieno tikslo – padėti vaikui geriau adaptuotis šiandienos gyvenime, saugiai jaustis, tapti pilnaverte asmenybe.

Barkauskaitė-Lukšienė (2002) nurodo, kad socialinio pedagogo veikla yra vykdoma tokiais pagrindiniais etapais:

- Tikslo iškėlimas;
- Problemos sprendimo uždaviniai;
- Turinys (naudotini metodai ir būdai);
- Rezultatai.

Kvieskienė (2003) siūlo socialinę pagalbą vaikui suteikti trimis etapais:

- Pirmajame - *“tiriamąjo – vertinamojo planavimo”*- etape specialistai dokumentuoja procesą, apklausia vaikus, pedagogus ar kitus asmenis, pranešusius apie problemą, išanalizuoja ir aprašo problemą, nustato institucijas, kurios galėtų padėti.
- Antrajame - *“problemos sprendimo ir tikslų įgyvendinimo”*- etape socialiniai pedagogai nustato prioritetinius problemos sprendimo uždavinius, numato intervencines ir pedagogikos metodikas, koordinuoja suplanuotą procesą, jį analizuoja susitikimų metu, siekia geresnių rezultatų, patys tobulėdami.
- Trečiojo - *“galutinio įvertinimo”*- etape socialiniai pedagogai aptaria problemą su auklėtiniu ar suaugusiu klientu, jo artimiausia aplinka, asmenimis, dalyviais sprendžiant problemą, įvertina situaciją ir patys save; rengia rekomendacijas visiems proceso dalyviams.

Prieš pradėdant vykdyti bet kokią veiklą, pirmiausia reikia gerai žinoti, ko norima pasiekti ir kokių tikimasi sulaukti rezultatų. Nereikia pamiršti, kad socialinis pedagogas yra vaiko draugas, advokatas, tyrėjas, tarpininkas, padėjėjas, psichoterapeutas, užtarėjas, kovotojas už gerį, tiesą ir grožį.

Socialinio pedagogo veikla turi būti nukreipta į konkretų vaiką, į konkrečios jo problemos sprendimą. Viena asmenybė veikia kitą – tai intervencija į sąmonę, valią, emocijas, o per jas ir į žmogaus elgesį bei veiklą (Barkauskaitė - Lukšienė, 2002). Klientas tarsi užsikrečia ir jį paveikia kito asmes vertybės, idėjos. Pokalbio eigoje vyksta įtikinėjimas, kuris yra pagrįstas logika ir įrodymais. Įtikinamieji žodžiai turi būti aiškūs ir suprantami, įtikinėjant remiamasi patirtimi. Socialinis pedagogas turi remtis šiandienos situacija, nauja informacija. Vaikas turi pasitikėti socialiniu pedagogu, nes kitaip nebus atviro bendravimo; vyks tik išklausymas, tačiau ne bendradarbiavimas. Įtaiga nukreipta į nekritinį informacijos priėmimą ir nuomonės pasikeitimą apie jo paties elgesį. Tai vėl priklauso nuo tarpusavio santykių.

Galima pastebėti, kuomet vaikas užsikrečia emocijomis - tai mums praneša jausmai, neverbalinė forma: garsai, intonacija, tonas, ritmas, tempas, gestai, mimika (Barkauskaitė - Lukšienė, 2002).

Socialinio pedagogo veikla reikalauja tikslų aiškumo ir ketinimų, interesų ar užduočių reikalingumo, suderinto veiksmo su elgesiu šių tikslų įgyvendinimui. Visų pirma tikslas nusako galutinį rezultatą - tai ateities veiklos pristatymas; kiekviena darbo diena turi priartėti prie tikslo; tikslo kelimas – pirminis procesas (Barkauskaitė - Lukšienė, 2002).

Socialinis pedagogas:

- Aptarnauja vienos arba kelių švietimo įstaigų vaikus, kaimo vietovėje, bet ne daugiau kaip 2 įstaigose, kuriose yra vaikų.
- Konsultuoja atskirai įrengtame kabinete, kuriame yra kompiuteris, telefonas ir kitos reikalingos priemonės.
- Planuoja savo darbo dieną, atsižvelgdamas į paraiškas konsultacijoms, švietimo, globos ar kitos socialinės įstaigos ypatumus ir įstaigą lankančių vaikų poreikius.
- Ne mažiau kaip 50 proc. savo darbo laiko skiria darbui su vaikais pačioje įstaigoje, pedagogų, klasės auklėtojų, tėvų konsultavimui. Sudėtinga konsultuoti tėvus ir taisyti jų auklėjimo klaidas, reguliuoti žmogaus brandos procesus (Dobranskienė, 2002).

Jeigu pavyksta pasiekti tikro mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo, šie klausimai nėra neišsprendžiami.

- Kitą darbo laiką socialinis pedagogas skiria vaikų lankymui namuose, konsultacijoms su kitais specialistais, tiriamajam ir organizaciniam darbui, kuris gali būti atliekamas ir už švietimo įstaigos ribų (Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija, 2002, Nr. 1691).

Socialinio pedagogo profesinės veiklos tikslas – vaiko gerovės siekis, ankstyvoji prevencija, socialinių įgūdžių ugdymas, vaikui reikalingų paslaugų suteikimas, siekiant išugdyti pilnavertę asmenybę (Kvieskienė, 2003).

Įstaigos vadovas, priimdamas socialinį pedagogą į darbą, parengia socialinio pedagogo pareigybės aprašymą vadovaudamasis šios pareiginės instrukcijos bendrosiomis nuostatomis bei socialinio pedagogo kvalifikaciniais reikalavimais (Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija, 2002, Nr. 1691).

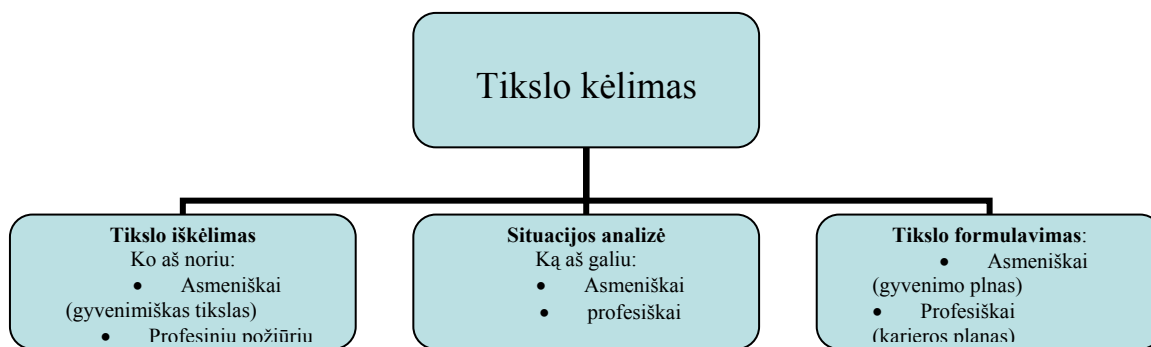
Pirmiausia šie specialistai pradėjo dirbti rizikingiausiuose narkotikų naudojimo požiūriu bendruomenėse ir ugdymo institucijose, skurdžiausiuose rajonuose ir bendruomenėse, taip pat specialiosiose, internatinėse, jaunimo mokyklose, ikimokyklinėse ugdymo įstaigose.

Pradėjus dirbti socialiniams pedagogams, daugelis švietimo įstaigų vadovų pastebėjo, kad pagerėjo mokyklos ryšys su kitomis socialinėmis institucijomis, mokykloje atsirado žmogus, teikiantis pagalbą vaikams ir juos ginantis. Gerėja mokyklų ryšys su tėvais, vaikais, nevyriausybėmis organizacijomis, didėja prevencinis darbas, moksleivių saugumas ir lankomumas. Socialiniai pedagogai dalyvauja projektinėje veikloje, kovoja prieš nepilnamečių nusikalstamumą, kvaišalus (Kučinskas, Kučinskienė, 2000).

Taigi, socialinis pedagogas vertina ir padeda spręsti problemas, susijusias su įvairiais vaikams kylančiais sunkumais, dirba su vaikais, priklausomais nuo kvaišalų, patiriančiais fizinį ar seksualinį išnaudojimą, vykdo saviraiškos ir saviaktualizacijos, mokymosi motyvacijos, lankomumo, užimtumo, emocinių ir elgesio bei kitų problemų sprendimo prevencines programas.

Pagrindiniu socialinio pedagogo tikslu laikytina vaiko gerovė ir saugumas siekiant pozityvios integracijos ir socializacijos visuomenėje, skatinant visavertę asmenybės raišką, pilietinę brandą (Barkauskaitė-Lukšienė, 2002).

Dažnai pedagogai painioja tikslus ir uždavinius, todėl galima pavaizduoti tokią schemą, kurioje atsispindėtų tikslo išskėlimo eiga:

2 pav. Tikslo iškėlimo modelis (pagal Ovčarova, 2001), (Leliūgienė, 2002, p.412)

Vadybos specialistai išskiria 6 pagrindinius etapus (Dobranskienė, 2002):

- Tikslų nustatymas;
- Planavimas;
- Išvadų padarymas;
- Realizacija ir koordinacija;
- Kontrolė;
- Informacija ir komunikacija.

Rezultatai parodo, ar tinkamai buvo pasirinktos priemonės, ar apgalvotas kiekvienas veiklos žingsnis. Jei tikslas nepasiektas, visas veiklos ir problemos sprendimo modelis kartojamas nuo problemos uždavinių etapo.

1.3. Socialinio pedagogo savybės, vertybinės nuostatos bei vaidmenys

Leliūgienė (2003b) teigia, kad tik individualumas, kaip pagrindinė savybė, suteikia galimybę socialiniam pedagogui atlikti savo vaidmenį. Tik individualus kūrybiškumas suteikia galimybę materializuoti idėją, daryti atradimus, įtakojančius kitų žmonių individualumą.

Žmogaus individualumą nulemia:

- Vertybės, įsitikinimai ir idėjos, šių idėjų vientisumas;
- Tikėjimas savo veikla;
- Savęs realizavimo stimulus, savęs realizavimo siekimas;
- Supratimas, žinojimas ir pajautimas savo, kaip pedagogo, unikalumo;
- Elgimasis su savimi kaip labai svarbiu asmeniu, sugebančiu daug nuveikti;
- Aukšta kūrybinė motyvacija, nuolat siekiant kitų gerovės.

Socialinis pedagogas savo darbe vadovaujasi šiomis vertybinėmis nuostatomis:

- *Pagarbos* – kiekvienas yra vertas besąlygiškos pagarbos;
- *Atvirumo* - kiekvienas turi teisę į atvirą ir nuoširdų bendravimą;
- *Tolerancijos* – kiekvienas turi teisę turėti skirtingus įsitikinimus, vertybes, tautinę priklausomybę;
- *Unikalumo* – kiekvienas yra savitas ir nepakartojamas;
- *Vaiko kaip asmenybės vertinimas*;
- *Nesmerkimo ir neteisimo* – socialinis pedagogas neturi būti teisėjas;
- *Empatijos* – kiekvienas individas, grupė, bendruomenė turi tikėtis, kad bus suprasti;
- *Priėmimo* – kiekvienas individas turi teisę būti priimtas toks, koks yra, o ne toks, kokį nori jį matyti socialinis pedagogas;

• *Konfidencialumo* – vaikų bylos ir jose sukaupta informacija turi būti saugoma tik socialiniam pedagogui prienamoje vietoje ir gali būti pateikiama kitiems tikai gavus tėvų arba teisėtų globėjų sutikimą; būtina laikytis paslapties apie vaiko problemas išlaikymo principų;

- *Neteisimo* – socialinis pedagogas neturi būti teisėjas;
 - *Pasitikėjimo* – socialinis pedagogas neturi rodyti įtarumo ir nepasitikėjimo vaiku
- (Socialinio pedagogo kvalifikaciniai reikalavimai ir pareiginės instrukcijos, 2001, Nr. 1667).

Taigi, labai svarbu socialinio pedagogo individualus kūrybiškumas, profesionalus meistriškumas, jo emocinis nusiteikimas pedagoginei veiklai.

Socialinio pedagogo profesinė etika grindžiama šiais principais:

- *Humaniškumo*, pripažįstant kiekvieno vaiko ugdymo bei socializacijos procesų svarbą visuomenės socialinei raidai.
- *Demokratiškumo*, pripažįstant lygias kiekvieno vaiko teises ir galimybes atrasti savo vietą švietimo sistemoje ir socialinėje aplinkoje.
- *Atvirumo*, siekiant įtraukti į socialinio darbo praktiką švietimo sistemoje kuo platesnius visuomenės sluoksnius.

Socialinis pedagogas vadovaujasi ne tik pedagogo, bet ir socialinio darbuotojo profesinės etikos kodeksu (Ambrukaitis, 2000).

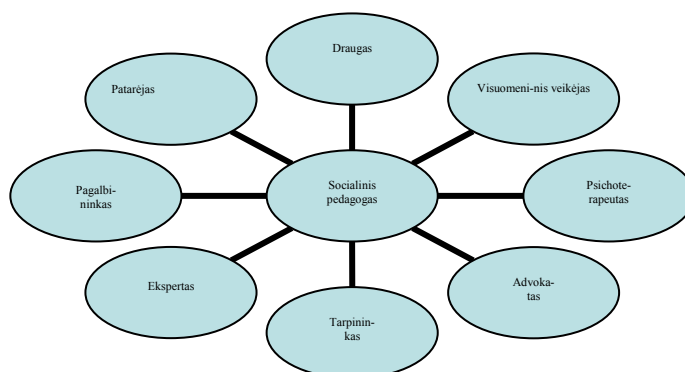
Svarbus ir specialistų kritinis mąstymas, atsakomybė už savo mintis, nesmerkimas, sąmoningas darbas su savimi, savišvieta, tolerancija, moraliniai poelgiai (Rubene, 2001).

Svarbiausia, kad socialinis pedagogas priimtų kiekvieną savo klientą kaip didžiausią vertybę, gerbtų kito žmogaus vertę. Iš pradžių reikia būti labai kantriam, pasiruošusiam išklausyti ir padėti kitam.

Socialinis pedagogas, spręsdamas kitų problemas, pirmiausia pasitiki savo jėgomis, sugebėjimu greitai orientuotis situacijoje, savo erudicija (Kvieskienė, 2003). Tai, pirmiausia, turi būti mylintis ir atleidžiantis žmogus, siekiantis padėti paklydusiam surasti tiesos ir gėrio kelią. Aukodamasis ir tikėdamasis, jog “blogų” žmonių nėra, socialinis pedagogas padeda pasaulį matyti kitomis akimis. Galima teigti, jog kuo daugiau kaltini mokinį už jo blogus darbus, tuo jis labiau ginasi ir tokiu būdu užsiveria visi keliai į tarpusavio supratimą, pagalbą.

Kadangi dirbant socialinį darbą išsamiai nagrinėjamas asmuo tam tikroje situacijoje ir jo socialinis funkcionavimas, pastelkiamos pačios įvairiausios žinios. Taip pat galima remtis žiniomis, kurias darbuotojas įgijo savo patirtimi, stebėdamas, tyrinėdamas kitų gyvenimo patirtį ir iš mokslų apie žmogų. Socialinis pedagogas turi pagrįsti praktiką teorinėmis žiniomis, gebėti įvertinti turimas žinias, turėti pasirinkimo teisę pritaikydamas žinias tam tikroms specifinėms situacijoms (Bankauskienė, Leliūgienė, Baršauskienė, 2003).

Barkauskaitė – Lukšienė (2002) nurodo, kad socialinis pedagogas gali atlikti tokius vaidmenis:

3 pav. Socialinio pedagogo vaidmenys (pagal Šeptenko, Vorononą, 2001), (Barkauskaitė – Lukšienė, 2002, p.80).

Vykdydamas *tarpininko* vaidmenį, socialinis pedagogas tarpininkauja tarp asmens ir šeimos, vaiko ir suaugusiojo. Būdamas *advokatu*, užtikrina vaiko teisių apsaugą, suteikia galimybes asmens savirelizcijai. Atlikdamas *pagalbininko* vaidmenį, sprendžia kliento problemas, *psichoterapeuto* vaidmenį - siekia asmens ir šeimos psichinės sveikatos, *eksperto* vaidmenį - diagnozuoja problemą ir siūlo galimus sprendimo būdus, *visuomeninio veikėjo* vaidmenį - plečia, palaiko piliečio socialines iniciatyvas (Barkauskaitė – Lukšienė, 2002).

Taigi, socialinis pedagogas atlieka daug vaidmenų: tyrėjo, advokato, konsultanto, tarpininko, psichoterapeuto, vadybininko, koordinatoriaus ir k.t. vaidmenis.

1.4. Dokumentų svarba socialinio pedagogo darbe

Įvairių įstaigų, mokyklų socialiniai pedagogai dažnai suabejoja dėl dokumentacijos - kiek ir kaip aprašinėti, kokias formas naudoti. Socialinio pedagogo darbo knygoje "Socialinis ugdymas VII" galima rasti įvairių dokumentų pavyzdžių: mokyklos socialinis pasas; mokinių, kuriems reikia ypatingo dėmesio, sąrašas; klasės socialinis pasas; individuali vaiko kortelė; konsultavimo kortelė; socialinė – pedagoginė mokinio, kuriam reikia ypatingo dėmesio, kortelė; šeimos analizės algoritmas; vaiko pozicija šeimoje; savijautos šeimoje tyrimas; įtampos šeimoje analizė ir kt. Šios formos turėtų būti patvirtintos, kad visi socialiniai pedagogai galėtų vienodai pildyti dokumentaciją, nes tvarkingai pildoma dokumentacija užkerta kelią nesisteningai veiklai, spontaniškumui, nekompetencijai. Fiksavimas raštu tų veiksmų, kuriuos jis turi sąmoningai parinkti, yra būtinas tam, kad suteiktų klientui efektyvią, individualią pagalbą (Leliūgienė, 2002).

Leliūgienė (2002) teigia, kad socialinio pedagogo nekompetencijos įveikimas turi prasidėti nuo individualios veiklos stuktūravimo ir organizavimo, nuo tinkančių veiklai metodų, taikant principą "Veiklos organizavimas – organizaciniai pradmenys".

Dokumentų tvarkymas, žodinių pavyzdžių fiksavimas, pasisakymų, gyvenimo istorijų veiksmų kodavimo ženklais ir simboliais tampa savo ir kitų elgesio reguliavimo priemone.

Dokumentų dėka išaiškėja individuali specialistų veikla. Socialinis pedagogas savo veiklą gali nuolat analizuoti, remdamasis įvairiausiais kriterijais: veiklos efektyvumu, santykiu tarp norimo ir pasiekto, idealaus ir realaus, asmenybės, veiklos ir bendradarbiavimo harmonijos lygio, pasitenkinimu savo darbu, kliento pasitenkinimu ir kitų veiklos valdymo lygiu. Dokumentų pildymas – atmintinė apie klientą, jo problemas, siekius, kuriuos kartu su klientu sukūrė, išspręsdami jo problemas.

Kruopščiai sukaupta dokumentacija gali būti argumentu, arba įrodymu sprendžiant problemą, kaip pavyko ar nepavyko ir kodėl, ką dar būtina padaryti (Leliūgienė, 2002).

Dokumentai reikalingi ir tuomet, kai socialinio pedagogo veiklą tikrina aukštesnės institucijos, šie dokumentai tampa socioedukacinio darbuotojo kaip specialisto, kompetencijos ir sąžiningo darbo įrodymu.

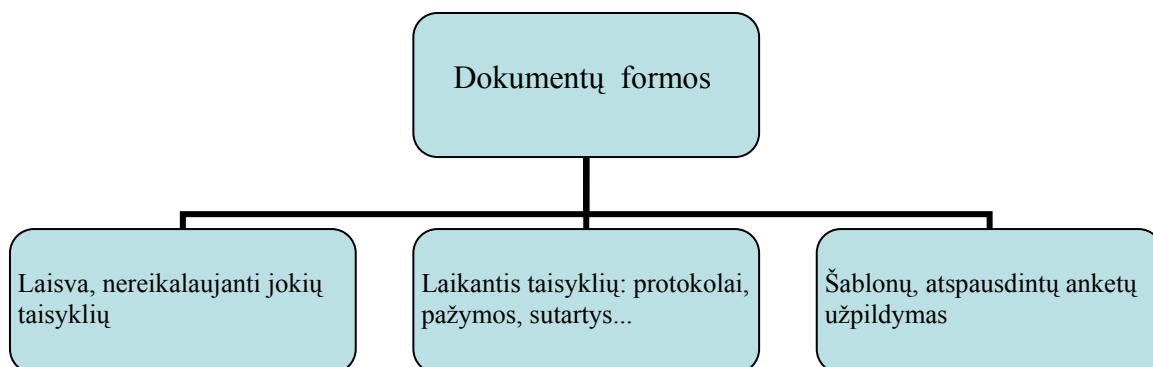
Dokumentų tvarkymas suteikia galimybę kelti kvalifikaciją. Informacija kliento byloje turi būti užrašyta autentiška kalba ir tam tikromis ženklinėmis sistemomis. Tai parodo socialinio pedagogo individualios, profesionalios patirties suformavimo lygį.

Taigi socialinis pedagogas turi rasti laiko dokumentų pildymui, tai gali būti atliekama po pokalbio su klientu.

Dokumentų tvarkymo procesas, nurodantis socialinio pedagogo veiklos perspektyvą, atlieka šias funkcijas (Leliūgienė, 2002):

- Klinikinė informacija apie klientą, kuriam nustatyta tam tikra diagnozė. Tai galima pavadinti savotiška “socialinės ligos istorija”, kurioje yra viskas – nuo nusiskundimų ir simptomų iki gydymo eigos bei būdų, kurie buvo naudojami.
- Profesionalioji patirtis, kurią įgija socialinis pedagogas rinkdamas informaciją, nustatydamas būdus ir pagalbos šaltinius bendradarbiaujant su kolegomis.
- Organizacinė - dokumentacija atspindi organizuotos pagalbos procesą ir skatina specialistą taikyti tam tikras sistemos priemones.
- Administracinio pobūdžio dokumentacija aprūpina ugdymo instituciją būtina jų veiklai informacija apie klientus. Ji naudinga apibendrinant socialinio darbo patirtį ir atitinka jos tikslus bei uždavinius.

Socialiniam pedagogui svarbu žinoti, kad dokumentacija gali būti pateikiama įvairiomis formomis:

4 pav. Dokumentų formų skirstymas (pagal Leliūgienę, 2002)

Dažniausiai praktikoje naudojamos visos trys formos, kurių kiekviena atlieka savo specifinius uždavinius, funkcijas. Šiandien kalbama ir apie tokias dokumentacijos formas kaip garso ir vaizdo įrašai, kuriuose galima pamatyti socialinio pedagogo ir kliento elgesį, proceso eigą.

Dokumentuojant veiklą būtina laikytis tokių principų (Leliūgienė, 2002):

- *Duomenų pilnumo* – išsamiai fiksuojami duomenys apie klientą ir jo problemų sprendimo procesą;
- *Duomenų saikingumo* – gebėjimas perteikti duomenis glausta, ekonomiška, patogia forma, leidžiančia ir ateityje planuoti savo darbą ir teikti palaugas;

- *Duomenų fragmentiškumo* – renkama tik būtiniausia informacija, remiantis pagrindine forma, reikšmingiausiais momentais, kurie yra reikalingiausi sprendžiant problemą;
- *Duomenų patikimumo ir realumo* – duomenys atspindi objektyvius faktus, galimybę susieti priimamus ir užfiksuotus sprendimus, atmetant išsigalvojimus ir savivalę, atsižvelgiant į kliento norus ir pageidavimus.

Taigi, tikrinant socialinio pedagogo dokumentaciją, galima spręsti apie jo vykdomos pagalbos efektyvumą.

Dokumentacija gali būti skirstoma į tris dalis (Leliūgienė, 2002):

- Informacija, atspindinti kiekvieno konkretaus atvejo tyrimo analizę ir diagnozavimą: kliento, jo šeimos, gyvenimo sąlygų, problemų duomenis. Ši informacija sukaupiama pokalbių su klientu, lankymosi jo namuose metu. Ji padeda susidaryti nuomonę apie konkretų atvejį, patį asmenį.
- Informacija, atspindinti socialinio aprūpinimo procesą, pagalbos organizuotumą, profesionalų pagalbos suteikimą, įgyvendinimą įvairiais socialinio bendradarbiavimo lygiais.
- Paskutinis įrašas socialinio pedagogo dokumentacijoje turėtų būti apie pagalbos proceso užbaigimą.

Galima daryti išvadą, kad socialiniam pedagogui svarbu pilnai, saikingai ir sąžiningai dokumentuoti problemas, kurias išsako pats klientas, kiti dalyvaujantys asmenys. Tai gali būti pasakojamasis aprašymas su analizės ir apibendrinimo elementais, tarpusavio bendravimu, rezultatų patikrinimu, anketavimu, veiklos ataskaita, komisijos išvadomis, aktų tyrimu, informacijos rezultatų fiksavimu.

1.5. Socialinių pedagogų rengimo retrospektyva, etatų steigimo tvarka

Pirmieji socialiniai pedagogai atsirado tik 1989-1991 metais. Jie neturėjo kvalifikacinio laipsnio ir darbo patirties, bet daug dėmesio skyrė delinkventiškų vaikų, asocialių šeimų socialiniai reabilitacijai, jų elgesio pozityviems pokyčiams (Kučinskas, Kučinskienė, 2002).

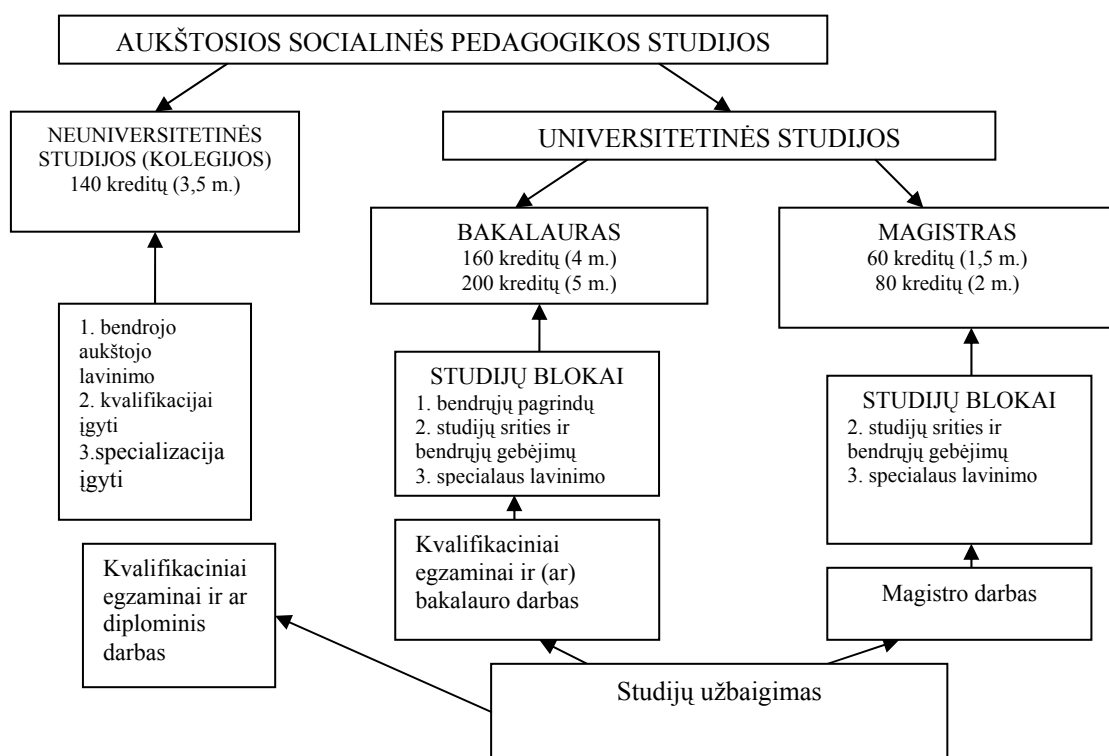
Pirmosios socialinio pedagogo pareigybės Lietuvoje įkurtos 1992 metais Kėdainių r. Dotnuvos Akademijos ir Kauno Palemono mokyklose, o socialinės pedagogikos pradininkas Lietuvoje yra tarpukario Lietuvos VDU profesorius Vabalas-Gudaitis (Šimaitis, 2002).

Socialinių pedagogų poreikį Lietuvoje pagrindė prof. B.Bitinas, o pirmas šių specialistų įtraukimo į veiklą pedagoginis eksperimentas atliktas Kaune, Palemono mikrorajone.

Eksperimentui vadovavo prof. B.Bitinas, o eksperimentą organizavo edukologijos daktarai Leliūgienė ir Lengvinas, kurie tuo metu dirbo mokyklų vadovais ir buvo socialinio pedagogo veiklos mokykloje ir bendruomenės telkimo eksperimento dalyviai (Kučinskas; Kučinskienė, 2000).

Po kiek laiko socialinio darbo pradininkai suprato, kad tokius specialistus turi rengti aukštosios ir aukštesniosios mokyklos. Taip 1990 m. Vilniaus Pedagoginiame universitete, vėliau - Vytauto Didžiojo universitete, Šiaulių Pedagoginiame institute, Klaipėdos universitete, Utenos, Klaipėdos, Panevėžio Aukštesniosiose Medicinos mokyklose su užsienio specialistų pagalba pradėti rengti aukštos kvalifikacijos specialistai (Kučinskas, Kučinskienė, 2000).

Kaip rašo Alifanovienė, Šapelytė (2002), profesionalios socialinio pedagogo studijos Lietuvoje vyksta aukštosiose neuniversitetinėse mokyklose ir universitetuose (žr.4 pav.), kurias reglamentuoja Aukštojo mokslo (2000) ir Mokslo ir studijų (1991) įstatymai.

5 pav. Socialinių pedagogų rengimas Lietuvos aukštosiose neuniversitetinėse mokyklose (kolegijose) ir universitetuose (pagal Alifanovienę, Šapelytę, 2002, p. 7)

Ambrukaitis (2005) socialinio pedagogo rengimo sistemą susistemina taip:

1. Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1245 „Dėl mokslo sričių, krypčių ir šakų kvalifikacijos“ socialinė pedagogika (S285) yra socialinių mokslų srities (S) ugdymo (edukologijos) krypties (S007) šaka.

2. Socialinio pedagogo kvalifikaciją galima įgyti: aukštojoje arba aukštesniojoje mokykloje (kolegijoje) asmenims, turintiems vidurinį išsilavinimą, ar specializuotose profesinėse (persikvalifikavimo) studijose asmenims, turintiems aukštąjį pedagoginį ar socialinio darbuotojo išsilavinimą.

3. Socialinių pedagogų pagrindinių studijų (bakaluro pakopos) programą turėtų sudaryti šios dalys:

I dalis – bendrojo humanitarinio ir socialinio pobūdžio;

II dalis – studijų srities bendrųjų pagrindų;

III dalis – pasirinktos mokslo krypties specialusis lavinimas.

Šiuo metu socialiniai pedagogai rengiami septyniose Lietuvos universitetinėse mokyklose: Vilniaus universitete, Vilniaus Pedagoginiame universitete, Kauno Vytauto Didžiojo universitete, Kauno Technologijos universitete, Kauno Kūno Kultūros institute, Klaipėdos universitete, Šiaulių universitete.

Socialinių pedagogų rengimo reglamentavimas Lietuvoje iš esmės apima du pagrindinius aspektus: pirma, reglamentuojamos bendrosios rengimo taisyklės (taikomos visoms studijų programoms); antra, reglamentuojamos specialiosios, taikomo tik socialinių pedagogų rengimui (Leliūgienė, Giedraitienė, Rupšienė, 2006).

Praktika rodo, kad socialinio pedagogo darbo sferos mūsų šalyje kasmet plečiasi. Akivaizdu, jog, norint ugdytinių poreikius tenkinti kokybiškai, neišvengiamai reikia įvairių specializacijų profesionalų Aukštosios mokyklos kol kas negali pasiūlyti studijuojantiems labai plataus specializacijos spektro, bet akademinų bendruomenių pastangomis tam tikrose srityse akivaizdžios:

Vilniaus pedagoginis universitetas – socialinis pedagogas švietimo ir ugdymo įstaigoms; vaiko globa;

Klaipėdos universitetas – bendruomenės socialinis pedagogas, kultūrologas;

Šiaulių universitetas – socialinis pedagogas darbui su neigaliaisiais;

Utenos kolegija – rizikos grupių socialinis pedagogas, socialinio pedagogo darbo administratorius (Alifanovienė, Šapelytė, 2002).

Socialinių pedagogų etatai švietimo įstaigose steigiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. balandžio 24 d. nutarimu Nr. 471, patvirtinta Socialinių pedagogų etatų steigimo švietimo įstaigose 2001-2005 metų programa (Žin., 2001, Nr. 36-1220) ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 23 d. nutarimo Nr. 73 „Dėl Lietuvos Respublikos

Vyriausybės 1995 m. vasario 28 d. nutarimo Nr. 288 ir 1999 m. rugsėjo 6 d. nutarimo Nr. 970 dalinio pakeitimo“ (Žin., 2001, Nr. 8-235), patvirtintas „nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 1999-2003 m. programos vykdymo 2001-2003 priemonės (Šimaitis, 2002).

Socialinių pedagogų etatų programos paskirtis – aktyvinti socialinį ir prevencinį darbą mokyklose, steigti socialinių pedagogų etatus švietimo įstaigose, organizuoti darbą su rizikos grupės vaikais, VTAT-u, užtikrinant socialines garantijas, psichologinių poreikių tenkinimą, sudarant visiems moksleiviams ir jaunimui geresnes socialines ir edukacines ugdymosi sąlygas. Šia programa siekiama: užtikrinti vaikui teikiamos socialinės pagalbos tikslingumą, nenutrūkstamus ryšius tarp ugdytinio ir socialinės aplinkos; humanizuoti vaiko socialinę ir edukacinę aplinką; padėti vaikui adaptuotis; atskleisti individualias ir bendruomenines potencines galias ir išteklius, edukacinį poveikį; ugdyti atsakomybę; šalinti ir užkirsti kelią diskriminacijai, smurtui, narkomanijai (Barkauskaitė-Lukšienė, 2002).

1.6. Socialinio pedagogo kvalifikacijos bei profesinių gebėjimų įgyjimas

Socialinių pedagogų rengimas ir kvalifikacijos suteikimas vykdomas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. balandžio 4 d. nutarimu Nr. 368 patvirtintą bendrąjį studijų sričių ir kryptių, pagal kurias vyksta nuosekliosios universitetinės ir neuniversitetinės studijos Lietuvos aukštosiose mokyklose, klasifikatorių ir pagal šias studijų kryptis suteikiamų kvalifikacijų sąrašą.

Profesinis rengimas – tai formalus ugdymo procesas, kurio tikslas – suteikti žinių, mokėjimų, įgūgžių ir patyrimo visumą kvalifikuotai socialinio pedagogo veiklai atlikti. Tai liudija įgytas kvalifikacijos diplomas (Kučinskas, 1999).

Socialinis pedagogas turi įgyti pedagogikos, psichologijos, taikomosios medicinos, darbo sociologijos, darbo ekonomikos, ergonomikos, informatikos ir kitų mokslo žinių, nes šis specialistas sąveikauja su klientais, padeda spręsti jų socialines problemas, bet kartu juos ir ugdo, auklėja, moko į gyvenimą pažvelgti kitomis akimis.

Socialinio pedagogo kvalifikaciją galima įgyti: aukštojoje arba aukštesniojoje mokykloje (kolegijoje) asmenims, turintiems vidurinį išsilavinimą, ar specializuotose profesinėse (persikvalifikavimo) studijose asmenims, turintiems aukštąjį pedagoginį ar socialinio darbuotojo išsilavinimą (Ambrukaitis, 2005).

Socialiniai pedagogai rengiami pagal Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2002 m. spalio 4 d. įsakymą Nr. 1687 “Dėl socialinio pedagogo rengimo standarto patvirtinimo”.

Socialinio pedagogo rengimo standartas nurodo reikalavimus socialinės pedagogikos neuniversitetinių studijų programai ir studijų organizavimui.

Asmenys, sėkmingai užbaigę pagal šį Standartą parengtas Programas, įgija *socialinio pedagogo* profesinę kvalifikaciją ir gali dirbti apskričių, savivaldybių padaliniuose, švietimo ir kitose socialinėse įstaigose (įvairaus tipo bendrojo lavinimo mokyklose, profesinėse mokyklose, vaikų globos namuose, specialiosiuose vaikų globos, ikimokyklinėse įstaigose ir kt.). Baigus studijas pagal standartą, yra suteikiama socialinio pedagogo profesinė kvalifikacija. Yra šios socialinio pedagogo išsimokslinimo pakopos:

- Socialinis pedagogas – *profesinė kvalifikacija*;
- Socialinis pedagogas – *bakalauras*;
- Socialinis pedagogas – *magistras*;
- Socialinis pedagogas – *socialinių mokslų daktaras*.

Programoje turi būti numatytos ne mažiau kaip dvi specializacijos. Kiekvienai iš jų turi būti skiriama ne mažiau kaip 10 kreditų. Specializacijos pasirenkamos įvertinus darbo rinkos poreikius. Socialinės pedagogikos praktinėje veikloje rekomenduojamų specializacijų pavyzdžiai:

- *Socialiniai pedagogai švietimo ir globos, neformaliojo ugdymo įstaigose* (visų tipų bendrojo lavinimo, profesinėse mokyklose, kolegijose, aukštosiose mokyklose, vaiko globos, internatinėse, jaunimo, ikimokyklinėse įstaigose, laisvalaikio centruose, nevyriausybinėse organizacijose).
- *Socialiniai pedagogai specialiosios paskirties švietimo ir globos institucijose* (darbai su vaikais, turinčiais psichinę ir fizinę negalią, elgesio sutrikimų, su asmenimis, kuriems laikinai atimta arba apribota laisvė perauklėjimo arba bausmės atlikimo vietose).
- *Socialiniai pedagogai, dirbantys socialinių ligų* (narkotikų, psichotropinių medžiagų, alkoholio, smurto ir prievartos, prostitucijos, AIDS ir kt.) *prevencijos ir reabilitacijos srityje* (pedagoginiai psichologiniai centrai, narkomanijos ir kt. Reabilitacijos centrai, specializuoti centrai atskiroms socialinėms grupėms ir kt.).
- *Socialiniai pedagogai socialinės veiklos analizavimui ir vadybai* (darbas bendruomenėje, vaikų teisių apsaugos tarnybose, savivaldybių ar regioniniuose socialinės paramos centruose, švietimo valdymo struktūrose ir kt.).

Švietimo ir mokslo ministro įsakymas *dėl socialinio pedagogo rengimo standarto* apbūdina (Socialinių pedagogų rengimo standarto patvirtinimo, 2002, Nr. 1687) gebėjimus, kuriuos įgija asmuo, sėkmingai baigęs studijų programą:

1. Socialinės pedagoginės pagalbos ugdytiniui organizavimas:
 - 1.1 Gebėti įvertinti ugdytinio poreikius;
 - 1.2 Sudaryti socialinės pedagoginės pagalbos ugdytiniui planą;
 - 1.3 Taikyti individualaus darbo su ugdytiniu metodus;
 - 1.4 Gebėti organizuoti ugdytinių veiklą, padedančią tobulinti socialinį funkcionavimą;
 - 1.5 Analizuoti ir vertinti socialinio pedagoginio poveikio ugdytiniui veiksmingumą.
 2. Darbas su ugdytinių grupėmis:
 - 2.1 Gebėti įvertinti ugdytinio vietą socialinėje grupėje;
 - 2.2 Gebėti organizuoti ugdytinių veiklą grupėje;
 - 2.3 Gebėti analizuoti ir vertinti grupėje vykstančius pokyčius.
 3. Saugios ugdytinio aplinkos kūrimas:
 - 3.1 Vertinti ugdytinio aplinką, jos reikšmingumą ugdytinio socialiniam funkcionavimui;
 - 3.2 Organizuoti visuomenės švietimą, siekiant išvengti neigiamų socialinių pedagogonių reiškinių;
 - 3.3 Analizuoti prevencinio darbo veiksmingumą.
 4. Bendradarbiavimas su ugdytojais ir institucijomis, turinčiomis įtakos vaiko ugdymui:
 - 4.1 Bendrauti ir bendradarbiauti su ugdytinių šeimos nariais, ugdymo institucijomis bei kitomis organizacijomis;
 - 4.2 Koordinuoti socialinės pedagoginės pagalbos teikimą ugdytiniams;
 - 4.3 Gebėti dirbti komandoje.
 5. Socialinio pedagogo profesinės veiklos tobulinimas:
 - 5.1 Vertinti, organizuoti ir tobulinti socialinio pedagogo praktiką;
 - 5.2 Gebėti taikyti socialinio tyrimo metodus.
- Plataus profilio socialinis pedagogas turi išmanyti:
- Svarbiausius vaikų ir paauglių asmenybės vystymosi dėsningumus, jų poreikius ir interesus, elgesio motyvų specifiką, poreikių patenkinimo laipsnį.
 - Darbo socialinėje aplinkoje specifiką (šeimoje, gyvenamojoje vietoje, paauglių grupuotėse ir kitose grupėse, darbo kolektyvuose ir t.t.).
 - Saviuoklos teoriją ir metodiką.
 - Šiuolaikines vystymosi tendencijas vaikų ir paauglių bendrijose, neformaliuose judėjimuose, organizacijose. Jų reikšmę ir poveikį vaiko ir paauglio asmenybei.

- Socialines, edukacines, demografinės, ekologinės ypatybės aplinkos, kurioj organizuojamas socialinis darbas.

- Šeimos vaidmenį, vietą ir funkcijas ugdant vaiko asmenybę.
- Darbo aplinkoje turinį, formas ir metodus.
- Pagrindines funkcijas, atliekant socialinio darbuotojo ar socialinio pedagogo vaidmenį ir vietą ugdymo procese; jam, kaip pedagogui ir asmenybei, pateikiamus reikalavimus.
- Valstybinių institutų, dalyvaujančių jaunos kartos socialiniame ugdyme, funkcijas ir teises.
- Laisvalaikio bendravimo, laisvo laiko organizavimo principus.
- Darbo įstatymų pagrindus.
- Saugaus darbo, kelių eismo ir apsaugos nuo gaisrų taisyklės ir reikalauti, jog visuomenės nariai jų laikytųsi.

Plataus profilio socialinio pedagogo (darbuotojo) kvalifikaciniai reikalavimai:

Socialinis pedagogas turi mokėti:

- Prieinamomis socialinėmis edukacinėmis formomis padėti šeimai jų artimiausioje aplinkoje – teikti jai socialinę edukacinę pagalbą;
- Rasti tarpusavio supratimą ir kontaktus su pedagogiškai ir socialiai apleistais paaugliais, teikti jiems pagalbą ir juos palaikyti;
- Dirbti su vaikais ir paaugliais iš “rizikos grupių” bei vartojančiais toksines medžiagas ir kvaišalus, taikyti tinkamus darbo metodus su šia paauglių kategorija (Leliūgienė, 2003b).

Ypač daug socialinio pedagogo pastangų reikalauja darbas globos namuose, nes į globos namus patenka vaikai iš asocialių šeimų, dažniausiai socialiai apleisti. Šie vaikai išsiskiria savo nepakankama socialine branda, negebėjimu adaptuotis visuomenėje, dažnai - neadekvačiu elgesiu.

Socialiniai pedagogai atlieka vaiko socialinių problemų analizę, suteikia tiesioginę pagalbą ir konsultaciją, kad vaikas, išėjęs iš globos namų, nejaustų socialinės atskirties.

Visas šis darbas yra tik tuomet efektyvus, kai visais atvejais padeda dirbti visa globos namų bendruomenė.

Ambrukaitis (2005) pažymi, kad aktualu apibrėžti (apibūdinti) socialinio pedagogo statusą ir funkcijas apskritai ir atskirose ugdymo institucijose. Įvairios apklausos yra aktualios įvairiose ugdymo įstaigose, kuriose dirba socialiniai pedagogai. Tai leistų tiksliau apibrėžti socialinio pedagogo darbo sritis ir turinį, palyginti jų funkcijas su pedagogų, specialiųjų pedagogų, socialinių darbuotojų funkcijomis.

1.7. Socialinės ir profesinės kompetencijos vaidmuo socialinio pedagogo profesinėje veikloje

Profesinei veiklai žmogus paskiria didžiąją dalį savo energijos ir gražiausius savo gyvenimo metus. Nuo profesijos pasirinkimo, išsigijimo ir profesinės veiklos priklauso žmogaus gyvenimo kokybė. Kiekvieno profesinė sėkmė priklauso nuo to, kaip žmogus, pažinęs savo pomėgius ir gebėjimus, įgijęs profesinių žinių ir įgūdžių, sugeba išsivirtinti darbo rinkoje.

Kardinalūs pastorojo dešimtmečio socialiniai pokyčiai Lietuvoje, vis spartėjantis gyvenimo tempas kelia asmenybei aukštus reikalavimus. Vien profesinė ar akademinė kompetencija nebegali garantuoti asmenybės geros socialinės adaptacijos. Vis dažniau prabylama apie žmogaus *socialinį kompetetingumą* – sugebėjimą lanksčiai spręsti problemas ir prisitaikyti prie aplinkos sąlygų (Lekavičienė, 2001).

Socialinė kompetencija - labai paini ir sunkiai apibrėžiama sąvoka. Ji apima daugelį veiklos sričių ir kompetencijų. Ją lengva supainioti su kompetencijos sąvoka, nes jos koreliuoja tarpusavyje.

Kompetencija - tai žmogaus kvalifikacijos raiška arba gebėjimas veikti, sąlygotas žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių (Jucevičienė, Lepaitė, 2000) (Gumuliauskienė, Augustienė, Bobrova, Macaitienė, 2002, p. 6).

Socialinės kompetencijos sąvoka kur kas platesnė ir pairesnė. Daugelis mokslininkų ją skirtingai apibrėžia ir interpretuoja. Pvz.: *socialinė kompetencija* – tai:

- Socialinis pasisekimas (Attili, 1990);
- Sugebėjimas pasiekti tam tikrus tikslus ir adaptuotis aplinkoje (Duck, 1989);
- Sugebėjimas lanksčiai spręsti problemas ir prisitaikyti prie aplinkos sąlygų (Waters&Sroufe, 1983);
- Gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, asmenybės savybių bei vertybių (Jucevičienė, Lepaitė, 2000);
- Balansas tarp aplinkos ir reikalavimų ir individualių asmenybės sugebėjimų (Grabow, Lang ir Baltas, 1998) (Lekavičienė, 2001).

Iš apibrėžimų matyti, kad šios sąvokos tarpusavyje kertasi ir kartu papildo viena kitą, tik socialinės kompetencijos sąvoka yra platesnė ir apima daugiau žmogaus asmenybės savybes.

Socialinis kompetetingumas būtinas kiekvienai asmenybei, norinčiai pasiekti tam tikrus tikslus ir adaptuotis aplinkoje. Tačiau kokia kompetencijos svarba socialinio pedagogo darbe ?

Socialiniai pedagogai tiria socialinio ugdymo dėsningumus, optimalius švietimo ir ugdymo būdus ugdymo įstaigose, tyrinėja integracinius ugdymo procesus, turinčius poveikį delinkventiniam elgesiui (Leliūgienė, 2003b).

Socialinio pedagogo profesinė pareiga – pastebėti ir padėti, įvertinti ir padėti įveikti ne tik socialinius vaiko gyvenimo sunkumus, bet ir jo psichologines, elgesio, bendravimo problemas (Ališauskas, 2000).

Taigi, sugretinus socialinio pedagogo ir socialinės kompetencijos sąvokas, galima pastebėti labai svarbų atitikmenį: *socialinė kompetencija* - tai sugebėjimas lanksčiai **spręsti problemas** ir prisitaikyti prie aplinkos sąlygų (Lekavičienė, 2001); *socialinio pedagogo darbas* - tai vaiko **problemų** atpažinimas, įvertinimas ir **sprendimas**.

Iš apibrėžimuose paryškintų žodžių matyti, kad socialinio pedagogo ir socialinės kompetencijos pagrindinis požymis yra “*problemų sprendimas*”.

Taigi, socialinis pedagogas, norėdamas išspręsti ne tik savo, bet ir kliento problemas turi ne tik turėti praktinių įgūdžių ir teorinių žinių, bet ir turi būti socialiai kompetetingas.

Socialinis pedagogas, dirbantis su vaikais, turi mokyti klientus spręsti problemas aktyviai, taigi, skatinti bei *mokyti klientus socialinės kompetencijos*.

Tik išskyla klausimas – ar socialiniam pedagogui šią svarbią savybę (socialinę kompetenciją) galima išugdyti studijų metu, ar tai, visgi, yra žmogaus asmeninė saviugda.

Socialinio pedagogo kompetencija yra labai daugialypė. Vien socialinio darbo žinių ir įgūdžių sąveikos neužtenka sprendžiant klientų problemas (tačiau tai yra pagrindiniai kriterijai priimant asmenį į darbą). Veiksmas vyksta ne *socialinis pedagogas* → *klientas*, ryšys yra besikeičiantis, jame bendradarbiauja abi pusės vienodai aktyviai.

Socialinė kompetencija apima beveik visas socialinio pedagogo kompetencijos sritis – pradedant įgūdžiais, vertybėmis bei aplinkybėmis ir baigiant problemos sprendimu.

Aukštos profesinės kvalifikacijos išraiška – kompetencija, reiškianti gebėjimą pagal kvalifikaciją, žinias, įgūdžius efektyviai veikti, greičiau ir geriau pasiekti tikslą nestandartinėse ar kritinėse situacijose. Tai neformalioji kompetencija. Formalioji kompetencija – įgaliojimų gavimas (paskyrimas, išrinkimas, pavedimas) atlikti reglamentuotą veiklą (Kučinskas, 1999).

Kompetencija – funkcinis sugebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos; žmogaus kompetencijos svarba tuo didesnė, kuo reikšmingesnis jo socialinis vaidmuo (Tarptautinių žodžių žodynas, 2001, p. 504).

Šeptenko ir Voronina išskiria tokias socialinio pedagogo kompetencijas:

- Gebėti tarpininkauti asmenims ar šeimoms iš vienos pusės ir visuomenei, įvairioms valstybinėms ir vyriausybinėms stuktūroms iš kitos.

- Gebėti vykdyti “trečiojo asmens” tarp asmens ir mikroaplinkos, tarp suaugusiųjų ir vaikų, šeimos ir visuomenės vaidmenį.
- Gebėti daryti įtaką asmenų santykiams ir bendravimui, situacijai mikrosociume, stimuliuoti ir skatinti klientą vienai ar kitai veiklai.
- Gebėti dirbti neformalaus bendravimo sąlygomis, ginti neformalaus lyderio, pagalbininko, patarėjo pozicijas.
- Gebėti spręsti kliento problemą, kontaktuojant su šeima ir mikroaplinka.
- Gebėti bendrauti ir bendradarbiauti, komunikuoti dialogo pagrindu, kaip lygus su lygiu (cit. Barkauskaitė-Lukšienė, 2002, p.77).

Socialinio pedagogo profesinis išprusimas, išsilavinimas ir aukšta vidinė kultūra ir vidinė kompetencija (Kučinskas;Kučinskienė, 2000):

- Geranoriški santykiai su žmonėmis: meilė, gerumas ir jautrumas, užuojauta, kilniaširdiškumas, altruizmas;
- Organizaciniai – komunikaciniai sugebėjimai, mokėjimas įgyti pasitikėjimą;
- Aukšta moralė: nesavanaudiškumas, garbingumas, atsakomybė, padorumas, sąžiningumas, principingumas, darbštumas;
- Sugebėjimas pakelti nervinius – psichinius krūvius, energingumas, iniciatyvumas, ištvermė, atkaklumas siekiant tikslo ir pasiruošimas psichiniam diskomfortui.

Išvados:

- Socialinis pedagogas – tai asmuo, kuris yra socialinių problemų ugdymo institucijoje diagnozuotojas, informuotojas ir šių problemų sprendimo koordinatorius.
- Socialinis pedagogas turi mokyti klientus spręsti problemas aktyviai, skatinti bei mokyti socialinės kompetencijos.
- Siekdamas vaiko gerovės ir saugumo, socialinis pedagogas vykdo funkcijas, apibrėžtas Kvalifikaciniuose reikalavimuose, pildo išsamią dokumentaciją.
- Socialinis pedagogas dirba vadovaudamasis tarptautiniais vaikų teises ir interesus ginančiais dokumentais, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, LR Civiliniu kodeksu, LR Konstitucija, LR įstatymais.

2 skyrius. SOCIALINIO PEDAGOGO VEIKLOS SPECIFIKA

VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE

2.1. Vaiko globos (rūpybos) samprata, formos, tikslai, uždaviniai, steigimo principai

Vaiko globos teorija formavosi keletą dešimtmečių, atsižvelgiant į vaiko globos sistemos kitimą, tačiau pirmą kartą teoriniai pagrindai buvo suformuluoti kuriant LR Vaiko globos įstatymą 1998 metais (LR Vaiko globos įstatymas, 1998) (Kvieskienė, Pabedinskienė, 2002).

Pažymėtina, kad 2001 m. keitėsi globos (rūpybos) santykius reglamentuojantys teisės aktai. Iki 2001 m. liepos 1 d. vaiko globą, jos steigimo, organizavimo, pasibaigimo tvarką, globos rūšis ir formas, globėjų teises, pareigas ir atsakomybę, globojamo vaiko asmeninių, turtinių teisių ir interesų apsaugą Lietuvos Respublikoje reglamentavo Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodeksas bei Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymas, Vaiko globos organizavimo nuostatai, patvirtinti LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 1998m. liepos 20 d. įsakymu Nr. 126. Nuo 2001 m. liepos 1 dienos vaiko globos ir rūpybos nuostatos yra įtvirtintos LR Civiliniame kodekse.

Terencova globą apibrėžia taip – piliečių asmeninių ir turtinių interesų teisinė gynimo forma (Leliūgienė, 2003b).

Juridiškai įteisintos dvi globojimo formos: globa ir rūpyba.

Globa nustatoma, skiriama: vaikams neturintiems 18 metų, likusiems be tėvų, siekiant suteikti materialinių išteklių, deramą auklėjimą, išsimokslinimą, taip pat asmenims, kuriems medikų ir teisėtvarkos institucijų teigimu pripažintas nedarbigumas dėl psichinių sutrikimų.

Rūpyba nustatoma visiems vaikams, dėl tam tikrų priežasčių netekusiems tėvų globos ir rūpinimosi jais; darbingiems piliečiams, kurie dėl sveikatos negali patys apginti savo teisių ir interesų.

Pagal veikiančius Lietuvos įstatymus globa ir rūpyba rūpinasi vietinės savivaldos. Jų funkcijos vykdomos per švietimo įstaigas (nepilnamečių atžvilgiu); per sveikatos įstaigas (asmenų, teismo pripažintų visiškai arba iš dalies nedarbingais, atžvilgiu); per socialinių gyventojų teisių gynimo institucijas (darbingų asmenų, dėl sveikatos būklės negalinčių apginti visų savo teisių).

Vadodaujantis LR Civilinio proceso kodeksu vaiko nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo ir (ar) globėjo (rūpintojo) paskyrimo klausimas išsprendžiamas teismo nutartimi.

Vaiko globa pataruoju metu tampa vienu iš aktualiausių vaiko gerovės klausimų. Tokiems pasikeitimams daro įtaką besikeičiančios ekonominės, socialinės, politinės visuomeninės sąlygos (Kvieskienė, Pabedinskienė, 2002).

Tinkamiausia globos forma – vaikų įvaikinimas ar globėjo šeimos suradimas.

Globėjas – teisėtas globojamojo atstovas, ginantis vaiko teises ir interesus. Jis paskiriamas vietinių savivaldos organų. Globėjo ir globotinio teisės ir pareigos reglamentuotos įstatymų aktais atitinka tarptautinių teisių normas (Leliūgienė, 2003b).

Pagrindas globai suteikti yra:

- Tėvų mirtis;
- Tėvystės teisių atėmimas dėl asocialaus jų elgesio;
- Tėvų teisių apribojimas;
- Tėvų pripažinimas nedarbingais dėl ligos;
- Tėvų išvykimas ilgam laikui (komandiruotės, ilgalaikis darbas užsienyje, įkalinimas);
- Tėvų vengimas auginti ir auklėti savo vaikus (LR Vaiko globos įstatymas, 1998).

Vaiko globa – tai likusio be tėvų globos vaiko patikėjimas fiziniam ar juridiniam asmeniui (šeimynai ar globos institucijai), jo priežiūra, auklėjimas, asmenų ir turtinių teisių bei teisėtų interesų atstovavimas ir gynimas (LR Vaiko globos įstatymas, 1998).

Vaiko globa – tai valstybės teikiama socialinė paslauga vaikui ir jo šeimai, kuri dėl moralinių, socialinių, ekonominių, sveikatos ar teisinių sunkumų negali užtikrinti jam tėvų globos (Kvieskienė ir kt., 2002).

Globojamas vaikas – tai vaikas, kuriam nustatyta globa (LR Vaiko globos įstatymas, 1998).

Pagal LR Civilinį kodeksą, vaiko globos steigimo principai yra šie (LR Civilinis kodeksas, 2000):

1. Vaiko interesų pirmumas.
2. Pirmumo teisę tapti vaiko globėjais turi vaiko artimieji, giminaičiai, jeigu tai atitinka vaiko interesus.
3. Vaiko globa šeimoje.
4. Brolių ir seserų neišskyrimas išskyrus tuo atvejus, kai tai pažeidžia vaiko interesus.
5. Vaikui, galinčiam išreikšti savo nuomonę, suteikiama galimybė būti išklausytam, ir jo nuomonė yra savarbi priimant sprendimus.

Vaiko globos tikslas – užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą aplinkoje, kurioje jis galėtų augti, vystytis ir tobulėti (LR Civilinis kodeksas, 2000).

Pagal LR Civilinį kodeksą, vaiko globos uždaviniai yra šie:

- Paskirti vaikui globėją, kuris rūpintųsi, auklėtų, atstovautų vaikui ir gintų jo teises bei teisėtus interesus.
- Sudaryti vaikui gyvenimo sąlygas, kurios atitiktų jo amžių, sveikatą ir išsivystymą.
- Rengti vaiką savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje (LR Civilinis kodeksas, 2000).

Pagal LR Civilinį kodeksą, vaiko globos rūšys yra dvi :

- Laikinoji globa;
- Nuolatinė globa (LR Civilinis kodeksas, 2000).

LR Civiliniame kodekse išskiriamos šios vaiko globos formos:

- *Vaiko globa šeimoje* – ne daugiau kaip penkių vaikų globa (bendras vaikų skaičius šeimoje su savais vaikais – ne daugiau kaip penki vaikai) natūralioje šeimos aplinkoje. Bendras vaikų skaičius gali būti didesnis, kai neišskiriami broliai ir seserys (LR Civilinis kodeksas, 2000).
- *Vaiko globa šeimynoje* – globos forma, kai juridinis asmuo (šeimyna) globoja šešis ir daugiau vaikų (bendras vaikų skaičius šeimynoje su savais vaikais – ne daugiau kaip dvylika vaikų) šeimos aplinkoje. Bendras vaikų skaičius gali būti didesnis, kai neišskiriami broliai ir seserys arba mažesnis, jeigu globojamas neįgalus vaikas (LR Civilinis kodeksas, 2000).
- *Vaiko globa institucijoje* – likęs be tėvų globos vaikas apgyvendinamas valstybinėje arba nevyriausybinėje vaikų globos institucijoje, kai nėra galimybės jo globoti šeimoje arba šeimynoje (LR Civilinis kodeksas, 2000).

Vaiko laikinoji globa – tai laikinai be tėvų globos likusio vaiko priežiūra, auklėjimas, jo teisių ir teisėtų interesų atstovavimas bei gynimas šeimoje, šeimynoje ar institucijoje (LR Civilinis kodeksas, 2000).

Vaiko laikinosios globos tikslas – gražinti vaiką į šeimą.

Pagal LR Civilinį kodeksą vaiko laikinoji globa nustatoma, kai vaiko:

- Tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų yra dingęs ir jų ieškoma (kol teismas tėvus pripažins nežinia kur esančiais arba paskelbs mirusiais);
- Tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų laikinai negali rūpintis vaiku dėl abiejų tėvų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, bausmės atlikimo ar kitų svarbių priežasčių;
- Tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nesirūpina, nesidomi vaiku, jo neprižiūri, netinkamai auklėja, naudoja fizinį ar psichinį smurtą, ir dėl to kyla pavojus vaiko fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi ir saugumui (iki teismo nustatyta tvarka vaikas bus atskirtas nuo tėvų) (LR Civilinis kodeksas, 2000).

Vaiko laikonoji globa baigiasi, kai vaikas:

- Gražinamas tėvams;
- Sulaukia pilnametystės arba emancipuojamas;
- Nustatoma nuolatinė globa (rūpyba);
- Įvaikinamas;
- Susituokia (LR Civilinis kodeksas, 2000).

Nuolatinė vaiko globa nustatoma be tėvų globos likusiems vaikams, kurie esamomis sąlygomis negali grįžti į savo šeimą, ir jų priežiūra, auklėjimas, teisių bei teisėtų interesų atstovavimas ir gynimas pavedamas kitai šeimai, šeimynai ar vaikų globos institucijai (LR Civilinis kodeksas, 2000).

LR Civilinis kodeksas reglamentuoja penkis nuolatinės globos nustatymo pagrindus:

- Abu tėvai arba turėtas vienintelis iš tėvų yra miręs;
- Abu tėvai arba turėtas vienintelis iš tėvų teismo paskelbti mirusiais arba pripažinti nežinia kur esančiais;
- Vaikas įstatymų nustatyta tvarka atskirtas nuo tėvų;
- Tėvystės ar artimos giminystės ryšiai nuo vaiko radimo dienos nenustatyti per tris mėnesius;
- Tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nustatyta tvarka pripažinti neveiksniais (LR Civilinis kodeksas, 2000).

Vaiko nuolatinė globa baigiasi, kai vaikas:

- Sulaukia pilnametystės arba emancipuojamas;
- Gražinamas tėvams;
- Įvaikinamas;
- Susituokia (LR Civilinis kodeksas, 2000).

LR Civiliniame kodekse nustatyta, kad vaiko globėju gali būti skiriamas fizinis arba juridinis asmuo. Vaiko globėjas parenkamas atsižvelgiant į jo asmenines savybes, sveikatos būklę, sugebėjimą būti globėju (rūpintoju), jo santykius su netekusiu tėvų globos vaiku (LR Civilinis kodeksas, 2000).

Juridiniu vaiko globėju gali būti šeimyna, valstybinė vaikų globos institucija, savivaldybės pavaldumo vaikų globos namai ir įvairių tipų nevalstybiniai vaikų globos namai (Kvieskienė ir kt., 2002).

Pagal LR Civilinį kodeksą vaiko globėjas atlikdamas savo pareigas privalo:

- Užtikrinti vaiko fizinį ir psichinį saugumą;
- Rūpintis vaiko sveikata ir mokymusi;

- Auklėti vaiką;
- Spręsdamas klausimus, susijusius su vaiko interesais, bendradarbiauti su suinteresuotomis valstybės ir vietos savivaldos institucijomis;
- Netrukdyti vaikui bendrauti su tėvais, jei tai nekenkia vaiko interesams;
- Palaikyti ryšius su vaiko tėvais, informuoti vaiko tėvus ar artimuosius giminaičius, jeigu jie to pageidauja, apie vaiko vystymąsi, sveikatą, mokymąsi ir kitais svarbiais klausimais;
- Rūpintis vaiko laisvalaikiu, atsižvelgdamas į jo amžių, sveikatą, išsivystymą bei polinkius;
- Rengti vaiką savarankiškam gyvenimui ir darbui šeimoje bei visuomenėje (LR Civilinis kodeksas, 2000).

2.2. Teisiniai ir norminiai aktai, reglamentuojantys vaiko teises. Valstybės strategija globotinių vaikų atžvilgiu

Vaikas – asmuo, neturintis 16 arba 18 metų (amžius skiriasi atskirose teisės srityse ar valstybėse) (Socialinės apsaugos terminų žodynas, 1999, p. 90).

Vaikų teisės – įstatymų nustatytos vaikų laisvės ir galimybės ką nors daryti, taip pat ir socialinės apsaugos srityje (Socialinės apsaugos terminų žodynas, 1999, p. 91).

JT Vaiko teisių konvencija priimta 1982 m. lapkričio 22 d. Pirmasis globos vykdymo uždavinys – surasti našlaičiui vaikui naują šeimą.

Pasaulinė JT deklaracija Dėl vaikų išgyvenimo, vystymosi, jų teisių gynimo priimta 1990 m. rugsėjo 30 d. Joje reglamentuotas svarbiausias uždavinys, keliamas visoms šalims – vaikų teisė apsispręsti kaip asmenybei, realizuoti savo sugebėjimus palankiomis ir saugiomis sąlygomis šeimoje ar pas globėjus.

Įstatymas numato lygias visų vaikų teises, nepriklausomai nuo lyties, rasės, tautybės, ugdymo savitumų. Vaikystės teisių gynimas pripažintas svarbiausiu kiekvienos valstybės uždaviniu.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija (2001), (1 straipsnis) vaiką apibūdina kaip asmenį iki 18 metų. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 2 straipsnyje sakoma: “vaikas yra žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip”, o šio įstatymo 5 straipsnio 2 dalis suteikia šiai nuostatai prioritetą kitų įstatymų ir kitokių teisės aktų atžvilgiu. Iš to seka, kad bet kuriuo atveju prie Konvencijos prisijungusios valstybės turi garantuoti Konvencijoje įtvirtintas

teises visiems asmenims iki aštuoniolikos metų. Kitaip tariant, kiekvienas žmogus, dar nesulaukęs aštuoniolikos metų amžiaus, visose visuomenės ir valstybės gyvenimo sferose yra ir turi būti laikomas vaiku.

Vaikų globos namai – įstaigos, kuriose auklėjami socialiniai našlaičiai, pamestinukai arba valkataujantys vaikai (Leliūgienė, 2003b).

Vakarų Europoje pirmieji vaikų globos namai įkurti 787m. Milane; seniausi vaikų globos namai: Bergame (įkurti 982m.), Florencijoje (1061m.), Romoje (1198m.). XIX a. pradžioje vaikų globos namų buvo visuose stambiuose Europos ir Amerikos miestuose. Rusijoje pirma prieglauda įkurta Novgorode 1706 m. (Leliūgienė, 2003b).

Svarbiausias ir neginčytinas laimėjimas, ginant našlaičius ir beglobius vaikus, ir Europoje, ir JAV - šiose šalyse nėra vaikų globos namų, kurių esama posovietinėse šalyse. Pavyzdžiui, JAV valstybė globoja tik 50 tūkst. našlaičių ir beveik 100 proc. jų yra visiškai invalidai, kuriems nuolatos reikia specialiosios medicininės pagalbos (jie laikomi ligoninėse) arba vyresni nei 10-12 m. vaikai, kuriuos įvaikinti labai keblu. Bet ir jie gyvena ne valstybinėse įstagoje, o globos ir vaikų teisių gynimo organų paskirtose globėjų (foster) šeimose.

JAV nuo momento, kai vaikas lieka beglobis, iki jo įkurdinimo naujojoje šeimoje (toje, kuri jį įvaikina ar (foster) globoja), vidutiniškai praeina trys valandos, o vaikai, kurių mamos atsisakė jų gimdydamos, įvaikinami per kelias dienas (Leliūgienė, 2003b).

Mūsų šalyje yra kūdikių ir vaikų namai, kuriuose valstybės globojami, kvalifikuotų, pedagogiškai parengtų žmonių prižiūrimi, auga beglobiai, našlaičiai vaikai (netekę tėvų arba iš kurių atimtos tėvystės teisės). Čia ikimokyklinukai auklėjami pagal lopšelio – darželio programą. Mokyklinio amžiaus vaikai lanko artimiausią vidurinę bendrojo lavinimo mokyklą, bet gyvena vaikų namuose (jeigu neatsiranda tėvai ar globėjai) (Vaitkevičius, 1995).

Valstybės institucijos rūpinasi materialinio vaikų našlaičių ir likusių be tėvų globos aprūpinimo, visapusiško ir harmoningo vystymosi sąlygų kūrimu, profesiniu parengimu ir pilietiniu ugdymu, rengimu savarankiškam gyvenimui (Leliūgienė, 2003b).

Vaikų globos namuose vaikams teikiamos nuolatinės priežiūros, ugdymo, užimtumo, socialinio darbo, socialinės reabilitacijos ir reintegracijos bei kitos socialinės paslaugos.

Vaikų globos namų įstaigos finansuojamos iš Lietuvos valstybės biudžeto lėšų (apskričių vaikų globos namai), savivaldybės biudžeto lėšų (savivaldybių vaikų globos namai) ir kitų šaltinių (labdaros, rėmėjų lėšos ir kt.). Dėl šios prižasties vaikų globos namų finansavimas yra skirtingas. Pažymėtina, kad tinkamas socialinių paslaugų teikimas dažnai priklauso nuo vaikų globos namų materialinių išteklių. Apskričių vaikų globos namų vieno vaiko išlaikymui per mėnesį tenka nuo

811,64Lt iki 2007,35Lt. Savivaldybių vaikų globos namų vieno vaiko išlaikymui per mėnesį tenka nuo 453,82Lt iki 1888,03Lt.

Pažymėtina, kad beveik visuose vaikų globos namų įstaigose trūksta specialistų (socialinių pedagogų, socialinių darbuotojų, psichologų ir kt.).

Šiuo metu tiek mokslinėje literatūroje, tiek šnekamojoje kalboje vartojama keletas sąvokų, apibūdinančių vaiką, netekusį tėvų globos. Dažniausiai vartojamos yra šios sąvokos: beglobis, bešeimis (Barlauskienė, 2001), našlaitis, rastinukas, pamestinukas ir kt. Visas išvardintas sąvokas galima apibūdinti taip: tai likęs be tėvų globos vaikas (LR Vaiko globos įstatymas, 1998).

Našlaitystė – tai socialinis reiškinys, paaiškinamas tuo, kad visuomenėje yra vaikų, kurių tėvai mirę, taip pat vaikų, likusių be tėvų globos dėl tėvystės teisių apribojimo ar atėmimo, kai tėvai pripažįstami neveiksniais, nežinia kur esančiais, taip pat tų vaikų, kuriems neatimtos tėvystės teisės, bet jie iš tikrųjų nebesirūpina savais vaikais (Leliūgienė, 2003 b).

Kad nepilnamečių teisės laiku būtų apsaugotos, globos ir socialinės apsaugos institucijos išaiškina vaikus, likusius be tėvų globos, ir vaikus, kurių tėvai negarantuoja jiems tinkamo išsilavinimo, ir perduoda tuos vaikus auklėti į globėjų šeimas ar į vaikų globos įstaigas (Leliūgienė, 2003 b).

Leliūgienė(2003a), pažymi, kad socialinės našlaitystės problemoms išspręsti reikalinga pozityvi tiek mūsų valstybės, tiek ir kitų valstybių politika šeimos palaikymo ir vaikų socializacijos atžvilgiu. Tam būtina didinti valstybės paramą šeimai, kad ji būtų išsaugota vaikams.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje 2002 metais buvo įsteigtas Šeimos, vaikų ir jaunimo departamentas, kurio sudėtyje esančiam Vaikų ir jaunimo skyriui pavesta koordinuoti vaikų ir jaunimo politikos įgyvendinimą.

2003 metais LR Vyriausybė vaiko teisių apsaugos valdymo sritį paskyrė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir nustatė kitų ministerijų kompetenciją, t.y. Švietimo ir mokslo, Vidaus reikalų, Teisingumo ir Sveikatos apsaugos ministerijoms nustatytas papildomas funkcijas, susijusias su vaiko teisių apsaugos įgyvendinimu, LRV 2003m. vasario 6d. nutarimas Nr. 194.

Ilgą laiką vaikų globos namai buvo kuruojami Švietimo ir mokslo ministerijos, nuo 2003 metų vaikų globos namai perduoti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, vykdydama jai pavestus uždavinius bei vadovaudamasi savo įstaigos nuostatais, koordinuoja socialinės globos įstaigų veiklą.

Šiuo metu visa valstybės politika yra orientuota į vaiką, pradeda atsigręžti į šeimą. Stengiamasi padėti šeimai išbristi iš nuosmukio ir išlaikyti vaikus namuose, neapgyvendinant vaikų, globos globos namuose.

LR Civilinis kodeksas (2000) mus orientuoja į vaiko globą šeimoje. Tuo tarpu Lietuvoje net 45proc. vaikų gyvena globos įstaigose, apie 3000 vaikų. Todėl LR Seimas 2003m. gegužės 20d. priėmė nutarimą Nr. IX – 1569 Vaiko gerovės valstybės politikos strategija. Strategijoje numatyta, kad bus atliekamas globos sistemos reorganizavimas, įtvirtinant vaiko globos šeimoje prioritetą. Numatyta ir institucinės vaiko globos sistemos pertvarkymas.

Strategijoje numatyta 2007-2012 metais sukurti ir įgyvendinti vieningą globėjų (rūpintojų) ir įvaikintojų rengimo sistemą. Taip pat numatyta parengti programa, skirtą alternatyviems vaikų globos namams socialinių paslaugų formoms vystyti bei plėtoti.

2005m. LR Seimas patvirtino Vaiko gerovės valstybės politikos 2005-2012m. priemonių planą, 8.27. siekiant sumažinti stacionariose globos įstaigose globojamų vaikų skaičių ir kuo labiau paskatinti jų globą šeimose bei šeimynose, reformuoti vaikų globos sistemą, gerinti darbą su probleminėmis šeimomis.

2.3. Globojamas vaikas ir socialinio pedagogo veiklos ypatumai vaikų globos namuose

Giedraitienė – Lileikienė (2002) pabrėžia, kad gimdamas vaikas atsineša tam tikras, tik jam vienam būdingas savybes. Tai ir paveldėti genai, įgimtas temperamentas, energijos lygis, priešgimdyvinių sąlygų poveikis ir kt. Yra penkios įgimtos asmenybės apibūdinančios savybės:

- Emociškai stabilus ar nestabilus;
- Ekstravertas ar intravertas;
- Stropus ar nestropus;
- Sukalbamas ar nesukalbamas;
- Atviras patyrimui ar neatviras.

Visi šie asmenybės komponentai veikia vaiką nepaisant jo norų. Įgimti veiksniai, lemiantys individualybę, daro teisioginę įtaką įprastiniam elgesiui.

Nei vienas vaikas negimsta mokėdamas elgtis taip, kaip išmoksta vėliau. *Vaikai mokosi iš aplinkos, kurioje jie auga.*

Šeima yra unikali socialinė institucija, nes joje pratęsiama gyvybė, individas įgyja pirmąsias socializacijos pamokas, tampa grupės nariu. Šeima – socialinio gyvenimo centras, siejantis individą su kitomis socialinėmis institucijomis ir organizacijomis (Kvieskienė, 2000).

Juodraičio teigimu (2002 a), šeimos socioekonominis, intelektinis, kultūrinis statusas, ugdymo stilius ir mikroklimatas formuoja asmenybės savybes, lemia dorinių normų įvaldymo kokybę.

Vaikai, augantys ne šeimose, yra specifinis kontingentas. Jie auga ir formuojasi emocinės, kognityvinės ir galiausiai socialinės deprivacijos sąlygomis (Radzevičienė, 1999).

Kaip pažymi Kaffemanas (2002) vaikų namų auklėtinai atvyksta iš skirtingų šeimų, įvairiai susiklosčius aplinkybėms. Šeimoje įgyta patirtis, perimta vertybių sistema ne visada palanki adekvačiai vaiko socialinei raidai.

Tėvų globos dažniausiai netenka asocialių, nedarnių šeimų, kurių nuolat daugėja, vaikai, taip pat iš šeimų, kurių tėvams laikinai ar neterminuotai apribojamos tėvystės teisės.

Pastraisiais metais rizikos grupės tėvų kontingentas kinta. Kaip jau įprasta, didžiausią dalį sudaro geriantys, neturintys darbo bei nuolatinės gyvenamosios vietos asmenys, motinos ir tėvai, atliekantys bausmę įkalinimo vietose, žymiai protiškai atsilikę ir psichikos ligoniai. Pastaruoju metu daugėja narkomanų neturinčių Lietuvos pilietybės ir kartu socialinių garantijų, vaikų. Taip pat darbo netekę ir pragyvenimo šaltinio neturintys žmonės, dažniausiai tai vienišos arba nepilnametės motinos (Radzevičienė, 1999).

Goštautas, Pakrošnis, Čepukienė (2004) apibūdina užsienio autorių (Angold, Costello, Burns, Erkanli & Farmer, 2000; Price, Landsverk, 1998; Taussig, 2002; Stein, 2001), tyrimus, kurie rodo, kad vaikai, prieš patekdami į vaikų globos įstaigas, paprastai būna patyrę tam tikrų stresinių traumuojančių įvykių: fizinę ar seksualinę prievartą, nepriežiūrą, apleistumą, skurdą, artimųjų mirtį, atskyrimą nuo artimos socialinės aplinkos. Visi šie neigiami faktoriai paprastai sudaro didesnę prisitaikymo problemų ir psichopatologijos išsivystymo riziką.

Kaffemanas (2004) cituodamas Bowlby (1973) nuomonę, pamini, pagrindinę priežastį, kuri sukelia institucijose augančių vaikų asmenybės raidos sutrikimus, tai yra motinos meilės netekimas. Atskyrimas nuo tėvų provokuoja neurotinius, emocijų ir elgesio nukrypimus.

Tyrimų užsienio šalyse rezultatai rodo, kad į globos įstaigas patekę vaikai dažnai sunkiau prisitaiko ir turi įvairių elgesio, emocijų ir kognityvinių problemų. Tarp jų nereti psichikos sutrikimai – depresija, agresyvus elgesys, dėmesio sutrikimai, piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis, polinkis į savižudybę ar kitokį savęs žalojantį elgesį (Goštautas, Pakrošnis, Čepukienė, 2004).

Daugelis vaikų patiria ir sunkią adaptaciją globos įstaigose, pasižymi lėta socialine branda. Šių vaikų tėvai dažniausiai nesidomi vaikų problemomis ir poreikiais, jų nelanko. Vaikams, likusiems be tėvų, būdingi skriaudos, vienišumo, nereikalingumo jausmai, nepasitikėjimas aplinka, oponavimas visuotinai priimtoms normoms. Institucijos globos ir ugdymo sąlygos, netenkinančios

svarbiausių (meilės, saugumo it kt.) psichologinių poreikių, gana dažnai gilina jų socializacijos problemas (Kaffemanas, 2004).

Naujausi užsienio autorių tyrimų rezultatai, kuriuos aprašo Goštautas, Pakrošnis, Čepukienė (2004), patvirtina globos įstaigų vaikų emocines, elgesio ir vystymosi problemas, kurios kyla ne vien dėl anksčiau patirtų išgyvenimų, bet ir dėl tam tikrų nepalankių gyvenimo sąlygų jose. Neretai naujieji globėjai dėl žinių ar patirties stokos nesugeba tinkamai išspręsti emociškai pažeidžiamų vaikų poreikių ir reikalavimų, todėl gilėja senos problemos ir ryškėja naujos.

Skurdžią vaikų socialinę patirtį sąlygoja monotoniška įstaigos aplinka, veikla, neigianti vaiko individualumą. Institucijose aplinka negali sudaryti vaikui tokių sąlygų, kad vaikas jaustųsi emociškai saugus, mylimas, perimtų elementarią socialinę patirtį, suprastų suaugusiųjų tarpusavio santykius, natūraliai įgytų dorovės ir moralės pradmenis, t.y. institucija negali perimti ugdymo šeimoje funkcijų (Radzevičienė, 2006).

Justickis ir Ramanauskienė (2006) pabrėžia, jog išnagrinėjus Lietuvos vaikų namų globotinio psichologinį portretą (Žukauskienė, Leiputė, 2002; Braslauskienė, 2000) įrodyta, kad šio kontingento vaikai turi daug emocinių ir elgesio problemų. Tyrimų autoriai atskleidžia šių vaikų psichologinio portreto priežastingumą, formavimosi eigą, padarinius.

Radzevičienė (2002) pastebi, kad vaikams, nuo kūdikystės augantiems institucijose, būdingas emocijų skurdumas, prieraišumo stoka, bendras pasyvumas, apatija ir menkas domėjimasis aplinka, verksmingumas, nerimas. Šie bruožai paauglystėje turi tendenciją peraugti į emocijų ir elgesio sutrikimus.

Markovienė – Paleckienė, Lazdauskas (2007) rašo, kad vaikai gyvenantys vaikų globos namuose pasižymi tam tikrais elgesio ir asmenybės ypatumais, jiems sunku mokytis. Išskiria šias pagrindines globos namų auklėtinių asmenybės raidos problemų priežastis:

- Įgimti anatominiai – fiziologiniai centrinės nervų sistemos pažeidimai (paveldėti alkoholizmo, narkomanijos sąlygoti sunkumai ir pan.).
- Raidos iki gimimo (prenatalinės raidos) problemos: nepageidaujamas nėštumas, ryšio tarp motinos ir vaisiaus sutrikimas.
- Įvairios deprivacijos rūšys (judėjimo, jutimų, psichinė, emocinė, socialinė).
- Aplinkos įtaka (pavyzdžiui, pedagoginis apleistumas).
- Prievarstinis atskyrimas nuo šeimos ir apgyvendinimas globos įstaigoje.
- Ugdymo proceso organizacijos globos įstaigose trūkumai.

Pedagoginio pobūdžio problemos, su kuriomis susiduria pedagogai, auklėjantys globojamus vaikus - tingumas, konfliktiškumas, vengimas atlikti namų darbus, pasyvumas, pamokų nelankymas (Kaffemanas, 1999).

Vaikų globos įstaigų ugdytiniams kyla pavojus ir ateityje patirti daugiau neigiamų išgyvenimų. Emocinės ir elgesio problemos sumažina jų gebėjimus susidoroti su daugybe stresorių, susijusių su gyvenimo pasikeitimais (Goštautas, Pakrošnis, Čepukienė, 2004).

Daulenskienė ir Radzevičienė (2002) rašo, kad vaikai, kurie nuo pirmųjų gyvenimo dienų auga globos institucijose, randa kelias susirūpinimą pedagogams, psichologams, psichiatrams, galiausiai, jiems užaugus, su jų globos namų auklėtinių nepageidaujama charakterio bei elgsenos ypatumais susiduria visuomenė.

Daugelis auklėtinių, perėję visą ugdymo ir globos įstaigas ir sulaukę 18 metų, grįžta į tą pačią socialinę terpę, iš kurios vaikystėje jie buvo paimti. Jų socialinė patirtis dažnai nesiderina su visuomenei priimtinomis dorovės nuostatomis (Radzevičienė, 1999).

Globos institucijos vis dar nepajėgios spręsti sudėtingų savo globotinių ugdymo problemų, kurias inspiruoja tiek šeimoje įgyta patirtis (konfliktiška aplinka, socialinė, emocinė deprivacija, skurdas, smurtas), tiek globos institucijose besikaupiančios problemos (vaiko atskyrimo nuo šeimos emocinės pasėkmės, adaptacijos sudėtingumai, tradicinė globos institucijų filosofija, autokratinis ugdymo stilius ir kt.). Problemiška jų mokymosi motyvacija (Kaffemanas, 2004).

Merkys, Ruškus, Juodraitis (2002) literatūroje nurodo, jog nesprenžiamos bendravimo, elgesio problemos gali peraugti į delinkventinį elgesį. Todėl labai svarbu šiuos sunkumus laiku atpažinti ir įvertinti, o tai palengvintų pagalbos planavimą ir suteikimą.

Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas *socialiniam* globojamų vaikų ugdymui (Radzevičienė, 1999).

Juodraitis (2002 b) pažymi, jog socialaus elgesio formavimuisi reikalinga pusiausvyra tarp visuomenės deklaruojamų normų ir asmenybės pozicijos, kurią sąlygoja daugelis veiksnių: pagrindinių asmenybės poreikių tenkinimo sąlygos, motyvacijos ir vertybių sistemos struktūra, nuostatos, bendravimo patyrimas ir kt.

Užsienio autorių (Leslie ir kt., 2000; Taussig, 2002), atliktų tyrimų rezultatai rodo, jog vaikams globos įstaigose būtina psichikos priežiūra ir nusikalstamumo prevencija (Goštautas, Pakrošnis, Čepukienė, 2004).

Samuseviča (2001) mano, kad labai svarbu globojamus vaikus mokyti savarankiškumo per socialinius reiškinius. Savarankiško auklėjimo ir savarankiško vystymosi tikslas yra vaiko, kaip asmenybės, emancipacijos, autonomijos ir savęs identiteto suvokimas.

Globojamam vaikui svarbiausias socializacijos institutas yra globos namai. Į juos ateina vaikas jau turėdamas tam tikrą socialinio gyvenimo patirtį ir kultūros pradmenų. Globos institucijos turi rūpintis, kad globojamam vaikui būtų sudarytos sąlygos bendrauti su suaugusiais ir bendraamžiais. Vaikas patekęs į šeimą (savanorišką, globėjo šeimą), kurioje vyrauja palanki

aplinka, gali greitai pavyti savo bendraamžius, augančius globėjo ir nuklearinėje šeimoje (Braslauskienė, 2000).

Vaitkevičiaus, Šlapkauskaitės Daulenskienės (2002), atlikto tyrimo “Specialiųjų globos namų auklėtinių žalingi įpročiai“ išvadų duomenimis, vaikai, ypač vyresniojo mažiaus, globos institucijose turi būti ugdomi mažose grupėse. Taip pat lygiaverčiai turėtų vykti darbas ir su vaikų tėvais bei bendruomene. Tam turi padėti socialiniai pedagogai, psichologai, atitinkamos socialinės tarnybos ir struktūros.

Socialinis pedagogas ugdymo institucijose padeda humanizuoti žmonių tarpusavio santykius, įveikti paauglių delinkventiškumą, kurti gerą psichologinį klimatą, spręsti vaikų socializacijos problemas (Čepukas, 1999).

Kiekvienoje vaikų globos ir ugdymo įstaigoje socialinio pedagogo darbas turi savų ypatumų. Juos lemia globos namuose augančių vaikų amžius, raidos pobūdis bei korekcinės galimybės, taip pat socialinės aplinkos, kurioje vaikas augo iki patekdamas į globos įstaigą poveikis (Radzevičienė, 1999).

Socialinis pedagogas – tai asmuo, kuris yra socialinių problemų ugdymo institucijoje diagnozuotojas, informuotojas ir šių problemų sprendimo koordinatorius (Braslauskienė, Jonutyte, 2005).

Viena iš socialinio pedagogo užduočių – harmonizuoti vaiko adaptacinį periodą įstaigoje, pamažu lavinti įgūdžius, mokėjimus, plečiant ir keičiant jo socialinę patirtį (Radzevičienė, 1999).

Labai svarbus socialinio pedagogo *individualus darbas* su globojamu vaiku, atkreipiant dėmesį į vertybių sistemos formavimą, mokymosi motyvacijos kėlimą, mokymosi sunkumų šalinimą, fizinės ir psichinės sveikatos stiprinimą, ieškojimą efektyvių pagalbos būdų. Svarbu priartinti institucijos gyvenimo sąlygas prie šeimos aplinkos, palengvinti globotinio socializaciją.

Socializacija – istoriškai sąlygotas socialinis patirties perėmimas ir aktyvus atgaminimas individo veiklos bendravimo procese. Individas perima socialinį patyrimą kai yra ugdomas (t.y. tada, kai jį tikslingai formuoja kiti žmonės), ir tada, kai jį veikia įvairūs stichiniai, dažnai prieštaringi socialiniai veiksniai. Daugiausia socializaciją lemia mokymas ir auklėjimas (Augis, 1993, p. 288).

Socialinio pedagogo akiratyje turėtų būti ne tik vaikas, bet ir *tėvai*.

Kaip rašo Sutton (1999) kontaktas su šeima – tai raktas iš globos įstaigos į namus.

Suprasdamas tėvų, o ypač motinos, svarbą vaiko raidai, socialinis pedagogas turėtų užmegzti kuo glaudesnius kontaktus su vaiko tėvais ar motina, skatinti tėvų norą susigrąžinti vaiką, keisti gyvenimo būdą, pasitikėjimą savo jėgomis, pagelbėti įveikti krizinę situaciją. Reguliariai primena vaiko motinai, kad ši lankytu vaiką, visi sprendimai susiję su vaiko tolesniu ugdymu, jo gydymu,

įvairūs teisiniai klausimai turėtų būti sprendžiami drauge su biologiniais tėvais (Radzevičienė, 1999). Čia socialinis pedagogas atlieka tarpininko vaidmenį.

Potencialių, globai pasirengusių ir parengtų šeimų ieškojimas – dar viena globos namų socialinio pedagogo darbo sfera. Čia socialinis pedagogas turėtų padėti žmonėms suprasti įvaikinimo ir globos esmę, mokyti gerbti vaiko asmenybę ir visapusiškai ją ugdyti, iš esmės rengtų šeimą vaikui (tokį, koks jis yra) priimti. Turėdamas išsamią tėvių ar globėjų pedagoginę – psichologinę charakteristiką, socialinis pedagogas galėtų numatyti bei detaliai aptarti su vaiko tėvais galimą vaiko raidą, jo ypatumus, patartų ir konsultuotų auklėjimo, ugdymo bei socializavimo klausimais. Gerai pažindamas ugdytinį, socialinis pedagogas palengvintų ne tik vaiko adaptacinį periodą naujoje šeimoje, bet padėtų ir tėviams lengviau persiorientuoti naujoje situacijoje (Radzevičienė, 1999).

Socialinis pedagogas turėtų nuolat palaikyti ryšį su visais įstaigos darbuotojais, konsultuoti vaikų socializacijos ir integracijos į visuomenę klausimais (Radzevičienė, 1999).

Su globojamais vaikais dirbantys specialistai taip pat pasigenda psichologinio, socialinio ir pedagoginio darbo rekomendacijų, skirtų darbuotojams, dirbantiems su be tėvų globos likusiais vaikais. Kaip jau minėjome, tai yra specifinė vaikų grupė, todėl juos ugdant reikalinga kryptinga ir nuosekli visų specialistų pagalba (*pabrėžiamas komandinis darbas*) socializacijos ir integracijos į visuomenę procese (Žukauskienė, 2002).

Socialinis pedagogas turėtų daugiau ir aktyviau dalyvauti visuomenės švietime, artimiau bendrauti su visuomeninėmis vaikų globos organizacijomis. *Taigi socialinio pedagogo vaidmuo vaikų globos ir ugdymo įstaigose yra daugiaplanis, jungiantis medikų, pedagogų, psichologų ir socialinių darbuotojų sprendžiamas problemas* (Radzevičienė, 1999).

Išvados:

- Juridiškai yra įteisintos dvi globos formos: globa ir rūpyba. Vaiko nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo ir (ar) globėjo (rūpintojo) paskyrimas sprendžiamas teismo nutartimi.
- Vaikų globos nami – įstaigos, kuriose globojami socialiai apleisti, vaikataujantys vaikai, pamestinukai.
- Vaiko gerovės valstybės politikos strategijoje yra numatyta, kad bus atliekamas globos sistemos reorganizavimas, įtvirtinant vaiko globos šeimoje prioritetą.
- Vaikų globos namuose gyvenantys vaikai – tai specifinis kontingentas. Jie sunkiau prisitaiko prie naujos aplikos ir turi įvairių elgesio, emocijų ir kognityvinių problemų.

- Ypatingai didelis socialinių pedagogų dėmesys turi būti atkreiptas į socialinį globojamų vaikų ugdymą, individualų darbą su juo, darbui su biologinėmis šeimomis, būsimų tėvių ieškojimui, tarpinstituciniam bendradarbiavimui. Tai rodo specialistų darbo vaikų globos namuose specifiką.

3 skyrius. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Atliktas tyrimas „Socialinių pedagogų veiklos specifika vaikų globos namuose“, kuris atspindi socialinių pedagogų veiklos aspektus. Tyrimu siekta išsiaiškinti socialinių pedagogų veiklos specifiškumą, išryškinti veiklos prioritetus, tuo pačiu atskleidžiamos darbo problemos, praktiniai klausimai.

3.1 Tyrimo metodika

Tyrimui atlikti buvo pasirinktas anketinės apklausos metodas. Anketinės apklausos metodu galima tirti nuomones, įsitikinimus, požiūrius, nuostatas, pasitenkinimą savo darbu, identifikuoti problemines sritis. Tyrimo instrumentas – anketa.

Anketa – didelies apimties klausimų, teiginių tekstas. Respondentai atsako į anketos klausimus, teiginius jiems patogiu laiku, išsaugo informacijos privatumą, išvengia tyrėjo įtakos.

Statistiškai apdoroti socialinius duomenis buvo pasirinkta SPSS – 11.0 programinė įranga. Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, hipotezę, uždavinius, atitinkamai taikyta deskriptyvinė - aprašomoji analizė.

Tyrimo instrumentas - anketa „Socialinių pedagogų veiklos specifika vaikų globos namuose“, skirtas atskleisti socialinių pedagogų vaikų globos namuose veiklos specifika, darbo prioritetus ir, kiek laiko darbuotojai skiria vienai ar kitai veiklai. Anketa naudojama originali. Joje pateikiami uždari ir atviri klausimai.

Anketą sudaro 7 skyriai: 1) individualus darbas su globotiniu; 2) darbas su globotinio šeima; 3) darbas su globos funkciją atliekančių įstaigų pedagogais; 4) bendradarbiavimas su institucijomis; 5) mokslinė – metodinė veikla; 6) dokumentų tvarkymas; 7) trumpa informacija apie respondentą. Visi skyriai suskirstyti į teiginius. Atsižvelgiant į darbo specifika, suformuluoti praktiniai teiginiai. Respondentams nežinant, 1, 2, 5 skyriai suskirstyti į pogrupius, siekiant palyginti pogrupių funkcijas pagal svarbą, bei sugaištamą laiką vienai ar kitai veiklai. Respondentai turėjo įvertinti ir pažymėti funkcijas pagal jų svarbą bei veikloms skiriamą darbo laiką. Teiginius reikėjo įvertinti pagal jų svarbą: svarbu, nesvarbu, iš dalies svarbu; ir išskirti veiklą, pagal sugaištamą laiką: daug, vidutiniškai, mažai.

Tyrimo buvo panaudota anketa, kurioje savo nuomonę bei informaciją apie socialinių pedagogų veiklos specifika vaikų globos namuose, pateikė specialistai, dirbantys 85 konkrečiuose

vaikų namuose. Pažymėtina yra tai, kad Lietuvos vaikų globos namuose dirba ribotas skaičius socialinių pedagogų.

3.2 Tyrimo respondentai

Apklausa dėl socialinių pedagogų veiklos specifikos vaikų globos namuose atlikta 85 Lietuvos vaikų globos namuose.

Socialinių pedagogų, dirbančių vaikų globos namuose Lietuvoje, yra palyginti nedaug. Tai susiję su vaikų globos namų skaičiumi Respublikoje. Tačiau atsižvelgiant į vaikų skaičių ir darbo funkcijų apimtį, šių specialistų turėtų būti ženkliai daugiau. Visi respondentai dirba globos namuose su globojamais vaikais, kas ir lemia šių specialistų išskirtinumą iš kitų socialinių pedagogų, tai yra vienas iš požymių, įrodančių tiriamųjų panašumą, vienaarūšiškumą. Dėl tyrimo metu keliamų uždavinių specifikos nebuvo apklausiami bendrojo lavinimo mokyklų socialiniai pedagogai.

Globos namai, kurių socialiniai pedagogai dalyvavo tyrime, skiriasi šiais aspektais: pirma, į globos namus patenka vaikai, turintys kompleksinę negalią; kituose, vaikų globos namuose apgyvendinami sąlyginai sveiki, tačiau turintys elgesio sunkumų vaikai. Galima teigti, jog beveik visi vaikai gyvenantys vaikų globos namuose, patenka į rizikos grupę. Vienuose vaikų globos namuose gyvenimas organizuojamas remiantis šeimos modeliu - vaikai gyvena šeimynose, o kituose vaikų globos namuose – remiantis griežtesnės priežiūros ir elgesio korekcijos principais.

Tyrimo imtis.

Anketos buvo išsiųstos 85 socialiniams pedagogams, dirbantiems vaikų globos namuose. Tyrime dalyvavo 66 socialiniai pedagogai. Anketų grįžtamumas 78 %.

Tyrimo organizavimas.

Tyrimas atliktas 2007m. vasario mėnesį. Anketos respondentams buvo išsiųstos elektroniniu paštu ir perduotos tiesiogiai.

3.3. Tyrimo rezultatų aptarimas

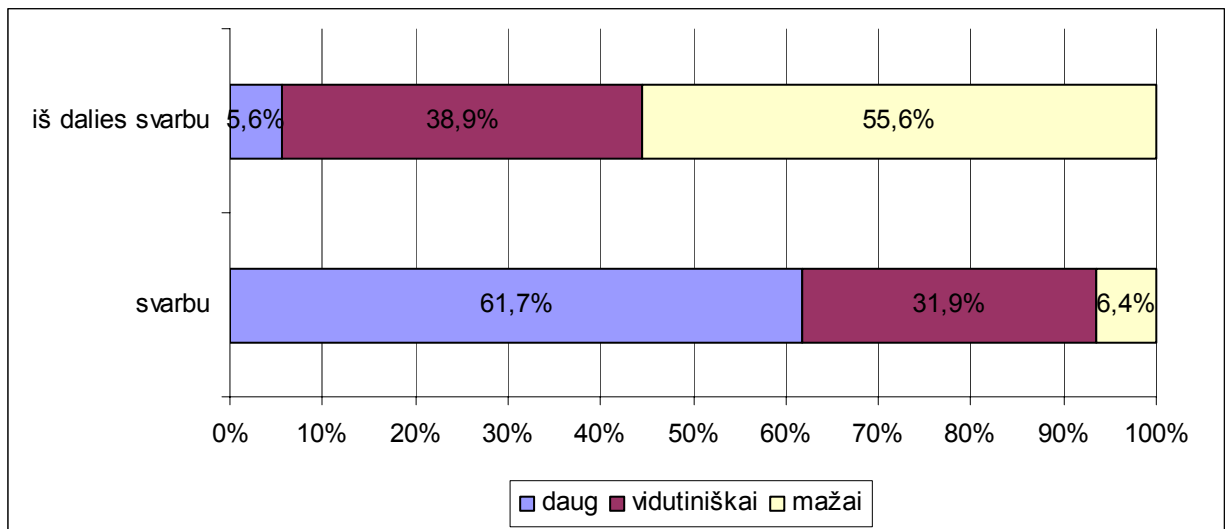
„Socialinių pedagogų funkcijos vaikų globos namuose“ tyrimo rezultatai aprašomi pagal anketos skyrius: I. Individualus darbas su globotiniu; II. Darbas su globotinio šeima; III. Darbas su globos funkciją atliekančių įstaigų pedagogais; IV. Bendradarbiavimas su institucijomis; V. Mokslinė metodinė veikla; VI. Dokumentų tvarkymas. Šiuose skyriuose aprašomos funkcijos, atsižvelgiant į respondentų nurodytą svarbą ir sugaištamą laiką funkcijoms atlikti.

Socialinis pedagogas, bendraudamas su globojamais vaikais, užtikrina vaiko teisę į normalų vystymąsi, augimą, savarankišką gyvenimą, mokslą kuria gerus pedagoginius santykius, sudaro sąlygas vaiko socializacijai, ankstyvajai prevencijai bei socialinei pedagoginei reabilitacijai. Jis prilyginamas globojamo vaiko advokatui. Svarbu pastebėti, įvertinti ir padėti įveikti ne tik socialinius vaiko gyvenimo sunkumus, bet ir jo psichologines, elgesio, bendravimo problemas. Kiekvieną vaiką privalu pripažinti, kaip unikalią asmenybę.

Pirmasis anketos skyrius „Individualus darbas su globotiniu“ apjungia dvidešimt funkcijų, išskirtinos tik tos kurias savo atsakymais išryškino respondentai. Šiame skyriuje socialiniai pedagogai prioritetus atidavė šioms funkcijoms:

1. Dalyvauja komandoje sudarant globotinio socialinės pagalbos teikimo planą, numato įtrauktinus į šią veiklą asmenis, reikalingas priemones ir būdus.
2. Bendrauja su globotiniu kurdamas gerus pedagoginiu santykius.
3. Teikia specializuotą pagalbą sunkumus išgyvenančiam globotiniui.
4. Lanko globotinį kaikinai išvykusį pas savanoriškus globėjus, tėvus.
5. Fiksuoja globotinio raidos sutrikimus, seka jo būklę.
6. Skatina vaiko dalyvavimą saviraiškos veikloje.
7. Padeda globotiniui siekiančiam įveikti mokymosi sunkumus, skatina mokymosi moyvaciją.
8. Ieško išteklių būtinausiems globotinio poreikiams, pomėgiams bei saviraiškai tenkinti.
9. Supažindina globotinį su jo teisėmis ir pareigomis.
10. Ruošia globotinį grįžmui į biologinę šeimą arba adaptacijai globėjų šeimoje.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad socialiniams pedagogams viena iš prioritetinių veiklos funkcijų yra **dalyvauti komandoje sudarant globotinio socialinės pagalbos teikimo planą, numatyti įtrauktinus į šią veiklą asmenis, reikalingas priemones ir būdus** (1 pav.).

1 pav. Dalyvauja komandoje sudarant globalinio socialinės pagalbos teikimo planą, numato įtrauktinus į šią veiklą asmenis, reikalingas priemones ir būdus, %

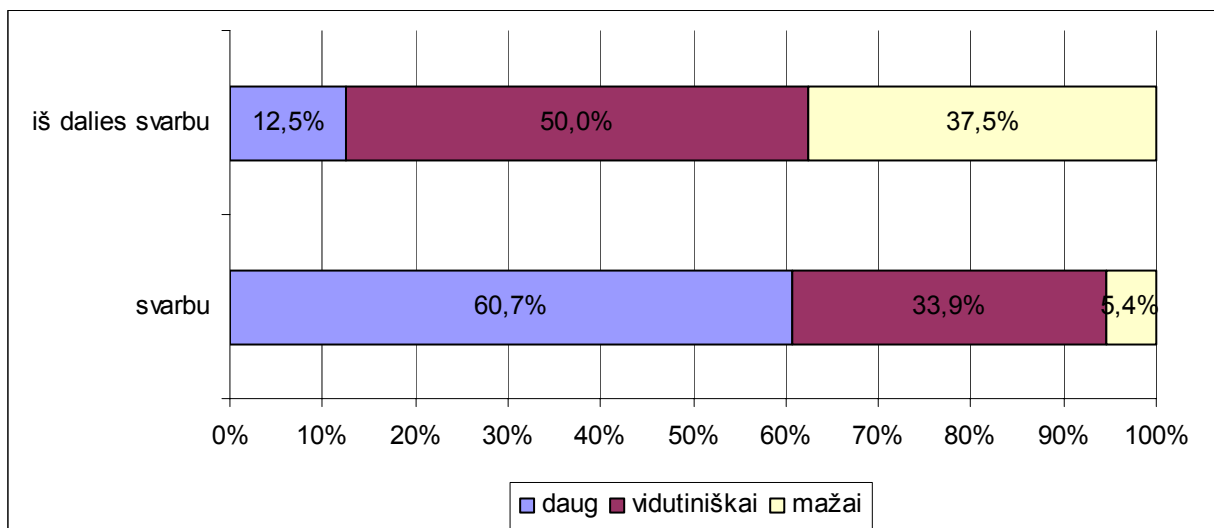
Svarbu atsakė 61,7 % respondentų. Pažymėtina, kad tai yra naujovė socialinio pedagogo darbe, kuriai skiriamas ypatingai didelis dėmesys. Vaikui, atvykus į įstaigą, reikia sudaryti socialinės pagalbos teikimo planą, kuris vėliau peržiūrimas, papildomas (ne rečiau kaip kartą per metus, pagal rekomendacijas - kas pusę metų). Tai priklauso nuo vaiko, gyvenančio vaikų globos namuose, specifikos: negalia, deviantinis elgesys ir kt. Svarbus ir pačios įstaigos požiūris į esamą situaciją. Sudarydami globojamo vaiko socialinės pagalbos teikimo planą, socialiniai pedagogai inicijuoja globos namų bendruomenės atsakingų asmenų posėdį, įvertina vaiko poreikį, pasirenka efektyvius darbo metodus, numato, kokie specialistai reikalingi individualiam darbui su vaiku ir visa tai fiksuoja socialinės pagalbos teikimo plane. Kaip matyti iš *1 pav.* šiai veiklai socialiniai pedagogai, pasirinkę šią funkciją kaip svarbiausią, skiria daug laiko (mėlyna spalva). Kiekvienas vaikas ir jo individuali situacija aprašomi plane. Atsiradus pasikeitimams, planas papildomas. Problema, kad įstaigose gyvena daug vaikų, gali būti ir virš 100, o socialinis pedagogas dažniausiai - tik vienas. Įvertinant vaiko poreikius ir aprašant juos, sugaištama daug laiko. Tie socialiniai pedagogai, kurie pažymėjo, kad ši funkcija jų darbe yra iš dalies svarbi, sudaro 55,6 % respondentų, kurie atitinkamai šiai veiklai ir skiria mažai laiko (*1 pav.*). Respondentai, kurie atsakė svarbu - 31,9 %, ir iš dalies svarbu 38,9 %, skiria vidutiniškai laiko. 5,6 % atsakė, jog iš dalies svarbu, tačiau skiria daug laiko. Galima teigti, jog įstaigoms, ši funkcija yra svarbi ir teikia didelį dėmesį, tačiau socialiniams pedagogams tai nėra ta veikla kuri būtų svarbiausia.

Respondentai, kurie atsakė, kad ši veikla yra svarbi 6,4 %, tačiau skiria mažai laiko, savo darbą nukreipia kitoms veiklos sritims.

Nė vienas respondentas neatsakė, jog ši veikla yra nesvarbi. Galima tik numanyti, kad socialiniai pedagogai, kurie atsakė, kad šiai funkcijai skiria mažai laiko, tačiau yra svarbi, priversti užsiimti kitais, ne pagal veiklą darbais.

Socialinio pedagogo veikla turi būti nukreipta į konkretų vaiką, į konkrečios jo problemos sprendimą. Viena asmenybė veikia kitą – tai intervencija į sąmonę, valią, emocijas, o per jas ir į žmogaus elgesį (Barkauskaitė – Lukšienė, 2002). Vaikas turi pasitikėti socialiniu pedagogu, nes kitaip nebus atviro bendravimo; vyks tik išklausymas, tačiau nebus bendradarbiavimo. Svarbu, kad socialiniai pedagogai kiekvieną vaiką priimtų kaip didžiausią vertybę, kaip asmenybę turinčią ir teigiamų ir neigiamų bruožų.

Atlikus tyrimą, išaiškėjo, kad socialiniams pedagogams yra svarbu **bendraujant su vaiku kurti ir palaikyti pedagoginius santykius** (2 pav.).

2 pav. Bendrauja su globotiniu kurdamas gerus pedagoginius santykius, %

60,7 % socialinių pedagogų teigia, kad svarbiausia funkcija, individualiai dirbant su globojamu vaiku, yra bendrauti ir kurti gerus pedagoginius santykius. Norint padėti vaikui, svarbu gerai išsiaiškinti problemą, nustatyti skriaudėjus, laiku pastebėti, įvertinti ir kartu su vaiku spręsti problemas, būtina iki galo išklausti išsakomas problemas, stengtis jį palaikyti, neteisti, vengti išankstinės nuomonės. Globotinis, jausdamas nuoširdų socialinio pedagogo bendravimą dažniau ateis, pasipasakos ir atskleis savo problemas, išgyvenimus.

Dalykiškumu, tačiau nuoširdumu ir laikantis konfidencialumo principo socialinis pedagogas, vaikų tarpe gali pasiekti ženklių rezultatų. Vaikų globos namuose gyvena vaikai su elgesio, emocijų ir kognityvinėmis problemomis, praeitis dažnai yra ilgam įsirėžusi į jų atmintį, pasąmonę.

Šeimoje įgyta patirtis, perimta vertybių sistema ne visada palanki vaiko socialinei raidai (Kaffemanas, 2002). Dažnai yra labai sunku ką nors pakeisti vaiko elgesyje. Svarbi socialinių pedagogų funkcija - daug bendrauti ir stengtis kiek galima daugiau padėti globotiniui. Kaip matyti iš 2 pav., 60,7 % socialinių pedagogų šiai veiklai skiria daug laiko (mėlyna spalva).

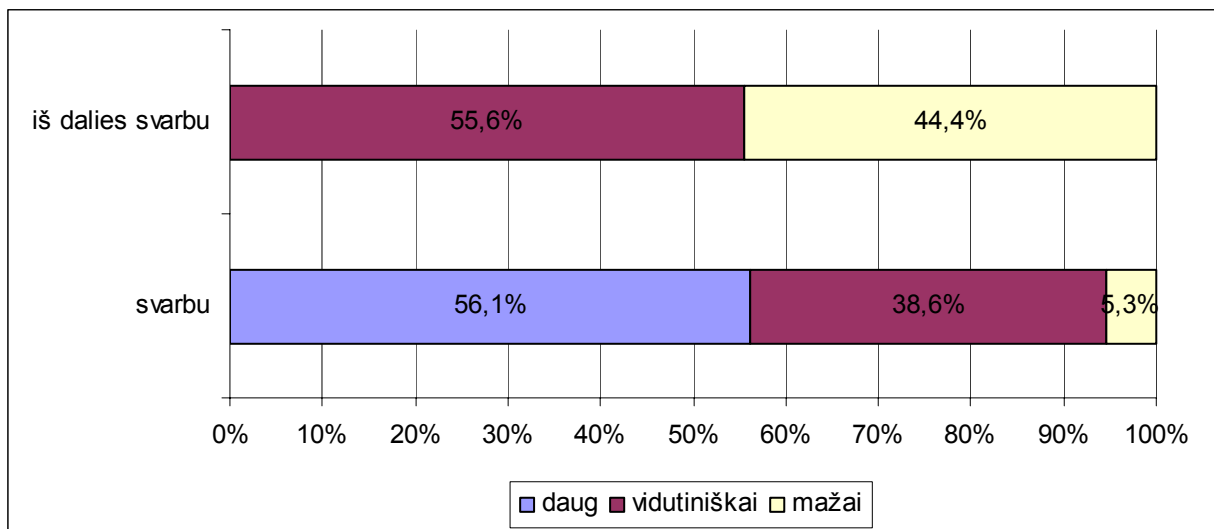
Galima daryti išvadą, kad didžiąją dalį respondentų yra labai svarbu kurti ir palaikyti gerus pedagoginius santykius su globojamu vaiku. 33,9% apklaustųjų teigia, kad ši veikla yra svarbi, tačiau jai skiria vidutiniškai laiko. Dalis socialinių pedagogų 5,4 % mano, kad ši funkcija yra labai svarbi, bet skiria mažai laiko. Iš respondentų atsakymų, kad tiems kuriems ši veikla yra svarbi, bet skiria jai mažai laiko, galima teigti, jog socialiniai pedagogai arba netinkamai paskirsto prioritetus darbe, arba nors ir stengiasi pagal savo išgales ir laiko resursus padėti globotiniui, tačiau ne nuo jų pačių priklauso įstaigos prioritetai ir jiems priskiriamos veiklos sritys.

12,5 % apklaustųjų teigia, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi, tačiau jai skiria daug laiko. 50,0 % mano, kad iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko, o 37,5 % - iš dalies svarbi ir skiria mažai laiko. Nė vienas respondentas neatsakė, kad ši veikla yra nesvarbi. Galima abejoti, ar visų globos namų socialiniai pedagogai stengiasi, ir nori individualiai dirbti su vaiku. Dažnai tai padaryti kliudo asmeninės socialinių pedagogų nuostatos, vertybės, darbo prioritetų pasirinkimas, o gal paprasčiausiai tam nebelieka laiko.

Socialiniai pedagogai, mažai bendraudami su vaiku neįgyja jo pasitikėjimo, negali kurti gerų pedagoginių santykių tuo pačiu ir padėti globotiniui.

Socialiniai pedagogai vertina ir padeda išspręsti problemas, susijusias su įvairiais vaikams kylančiais sunkumais. Vaikų globos namuose gyvena vaikai, dažnai išsiskiriantys savo nepakankama socialine branda, negebėjimu adaptuotis visuomenėje, dažnai – neadekvačiu elgesiu. Globotiniai dažnai patiria sunkumus, kurių nepajėgia savarankiškai išspręsti. Kaip teigia Ališauskas (2000), socialinių pedagogų profesinė pareiga – pastebėti ir padėti, įvertinti ir padėti įveikti ne tik socialinius vaiko sunkumus, bet ir jo psichologines, elgesio, bendravimo problemas. Svarbu mokėti lanksčiai spręsti vaikui iškilusias problemas.

Kaip matyti iš 3 pav., socialiniams pedagogams 56,1 % svarbu yra **teikti specializuotą pagalbą sunkumus išgyvenančiam globotiniui**. Jie skiria daug laiko šiai funkcijai įgyvendinti

3 pav. Teikia specializuotą pagalbą sunkumus išgyvenančiam globotiniui, %

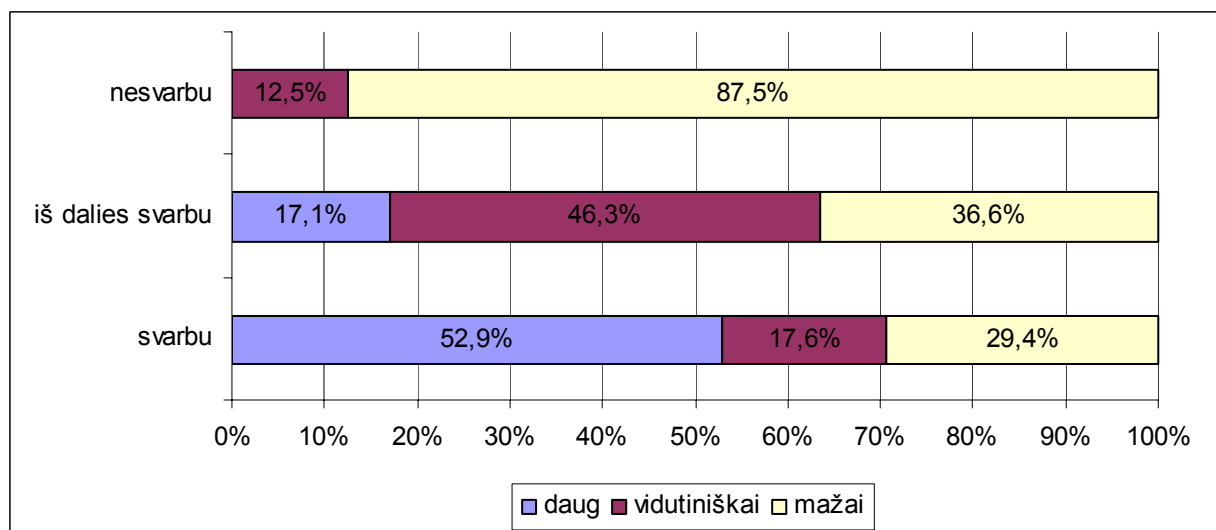
Socialiniai pedagogai – tai vaiko gerovės sergėtojai ir vaiko advokatai. Jie siekia apsaugoti tuos už kuriuos atsako, tai yra mažiausius ir silpniausius piliečius. Ypatingai pažeidžiami yra valstybinių institucijų globotiniai, kurie dėl objektyvių aplinkybių gyvenime priversti įveikti nemažai sunkumų, kad vėliau galėtų išsivirtinti visuomenėje. Tačiau jie tai daro savitai suvokdami, dažnai iškreiptai ir neadekvačiai esamai situacijai. Taip jie rizikuoja būti nesuprasti. Vaikų globos namų socialinių pedagogų viena iš svarbiausių funkcijų - teikti specializuotą pagalbą, nukreipti globotinį tinkama linkme, kad vėliau jis patirtų kuo mažiau nesėkmių. Svarbu suformuoti nuomonę, kaip atsispirti neigiamai socialinei įtakai, prireikus nukreipti pagalbos suteikimą į ir kitas institucijas, palaikyti ir suprasti vaiką bet kokioje situacijoje kurioje jis išgyvena sunkumus. Tie respondentai, kurie atsakė, kad taip, šita funkcija yra svarbi, ir skiria šiai veiklai daug laiko 65,1 % (melyna spalva, 3 pav.). Vaiko problemos analizė, vertinimas, problemos sprendimas, tikslų įgyvendinimas, bei vaiko socialiniais pedagogais, pagalbos kreipiasi tik į jį. O jei problema iškilo čia ir dabar, ji negali būti atidėliojama, juk globotinis, būdamas labai jautrus kritikai, atstūmimui, vėliau gali ir nabeateiti išsakyti savo sunkumų. Visi šie faktoriai rodo, kad svarbu reaguoti ir suteikti socialinę – pedagoginę pagalbą sunkumus išgyvenančiam vaikui. Visa tai užima labai daug laiko.

Tačiau, kaip matyti iš atsakymų (3pav.), nemaža dalis atsakiusiųjų (55,6 %) teigia, kad ši veikla yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. Suprantama, jei ši funkcija socialiniams pedagogams yra tik iš dalies svarbi, tai jai ir skiria vidutiniškai laiko. 44,4 % atsakiusiųjų iš „dalies svarbi“, skiria tam mažai laiko, savo darbo prioritetu pasirinkdami kitas funkcijas ir joms teikdami

daugiau laiko. 38,6 % respondentų atsakė, kad funkcija yra svarbi ir sugaišta vidutiniškai laiko. 5,3 % socialinių pedagogų mano, jog ši veikla svarbi, tačiau jai gali skirti mažai laiko.

Iš pateiktų respondentų atsakymų galima teigti, kad ši funkcija yra svarbi ir turi būti skiriama daug laiko. Būtina gebėti atsižvelgti į vaiko skirtingumus ir individualumus, objektyviai pamatyti globotinį ir jo aplinką. Taip dirbant vaikai dažnai pamato galimybes ir būsimo pokyčio pranašumus. Labai svarbu neakcentuoti vaiko silpnybių ar trūkumų. Tačiau, neatmestina, kad socialiniai pedagogai yra priklausomi ne tik nuo socialinio ugdymo problemų, bet ir nuo ugdymo institucijos, kurioje dirba, situacijos, jos vadovų.

Globos namuose gyvenantys vaikai turi galimybę per šventes, atostogų metu ir savaitgaliais išvykti pasisvečiuoti pas savo gimines, biologinius tėvus, savanoriškus globėjus. Dažniausiai globotinius pasiima savanoriškos šeimos, norinčios padėti globojamam vaikui geriau pažinti kitokį pasaulį, pažinti šeimos modelį, padėti socializuotis. Savanoriški globėjai, gavę Vaiko teisių apsaugos tarnybos leidimą, pasiima į savo šeimą vaiką. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba rekomenduoja, bei tai jau taikoma praktikoje, tik 7 – 8 metų vaiką išleisti į savanorišką šeimą. Jie teigia, kad tik tokių metų vaikas pajėgus suprasti, jeigu šeima nebenorėtų jo pasiimti, lengviau išgyventų išsiskyrimą. Vaiko teisių apsaugos tarnyba davusi leidimą vaikui vykti į šeimą, tuo savo misiją baigia. Tuo tarpu įstaiga išleidusi globotinį ir pasirašiusi su savanoriškais globėjais sutartį, išlieka atsakinga už vaiko sveikatą ir gyvybę. Šią funkciją realizuoja socialinių pedagogų veikla. Kaip matyti iš 4 pav., 52,9 % apklaustieji teigia, kad ši funkcija yra svarbi ir skiria jai daug laiko.

4 pav. Lanko globotinį laikinai išvykusį pas savanoriškus globėjus, tėvus, %

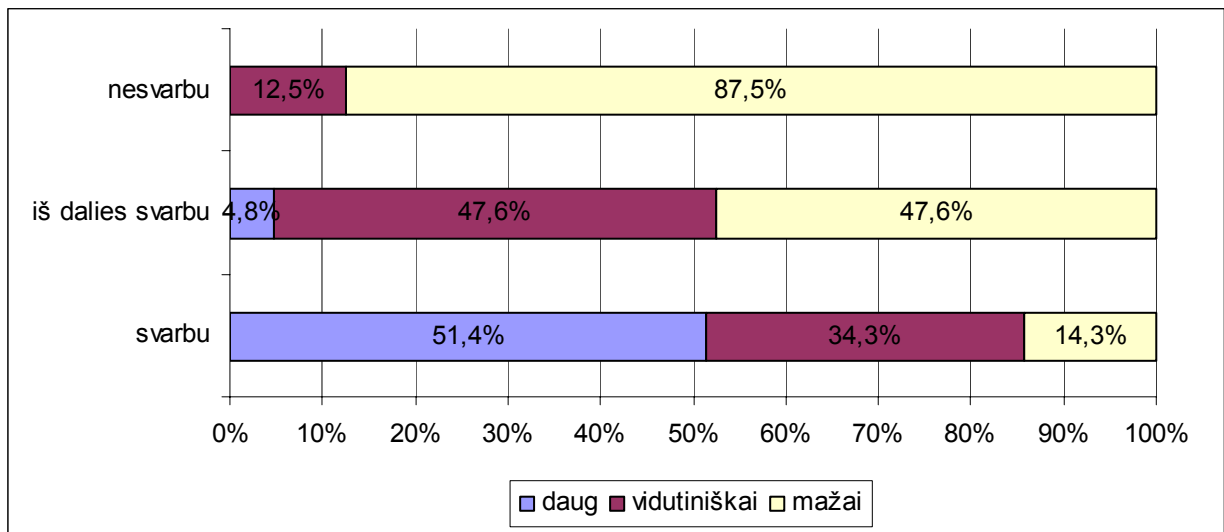
Iš šitų duomenų galima daryti prielaidą, kad socialiniams pedagogams išvykus aplankyti globotinių, pasižiūrėti kaip jiems sekasi, pabendrauti, laikas pralekia labai greitai ir nebelieka laiko kitai suplanuoti veiklai. Iš tyrimo autoriaus darbo praktikos vaikų globos namuose, vasaros metu iš vaikų globos namų į savanoriškas šeimas išvyksta nuo 20 iki 30 proc. globotinių. Tai yra palyginti nemažas procentas visų globos namų vaikų, todėl vieniems socialiniams pedagogams visus aplankyti yra fiziškai neįmanoma. Vaikai išvykę išsibarsto po visą apskritį, susidaro didelis atstumas. Galima teigti, jog atskiroms funkcijoms atlikti 1 etato socialinio pedagogo vaikų globos namuose nepakanka. Pagal „Bendruosius vaikų globos namų nuostatus“ (2005), socialiniai pedagogai privalo iš įstaigos išvykusius globotinius aplankyti.

17,6 % respondentų teigia, kad ši funkcija yra svarbi tačiau jai skiria vidutiniškai laiko. 29,4 % atsakiusiųjų mano, jog lankyti globotinius laikinai išvykusius iš globos namų yra svarbu, tačiau tam skiria mažai laiko. Dažniausiai jie pasiskambina savanoriškiems globėjams, pasiteirauja, kaip sekasi, tačiau nepalaiko jokio ryšio su vaiku. 17,1 % respondentų mano, kad ši veikla yra iš dalies svarbi, bet skiria daug laiko. Nemaža dalis - net 46,3 % teigia, kad iš dalies svarbu ir teikia tam vidutiniškai laiko, o 36,6 % atsakė, jog ši funkcija iš dalies svarbi ir skiria tam mažai laiko.

Galima kelti prielaidą, kad socialiniai pedagogai manantys, jog lankyti globotinį laikinai išvykusį pas savanoriškus globėjus, tėvus yra iš dalies svarbu ir skiriantys vidutiniškai ar mažai laiko, savo funkcijas perduoda kitiems globos namų pedagogams, akcentuojamas komandinis darbas. 87,5 % socialinių pedagogų atsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi ir skiria jai mažai laiko, 12,5 % teigia, kad nesvarbi tačiau skiria vidutiniškai laiko.

Didesnė socialinių pedagogų procentinė dalis - 87,5 % atsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi ir jai skiria mažai laiko, 52,9 % mano, jog ši veikla yra svarbi ir skiria jai daug laiko. Palyginus atsakymus, galima daryti išvadą, kad ši funkcija socialinių pedagogų veikloje yra mažai reikšminga. Vistik didesnė dalis respondentų daugiau laiko skiria darbui su vaiku, socialinės pagalbos teikimo planų sudarymui.

Vaikai gyvenanys vaikų globos namuose turi elgesio, emocijų sutrikimų bei kitų fizinių ar psichinių negalių. Respondentai teigia 51,4 % , kad yra svarbu **fiksuoti globotinio raidos sutrikimus, sekti jo sveikatą, būklę** (5 pav.) ir šiai veiklai skiria daug laiko. 14,3 % atsakė, jog ši funkcija yra svarbi tačiau skiria mažai laiko.

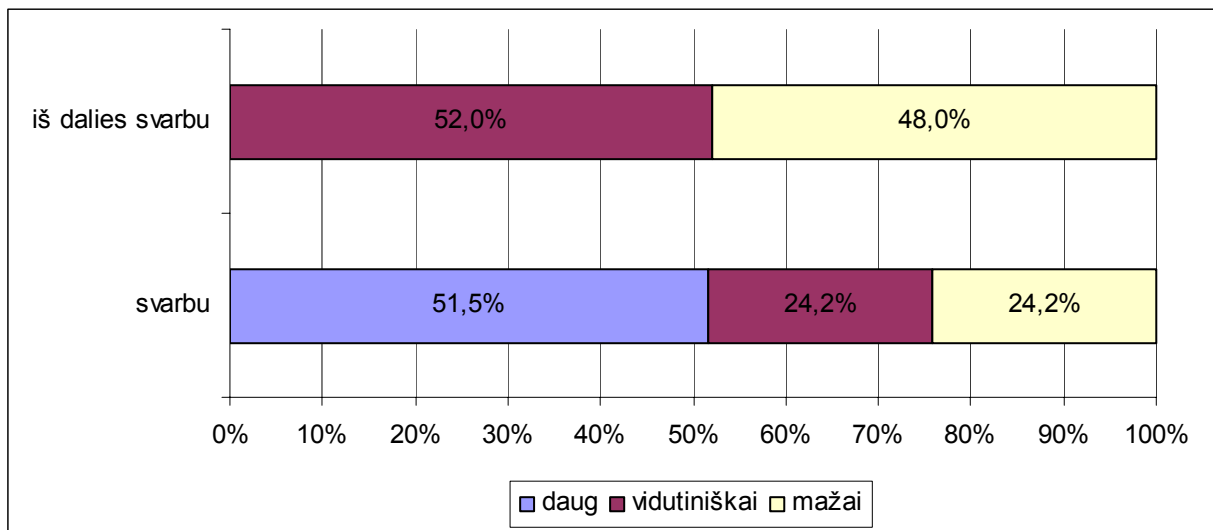
5 pav. Fiksuoja globotinio raidos sutrikimus, seka jo sveikatą, būklę, %

34,3 % apkaustųjų atsakė - svarbu ir laiko skiria vidutiniškai. 14,3 % išryškina funkcijos svarbumą, tačiau tam neturi laiko. 4,8 % teigia, jog iš dalies svarbu, o skiria daug laiko. Vienodai po 47,6 % atsakė, kad iš dalies svarbu, bet realiai gali tai funkcijai skirti vidutiniškai ar mažai laiko. 87,5 % socialinių pedagogų, mano kad ši veikla yra nesvarbi. Tam teikdami mažai laiko.

Kyla klausimas, kodėl respondentai (12,5 %) teigia, jog ši veikla yra nesvarbi, bet skiria vidutiniškai laiko? Dažnai socialinio pedagogo veikla priklauso nuo globos namų bendruomenės, supratimo apie šią pareigybę. Galima daryti prielaidą, kad socialiniams pedagogams tenka nemaža dalis darbų, kurie yra ne socialinių pedagogų kompetencijoje. Jie globos namuose turėtų dirbti vienoje komandoje kartu su socialiniais darbuotojais, psichologais ar psichiatrais, gydytojais – pediatrais, neurologais, slaugytojomis, kineziterapeutais ir kt. specialistai. Arba globotiniai turi turėti galimybę prireikus tuoj pat kreiptis pas vieną iš specialistų. Dirbant vienoje komandoje ir glaudžiai bendradarbiaujant visi savo srities specialistai raštu užfiksuoję pastebėjimus apie vaiką, surašytą jo diagnozes, ligos eigą bei numatytą gydymą, prevenciją, tuo pačiu sudarydami socialinės pagalbos teikimo planą. Taip palengvindami socialinių pedagogų darbą ir sumažindami darbų apimtį. Galima daryti prielaidą, kad respondentai 51,4 %, kurie mano, kad ši veikla yra svarbi ir skiria daug laiko tiesiog apsikrauna darbu, kurį galėtų atlikti ir kiti įstaigoje dirbantys specialistai, o jei jų nėra, tiesiog įstaigos administracija turėtų susirūpinti teikiamų paslaugų kokybe. Kita vertus fiksuodami globotinio raidos sutrikimus ir sekdami jo sveiktos raidą, socialiniai pedagogai geriau ir giliau pažįsta globojamą vaiką.

Viena iš socialinių pedagogų darbo užduočių – harmonizuoti vaiko adaptacinį periodą įstaigoje, palaipsniui lavinti įgūdžius, mokėjimus, plečiant ir keičiant jo socialinę patirtį. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas socialiniam globojamam vaikui ugdymui (Radzevičienė, 1999). Visa tai

galima pasiekti per **vaiko skatinimą dalyvauti saviraiškos veikloje**. Ši funkcija yra svarbi socialinių pedagogų veikloje.

6 pav. Skatina vaiko dalyvavimą saviraiškos veikloje, %

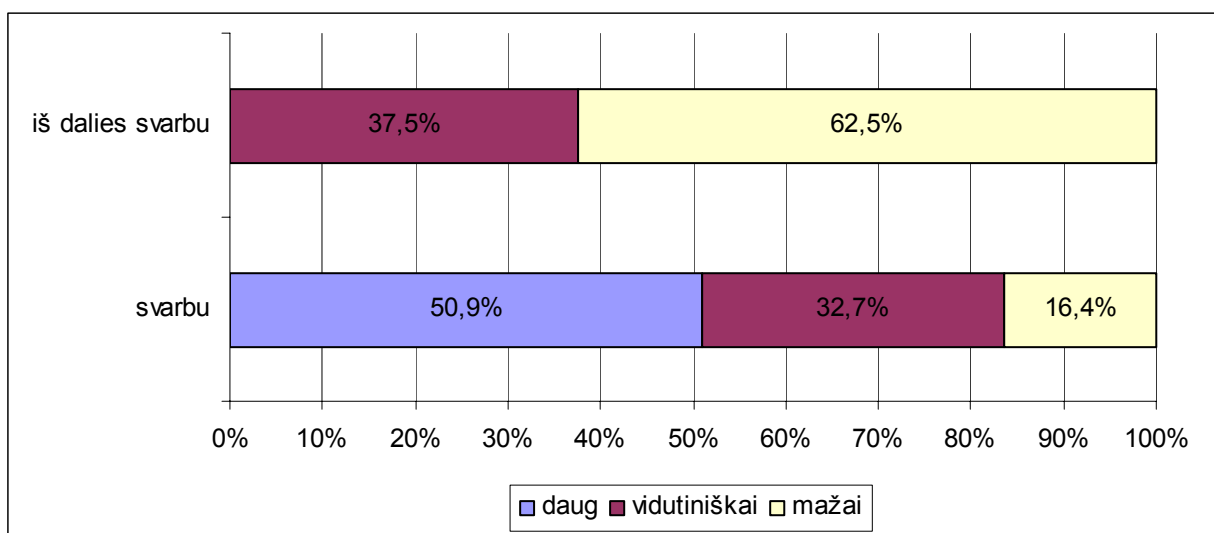
51,5 % respondentų atsakė, kad ši veikla yra svarbi ir skiria daug laiko. Yra įdomu palyginti, jog panašus procentas - 52,0 % atsakiusiųjų mano, jog ši veikla yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko.

Socialinių pedagogų darbe svarbu aktyvuoti vaiką veikti, domėtis įvairiomis saviraiškos galimybėmis, padėti jas įgyvendinti. Asmenybės aktyvumas žmonių tarpusavio ir visuomeninių santykių organizavimo procese pasireiškia tuomet, kai tai skatinama ne instrukcijomis ar šablonais, o vidine žmogaus motyvacija. Globotinio iniciatyvos ir išradingumo skatinimas gali pasiekti nemažų rezultatų: kasdienius reiškinius paversti saviraiškos ir kūrybingomis šventėmis, tuo pačiu globotinį skatinant dižiuotis savo pasiekimais, laimėjimais. Čia nemažas vaidmuo tenka socialiniams pedagogams. Jie šiame procese gerai pažindami globotinį, aktyviai veikdami ir domėdamąsi vaiko saviraiškos galimybėmis, gali nukreipti tinkama linkme išreikšti save ir būti pripažintam. Pergalės jausmas vaikui ilgai išlieka atmintyje. Taip tikslingai veikdamas vaiką socialinis pedagogas užbėga daugeliui problemų už akių. Užimti ir save veikloje realizuojantys vaikai kelia mažiau problemų, lengviau socializuojasi visuomenėje. Saviraiškos veikloje vaikai perima žmonių elgesio patirtį, mokosi tobulėti ir augti dvasiškai ir fiziškai.

Nemažas dalis 24,2 % respondentų teigia, kad ši funkcija yra svarbi, bet skiria mažai laiko. Nė vienas respondentas neatsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi. Tai leidžia kelti prielaidą apie funkcijos reikšmingumą. Dažnai socialiniai pedagogai yra priklausomi nuo įstaigos kurioje dirba. Jo veiklos prioritetai taip pat priklauso nuo įstaigos požiūrio į socialinį darbą. Socialiniai pedagogai,

manydami, kad ši funkcija yra svarbi, tiesiog gali neskirti tam laiko dėl labai subjektyvių priežasčių: pačių specialistų nesugebėjimo paskirstyti darbo krūvio, įstaigos teikiamo prioriteto dokumentų pildymui; netinkamo įstaigos darbuotojų funkcijų paskirstymo.

Problemiški vaikai bendrojo lavinimo bei specialiosiose mokyklose – auklėjamųjų santykių tyrimo rezultatas, kuris prasideda pagrindinėje mokykloje ir tęsiasi iki išėjimo į visuomenę. Ne paslaptis, kad didelė dalis vaikų konfliktuoja su mokytojais, draugais, nesimoko, praleidinėja pamokas ar nelanko mokyklos. Nėra veiksmingų socialinių programų, skirtų tokius vaikus atvesti į ugdymo įstaigas. Kuo anksčiau diagnozuojama mokyklos nelankymo, nesimokymo, netinkamo elgesio ar bendravimo problema, tuo didesnė tikimybė, kad ji bus išspręsta tinkamai ir pasekmės bus mažesnės. Čia socialiniai pedagogai turi laiku pastebėti, įvertinti ir kartu su **vaiku spręsti mokymosi sunkumus, skatinti mokymosi motyvaciją.**

7 pav. Padeda globotiniui siekiančiam įveikti mokymosi sunkumus, skatina mokymosi motyvaciją, %

50,9 % socialinių pedagogų šiai veiklai skiria daug laiko ir teigia, kad ji yra svarbi. Čia atlikdami koordinatoriaus funkciją socialiniai pedagogai skatina mokymosi motyvaciją įtraukiant vaikus į prevencinę, projektinę veiklą. 62,5 % apklaustųjų, šiai veiklai skiria mažai laiko ir teigia, kad ji yra iš dalies svarbi. Galima daryti prielaidą, kad pačius mokymosi sunkumus turėtų padėti vaikui įveikti mokytojai dirbantys su globotiniu.

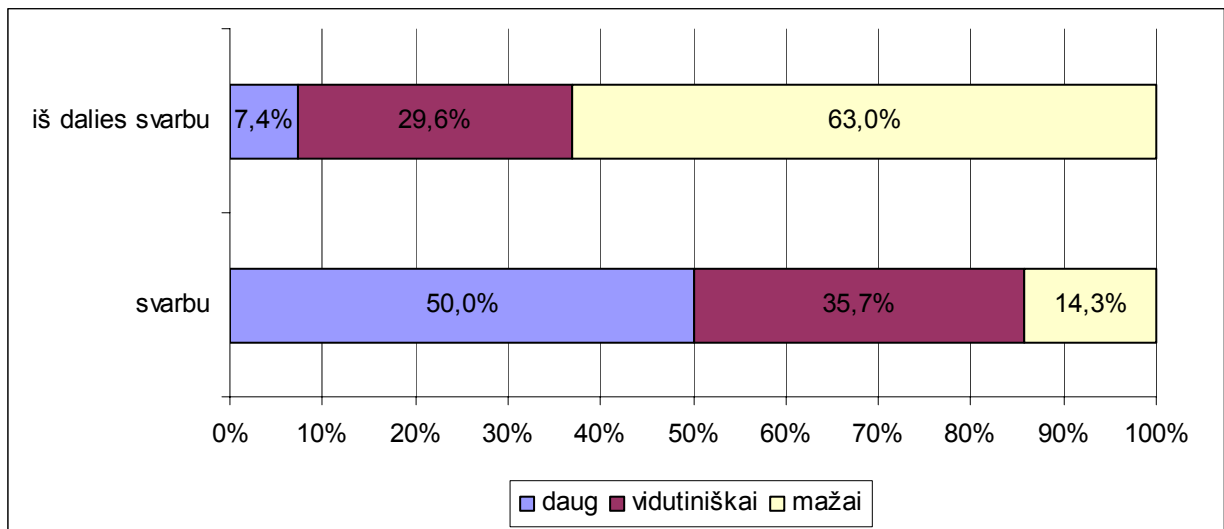
Socialinių pedagogų uždavinys – bendrauti ir bendradarbiauti su mokyklų pedagogais. Svarbu būti tarpininku tarp vaiko ir profesionalų, padėti jiems susikalbėti. 32,7 % respondentų atsakė, kad ši funkcija yra svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. 16,4 % apklaustųjų mano, jog ši veikla yra svarbi, bet skiria mažai laiko. 37,5 % socialinių pedagogų teigia vidutiniškai padedantys globotiniui įveikti

mokymosi sunkumus, skatinantys mokymosi motyvaciją ir šią funkciją įvardija kaip iš dalies reikšmingą. Nė vienas respondentas neatsakė, jog ši funkcija yra nesvarbi. Tai leidžia kelti prielaidą, kad ši funkcija yra svarbi.

Iš 7 pav. gautų rezultatų galima daryti prielaidą, jog tie socialiniai pedagogai kurie mano, kad ši funkcija yra svarbi ir skiria jai daug laiko, neteikia didesnės reikšmės kitoms darbo sferoms, daugiau dirbdami su globotiniu; o tie respondentai, kurie atsakė kad iš dalies svarbu ir skiria mažai laiko, mano, jog užtenka būti tarpininku tarp vaiko ir ugdymo įstaigos. Mokymosi sunkumus turi padėti įveikti mokyklos, kurioje mokosi globotinis, pedagogai. Iš respondentų atsakymų, kad ši funkcija yra svarbi tačiau jai skiria mažai laiko, galima daryti išvadą, jog socialinių pedagogų veiklos gairės yra daug platesnės negu yra parašyta socialinių pedagogų pareiginėse instrukcijose ir tiesiog šiai funkcijai nors ir svarbiai, nebelieka laiko.

Labai svarbu **sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui patenkinti interesus, saviraiškos poreikius**, plėtoti savo gabumus. Saviraiškos poreikių ir kūrybiškumo plėtojimui bei turiningo laisvalaikio praleidimui, socializacijai ir nusikalstamumo prevencijai įtakos turi bendrojo lavinimo, specialiosiose mokyklose bei vaikų globos namuose organizuojama papildoma veikla. Papildomą veiklą vykdančių institucijų tinklas yra nepakankamas visų poreikių vaikams patenkinti, be to, nemaža dalis užsiėmimų yra mokami ir dėl to ne visiems vaikams, o ypačingai vaikų globos namų vaikams yra prienami. Ir ne tik dėl lėšų stokos globos namų vaikai negali lankyti norimų būrelių, dažnai dėl savo fizinės ar psichinės negalės yra atskiriami nuo visuomenės. Jie turi tenkintis tuo kas yra pasiūloma globos institucijose.

Kaip matyti iš 8 pav., 50,0 % socialinių pedagogų ši veikla yra svarbi ir skiria jai daug laiko. Pirmiausia rašant globotinio socialinės pagalbos teikimo planą, vėliau jį papildant yra įvertinami globotinio poreikiai, kurie vėliau pasikeičia, ar pasilieka tokie patys. Čia globotinis gali, jei sugeba, išreikšti savo nuomonę, į kurią būtinai socialiniai pedagogai turi atsižvelgti. Per poreikius ir jų plėtojimą vaikas yra įtraukiamas į įvairaus socialinio pobūdžio socialinę sąveiką. Ši veikla yra labai svarbi siekiant globotinio socializacijos.

8 pav. Ieško išteklių būtiniausiems globotinio poreikiams, pomėgiams bei saviraiškai tenkinti, %

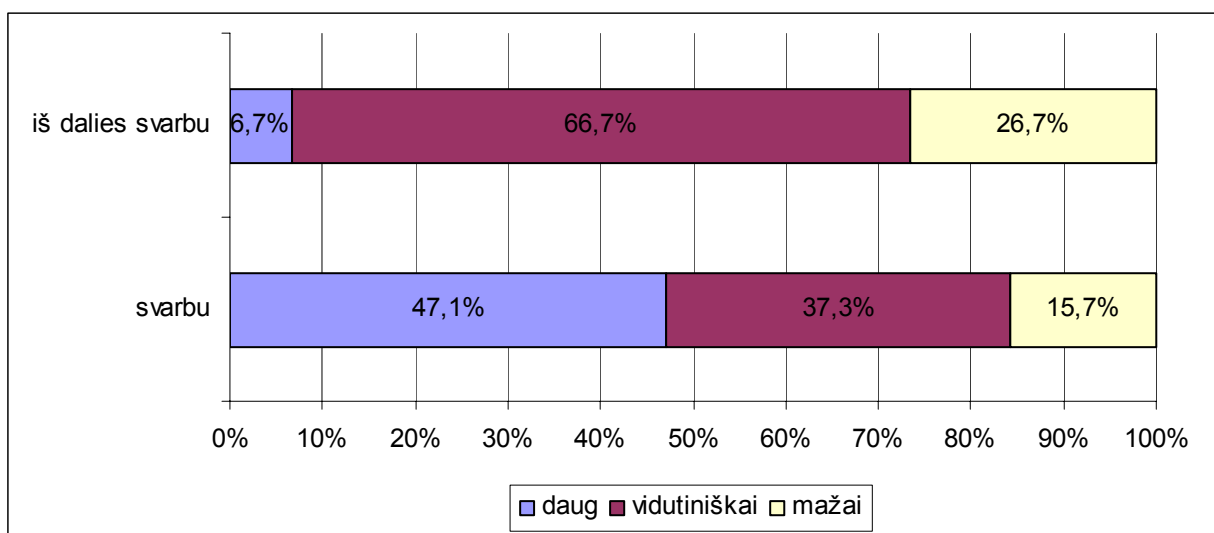
Iš socialinių pedagogų atsakymų, kad ši funkcija yra svarbi ir jai skiria daug laiko (50,0 %), galima daryti prielaidą, kad ieškanti būtiniausių išteklių, rėmėjų bei veiklos už kurią nereikia mokėti ir taip patenkinant vaiko poreikius į saviraišką, nukenčia kitos socialinių pedagogų veiklos sritys. 14,3 % respondentų teigia, kad svarbu ieškoti būtiniausių išteklių globotinio poreikiams, pomėgiams bei saviraiškai, tačiau tam skiria mažai laiko. Tai vėlgi leidžia daryti išvadą, jog socialinių pedagogų funkcijos vaikų globos namuose nėra griežtai reglamentuotos ir konkrečiai apibrėžtos. Vienai sričiai skirdami daugiau laiko, socialiniai pedagogai kitos srities nebepaliečia, taip nemažą dalį darbų vilkindami.

35,7 % apklaustųjų teigia, kad ši funkcija yra svarbi ir skiria vidutiniškai laiko, pasilikdami erdvės kitoms nemažai svarbioms funkcijoms. 7,4 % respondentų atsakė, jog ši veikla yra iš dalies svarbi, bet skiria daug laiko, nes surasti išteklių ir visus sumanymus realizuoti užima daug laiko. 29,6 % mano, kad funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. 63,0 % socialinių pedagogų atsakė, kad funkcija – iš dalies svarbi ir skiria mažai laiko. Pirmenybę teikdami kitoms veiklos sritims. Nė vienas respondentas neatsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi. Tai leidžia spręsti apie funkcijos reikšmingumą.

Kaip matyti iš 8 pav. ir jį sulyginus su 6 pav., ši socialinių pedagogų darbo sritis ieškoti būtiniausių išteklių globotinio poreikiams, pomėgiams bei saviraiškai tenkinti vis tik yra iš dalies svarbi, sugaištama vidutiniškai laiko. Kodėl šiai atrodytu svarbiai funkcijai skiriama vidutiniškai laiko? Sulyginus respondentų atsakymus didesnė dalis socialinių pedagogų 63,0 % įvardija šią funkciją, kaip mažiau reikšmingą ir skiria vidutiniškai arba mažai laiko. Vaikų globos namų bendruomenė yra didelė ir kai kurias funkcijas atlieka įstaigos administracija, auklėtojos. Kad vaikų globos namuose vyktų papildoma veikla, reikalingi specialistai, kurie tuos užsiėmimus veda. Į darbą

priima ir šią sritį kuruoja pavaduotojai, įstaigos vadovas. Šioje srityje socialiniai pedagogai veikia už įstaigos ribų, savo įstaigoje šią funkciją perleisdami kitiems ir taip sumažindami darbo krūvį bei galėdami atidžiau stebėti bei pažinti globotinius. Svarbu, kad socialiniai pedagogai laiku atrastų specialistų, norinčių padėti ir bendradarbiauti. Papildomo ugdymo įstaigos yra vienos svarbiausių asmenybės socializacijos institutų.

Socialiniai pedagogai užtikrina vaikui pagalbą, jo teisių ir teisėtų interesų apsaugą. Veikla dažniausiai yra nukreipta į konkretų vaiką ir į konkrečios problemos sprendimą. Vaikų globos namų globotiniai yra linkę į teisėtvarkos pažeidimus. Delinkventinio elgesio prižastis dažniausiai yra neigiama patirtis. Nusizengusiems teisės normoms, nepilnamečiams tenka susidurti su kriminaline justicija. Didelė dalis respondentų teigia, kad yra svarbu **supažindinti globotinį su jų teisėmis ir pareigomis** (9 pav.).

9 pav. Supažindina globotinį su jo teisėmis ir pareigomis, %

47,1 % respondentų mano, kad ši funkcija yra svarbi, ir skiria jai daug laiko. 37,3 % atsakiusiųjų teigia, jog svarbu supažindinti globotinį su jo teisėmis ir pareigomis, bet tam teikia vidutiniškai laiko. 6,7 % atsakė, kad ši veikla iš dalies svarbi, bet skiria daug laiko. 66,7 % mano, kad iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. Nė vienas respondentas neatsakė, jog ši funkcija yra nesvarbi. 26,7 % atsakė iš dalies svarbi ir teikia mažai laiko. 15,7 % respondentų atsakė – svarbu, tačiau teikia mažai laiko.

Kyla klausimas kodėl? Ar tai yra įstaigos požiūris į problemą, supratimas apie socialinių pedagogų veiklą? Ar tai yra pačios įstaigos subjektyvi nuomonė apie socialinius pedagogus, kaip asmenis? Dabar yra sunku į tai atsakyti. Tačiau tik viena yra aišku, kad socialiniai pedagogai savo darbe dažnai atlieka ne tas funkcijas kurias mano, kad yra svarbios, bet tas kurias pateikia įstaigos

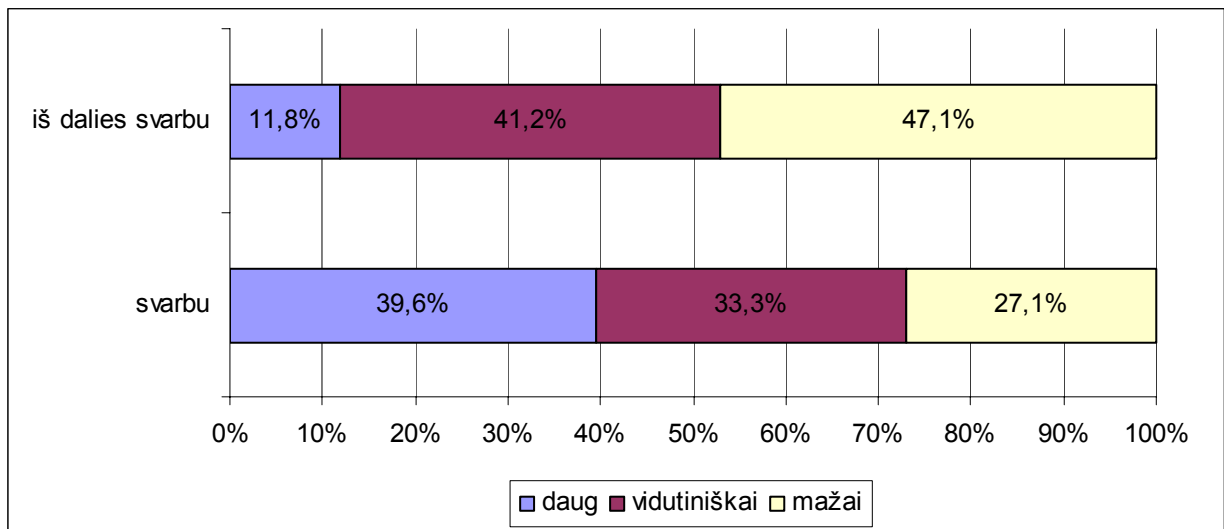
administracija ar tas kurioms lieka laiko. Nemaža dalimi socialinių pedagogų veiklą įtakoja ir įstaigos vadovas, kuris pakoreguoja funkcijas, priklausomai nuo savo nuomonės. Dideli krūviai, profesionalumo stoka taip pat neleidžia pakankami gerai organizuoti savo darbo. Kaip teigia apklaustieji 47,1 %, ši veikla yra svarbi, užimanti daug laiko.

Supažindindamas globotinį su teisėmis ir pareigomis socialiniai pedagogai daro intervenciją. Šios funkcijos intervencija susijusi su pokyčio vaiko elgesyje siekimu. Siekdami pokyčio socialiniai pedagogai daro įtaką santykiams, susijusiems su poreikiais, problemomis. Supažindinant globotinį su jo teisėmis svarbu akcentuoti pareigas, kurias neretai vaikai pamiršta. Svarbu siekti pozityvaus asmenybės elgesio, nes delinkventinio elgesio pasekmė – patekimas į nepilnamečių kolonijas ar kitas resocializacijos įstaigas. Socialiniams pedagogams reikia atkreipti dėmesį į globotinio psichinę būklę, jį supančią aplinką. Atsakyti į klausimą ar vaikas nusižengimus daro piktybiškai, ar dėl savo psichinės negalios, kuri įtakoja jo elgesį. Supažindinant globotinį su jo teisėmis ir pareigomis tikslinga tai pateikti aiškiai, pabrėžiant pasėkmes. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad ši funkcija yra svarbi, tačiau ne visi socialiniai pedagogai skiria daug laiko.

Juodaitytės (2002) teigimu, nuo pat pirmųjų savo gyvenimo dienų žmogus yra apsuptas panašių į save ir įtraukiamas į įvairaus socialinio pobūdžio sąveiką. Pirmąją socialinio bendravimo patirtį žmogus įgyja dar prieš išmokdamas kalbėti. Būdamas sociumo dalis, jis susiformuoja subjektyviąją patirtį, kuri tampa neatskiriama nuo asmenybės ir individualybės.

Socializacija - žmogaus prisitaikymas prie visuomenės gyvenimo normų (Leliūgienė, 2003b, p.284).

Intensyviausiai socializacija vyksta ankstyvuosiuose žmogaus gyvenimo perioduose, kai vaikai yra tikslingai rengiami gyvenimui ir veiklai suaugusiųjų pasaulyje. Čia ypatingai svarbus tėvų vaidmuo. Šiuo atveju vaikai gyvena vaikų globos namuose, todėl svarbiausias vaidmuo tenka globėjui ar socialiniams pedagogams, tuo tarpu tėvų indėlio arba nėra, arba turi neigiamą atspalvį, nes dažnai vaikai į globos namus patenka iš sudėtingų gyvenimo sąlygų, asocialių šeimų. Kaip teigia respondentai 39,6 % yra svarbu **ruošti globotinį grįžimui į biologinę šeimą arba adaptacijai globėjų šeimoje**. Šie respondentai šiai funkcijai skiria daug laiko (10 pav.).

10 pav. Ruošia globotinių grįžimui į biologinę šeimą arba adaptacijai globėjų šeimoje, %

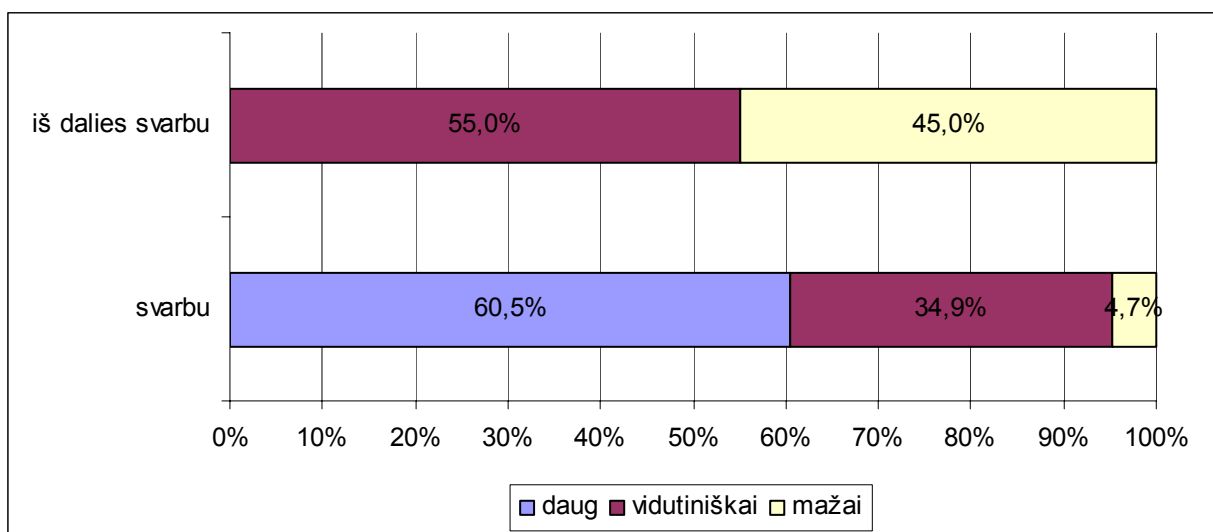
Pastaruoju metu visa valstybės politika yra orientuota, kad vaikas gyventų savo biologinėje šeimoje, o jei taip nėra, kad kuo greičiau jis grįžtu į ją. Akcentuojamas darbas su pačia šeima. Taip pat didelis dėmesys atkreiptas į vaikų įvaikinimą ir globą šeimoje. Vaikai, kurie ilgą laiką gyvena vaikų globos namuose neturi reikiamų įgūdžių gyventi šeimoje, čia socialinių pedagogų pagrindinis vaidmuo suformuoti įgūdžius, kurie palengvins vaiko adaptaciją šeimoje. Gerai pažindami globotinį, socialiniai pedagogai palengvina ne tik vaiko grįžimą ar adaptaciją šeimoje, bet ir padeda tėvams geriau suprasti vaiko elgesį.

33,3 % respondentų atsakė, kad ši funkcija svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. Galima daryti prielaidą, kad šių socialinių pedagogų darbo krūvis paskirstytas proporcingai. 27,1 % socialinių pedagogų teigia, kad ši funkcija yra svarbi, bet jai skiria mažai laiko. 47,1 % mano, kad ši veikla yra iš dalies svarbi ir skiria mažai laiko. Iš šių atsakymų galima daryti išvadą, kad socialinių pedagogų darbo krūvis vistiek nėra proporcingas esamai situacijai. Iš dalies socialiniai pedagogai norėtų šiai veiklai skirti daug laiko, bet jo darbą pakoreguoja, kitos veiklos kurios tuometu jam atrodo svarbios. Nė vienas apklaustasis neatsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi. Tai leidžia teigti apie funkcijos reikšmingumą. 41,2 % atsakė, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. Iš šių duomenų galima daryti prielaidą, kad socialiniai pedagogai dirbdami institucijoje atlieka socialinio darbo koordinatoriaus funkciją. Duodami nurodymus, skaitydami paskaitas pateikia informaciją įstaigoje dirbantiems pedagogams, specialistams, kurie tiesiogiai dirbdami su vaiku perima šią funkciją ir ją vykdo.

Antrasis anketos skyrius „Darbas su globotinio šeima“ apjungia aštuonias funkcijas, išskirtinos tik tos kurias savo atsakymais išryškino respondentai. Šiame skyriuje socialiniai pedagogai prioritetus atidavė šioms funkcijoms:

1. Aiškinasi šeimos praeities ir dabarties sunkumus, lėmusius vaiko patekimą į valstybinę įstaigą.
2. Pagal poreikį informuoja globotinio šeimą apie socialinės pagalbos galimybes.
3. Informuoja tėvus apie institucijas, teikiančias reabilitacijos ir socialinių garantijų paslaugas, nemokamą teisinę pagalbą.
4. Bendradarbiauja su VTAT darbuotojais, vykdančiais lankomąją priežiūrą.
5. Lanko globotinio biologinius tėvus, savanoriškas šeimas.
6. Skatina, motyvuoja tėvus, kad vaikas grįžtu į biologinę šeimą.

Antrame anketos skyriuje socialiniai pedagogai išskiria šią svarbiausią sritį – **aiškinasi šeimos praeities ir dabarties sunkumus, lėmusius vaiko patekimą į valstybinę įstaigą** (11 pav.).

11 pav. Aiškinasi šeimos praeities ir dabartie sunkumus, lėmusius vaiko patekimą į valstybinę įstaigą, %

Kaip teigia Leliūgienė (2003a) šeimoje formuojasi ir vystosi žmogaus asmenybė, susipažįsta su socialiniais vaidmenimis, kurie yra būtini normaliai vaiko adaptacijai visuomenėje, būtent čia formuojasi pagrindinės elgesio normos, atsiveria individualios asmens savybės. Šeima įtakoja ne tik asmenybės formavimąsi, bet ir žmogaus savęs vertinimą, pasitikėjimą, o taip pat stimuliuoja jo socialinį aktyvumą.

Tėvų globos dažniausiai netenka asocialių, nedarnių šeimų, šeimų, kurių tėvams laikinai ar neterminuotai apribojamos tėvystės teisės, vaikai. Patekdami į globos namus vaikai atsineša jau įgytą, dažniausiai neigiamą patirtį, perimtą vertybių sistemą kuri yra ne visada palanki adekvačiai vaiko socialinei raidai.

60,5 % respondentų atsakė, kad yra svarbu išsiaiškinti šeimų praeities ir dabarties sunkumus, kurie įtakojo, kad vaikas pateko į vaikų globos namus, ir šiai funkcijai skiriama daug laiko. Išsiaiškinus ir iki galo suvokus visas aplinkybes, galima geriau pažinti, suprasti globojamą vaiką, kodėl jis vienaip ar kitaip elgiasi tam tikrose situacijose. Jo elgesį pateisinti jį mokantiems pedagogams, auklėtojams. Galbūt šeimai reikia tik mažo palaikymo ar nukreipimo pagalbai į kitas institucijas. 34,9 % teigia, kad yra svarbu, ir šiai veiklai skiria vidutiniškai laiko. 4,7 % socialinių pedagogų mano, kad ši funkcija yra svarbi tačiau skiria mažai laiko.

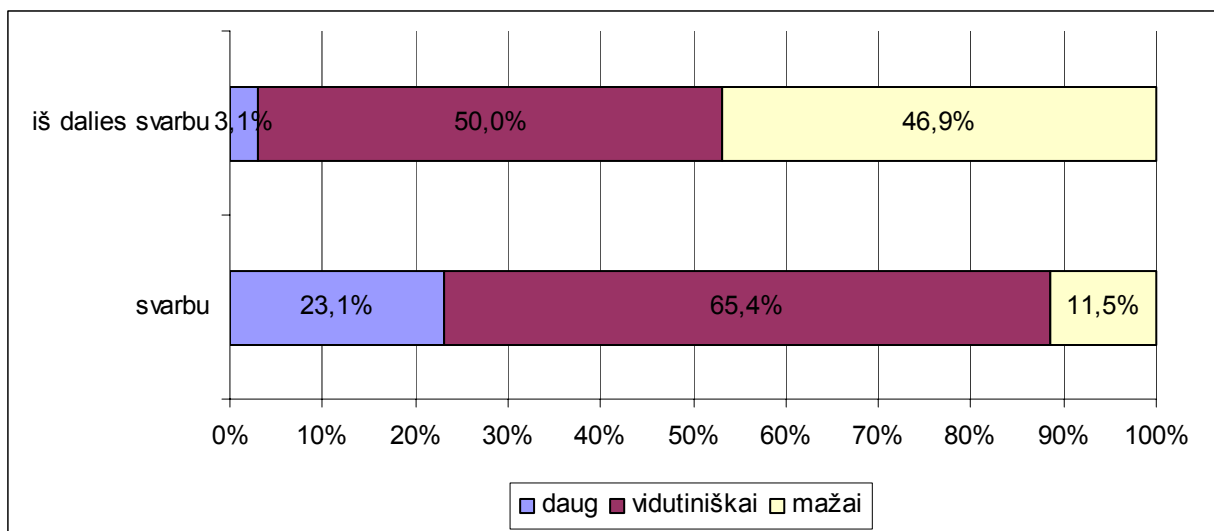
Kyla klausimas kodėl socialiniai pedagogai negali skirti pakankamai laiko funkcijai, kuri mano, kad yra svarbi? Iš gautų duomenų galima daryti prielaidą, kad vis tik socialinių pedagogų veikla nukreipta daugiau į dokumentų pildymą ir skirta ne situacijos analizei, vienu ar kitu reiškinių suvokimui, individualiam darbui su vaiku. Tačiau pagirtinas yra socialinių pedagogų noras ir pastangos, siekiant išsiaiškinti, kodėl pateko vaikas į globos instituciją, kas lemia, kad vaikas negali grįžti atgal į šeimą.

55,0 % teigia, jog ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. 45,0 % mano, kad aiškintis šeimos praeities ir dabarties sunkumus, lėmusius vaiko patekimą į valstybines įstaigas yra iš dalies svarbu ir teikia tam mažai laiko. Nė vienas respondentas neatsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi. Iš gautų rezultatų galima daryti prielaidą, kad socialiniams pedagogams siekiant padėti šeimai ir vaikui yra svarbu išsiaiškinti kaip ir kuom gyvena globotinio šeima. Taip pat svarbu, kiek pastangų ir laiko tam skiria patys socialiniai pedagogai ir įstaiga, kokie yra įstaigos prioritetai, siekiant padėti vaikui.

Kaip rašo Radzevičienė (1999) tėvai (netgi pačių žemiausių mūsų visuomenės sluoksnių) išsiskyrimą su vaiku išgyvena sunkiai. Jų reakcijos būna įvairios: vieni dar labiau degraduoja, kiti išgyvena sunkias depresijas, nereti suicidiniai bandymai ir tik ne daug motinų ar tėvų į vaiko atskyrimą žiūri indiferentiškai. Visus tokius tėvus ir motinas lydi kaltės ir gėdos jausmas, kurį jie giliai slepia ir viešai apie tai kalbėti nenori. Visais atvejais, galima teigti drąsiai, jog šie žmonės didesne dalimi paliekami likimo valiai, jie negauna jokios psichologinės, socialinės ar juridinės pagalbos.

Kaip matyti iš pateiktų socialinių pedagogų atsakymų (12pav.), 65,4 % respondentų funkcija, **pagal poreikį informuoja globotinio šeimą apie socialinės pagalbos galimybes**, yra svarbi,

tačiau jai skiria vidutiniškai laiko. Yra atsakiusiųjų 23,1 %, kurie mano, jog ši veikla yra svarbi ir gali skirti daug laiko.

12 pav. Pagal poreikį informuoja globotinio šeimą apie socialinės pagalbos galimybes, %

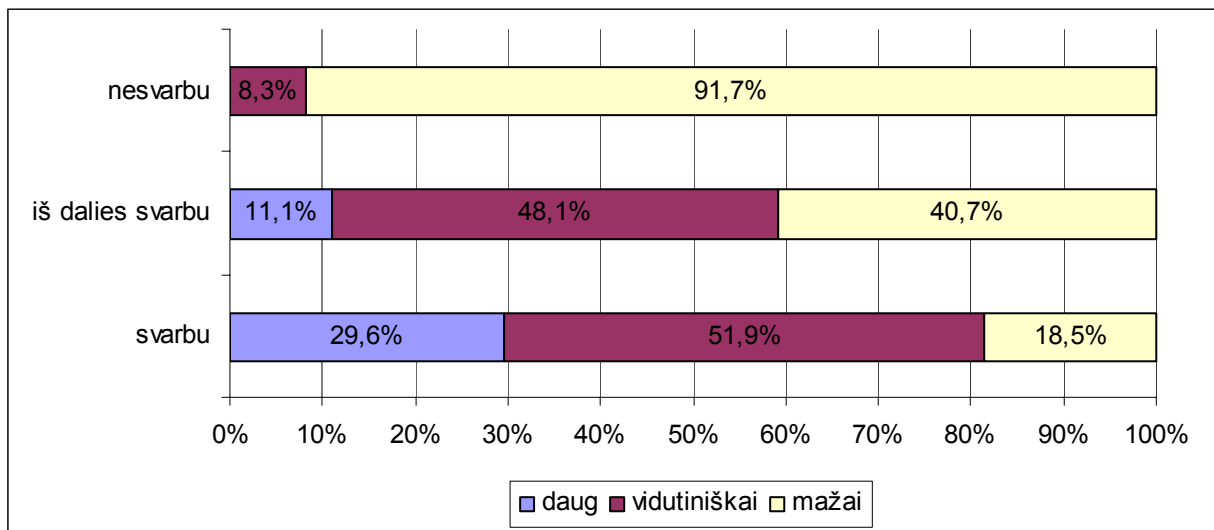
11,5 % respondentų teigia, jog ši veikla yra svarbi, tačiau skiria mažai laiko. Kodėl? Galima daryti prielaidą, kad didesne dalimi tai priklauso nuo socialinių pedagogų požiūrio į šeimos problemas, darbo prioritetų pasirinkimo, įstaigos požiūrio į globojamą vaiką, jo šeimą. 46,9 % mano, jog ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria mažai laiko. Šitie duomenys leidžia teigti, kad tik pačiam tėvui ar motinai pasikreipus pagalbos, socialiniai pedagogai suteikia informaciją. Nė vienas respondentas neatsakė, jog ši funkcija yra nesvarbi.

Didesnė dalis atsakiusiųjų mano, kad ši funkcija yra svarbi ir reikia skirti jai pakankamai dėmesio, tam, kad būtų pagerintas darbas su globotinio šeimą, atkreiptas didesnis dėmesys į šeimas, kurioms yra sunku pakilti iš nuosmukio, ir nebegalinčioms savarankiškai išspręsti iškilusių problemų. Čia reikalinga ir kitų institucijų intervencija. Galima daryti prielaidą, kad taip mano tie socialiniai pedagogai (3,1 %), kurie atsakė, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria daug laiko, o 50,0 % skiria vidutiniškai laiko. Šios veiklos įgyvendinimas nemaža dalimi priklauso ir nuo Vaiko teisių apsaugos skyrių, tarnybų. Vaikų globos namų socialiniai pedagogai daugiau dirba su globojamu vaiku, jo problemomis. Siekia, kad vaiko tėvai jį lankytų, domėtūsi jo ugdymu, sveikata, bei nenutrūktų ryšys tarp vaiko ir tėvų. Vaiko teisių apsaugos skyriai, tarnybos daugiau dirba su pačiais tėvais, jų problemomis. Nors, kaip rodo darbo patirtis, tėvai visgi labiau pasitiki tais, kurie globoja jo vaiką.

Atkreiptinas dėmesys į šiuos socialinių pedagogų atsakymus (13pav.). 29,6 % respondentų mano, kad dirbant su globotinio šeimą yra svarbu **informuoti tėvus apie institucijas, teikiančias**

reabilitacijos ir socialinių garantijų paslaugas, nemokamą teisinę pagalbą ir šiai veiklai skiria daug laiko. 51,9 % teigia, kad svarbu ir skiria vidutiniškai laiko.

18,5 % atsakė, jog svarbu, tačiau teikia šiai funkcijai mažai laiko.

13 pav. Informuoja tėvus apie institucijas, teikiančias reabilitacijos ir socialinių garantijų paslaugas, nemokamą teisinę pagalbą, %

Iš respondentų (91,7 %), kurie mano, jog ši funkcija yra nesvarbi ir skiria mažai laiko atsakymų, galima teigti, kad vaikų globos namų socialiniai pedagogai turi išsamesnę informaciją apie globojamą vaiką, o VTAT specialistai – apie šeimą. Kartu bendradarbiaudamos institucijos gali efektyviai suteikti pagalbą, nukreipiant tėvus į tinkamas institucijas, taip išvengiant, nemažai nesusipratimų ir problemų.

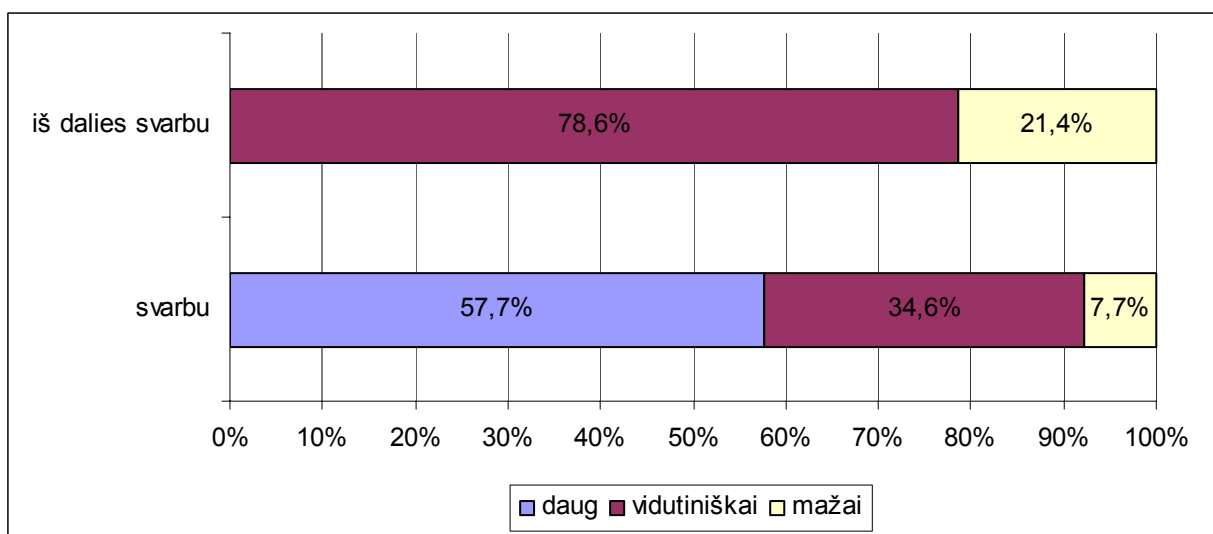
51,9 % socialinių pedagogų teigia, kad ši funkcija yra svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. 29,6 %- svarbi - skiria daug laiko. Šeimoje kylanti problema yra kompleksinė, todėl esminis veiksnys – bendradarbiavimas ir įvairių sričių specialistų pastangų koordinavimas. Todėl labai svarbu padėti šeimai įgyti naujų sveikų funkcionavimo įgūdžių, pagerinti tėvystės įgūdžius ir patenkinti būtinus šeimos poreikius – saugumą, pastovumą bei vaiko ir šeimos gerovę, taip sugrąžinant vaiką į šeimą. Visai šiai veiklai koordinuoti reikia skirti nemažai laiko.

18,5 % respondentų atsakė, kad ši funkcija yra svarbi tačiau skiria mažai laiko. Galima daryti prielaidą, kad laiko skyrimas vienai ar kitai veiklai priklauso nuo įstaigos prioritetų, pačių socialinių pedagogų darbo pobūdžio ir užimtumo. Kiekviena veikla užima daug laiko, tačiau atkreipiant dėmesį į darbo prioritetus, yra daug galimybių visas funkcijas įgyvendinti greitai ir kokybiškai.

Vaikų globos namuose dirbantiems socialiniams pedagogams svarbu suprasti, kad vaikų raidai, o ypač ankstyvajame amžiuje, tėvų vaidmuo yra labai svarbus. Socialiniai pedagogai turėtų užmegzti glaudžius santykius su globotinio tėvais ar mama, svarbu skatinti tėvų norą susigrąžinti

vaiką, pasitikėjimą savo jėgomis. Padėti keisti gyvenimo būdą, pagelbėti įveikti krizinę situaciją, nurodymas kur galima gauti tinkamą pagalbą. Čia didelį vaidmenį atlieka Vaiko teisių apsaugos darbuotojai, vykdančys lankomąją priežiūrą.

57,7 % apkaustųjų mano, kad yra svarbu **bendradarbiauti su VTAT darbuotojais, vykdančiais lankomąją priežiūrą** ir šiai funkcijai skiria daug laiko (14pav.). Svarbu skubiai reaguoti ir operatyviai keistis turima ir gaunama informacija.

14 pav. Bendradarbiauja su VTAT darbuotojais, vykdančiais lankomąją priežiūrą, %

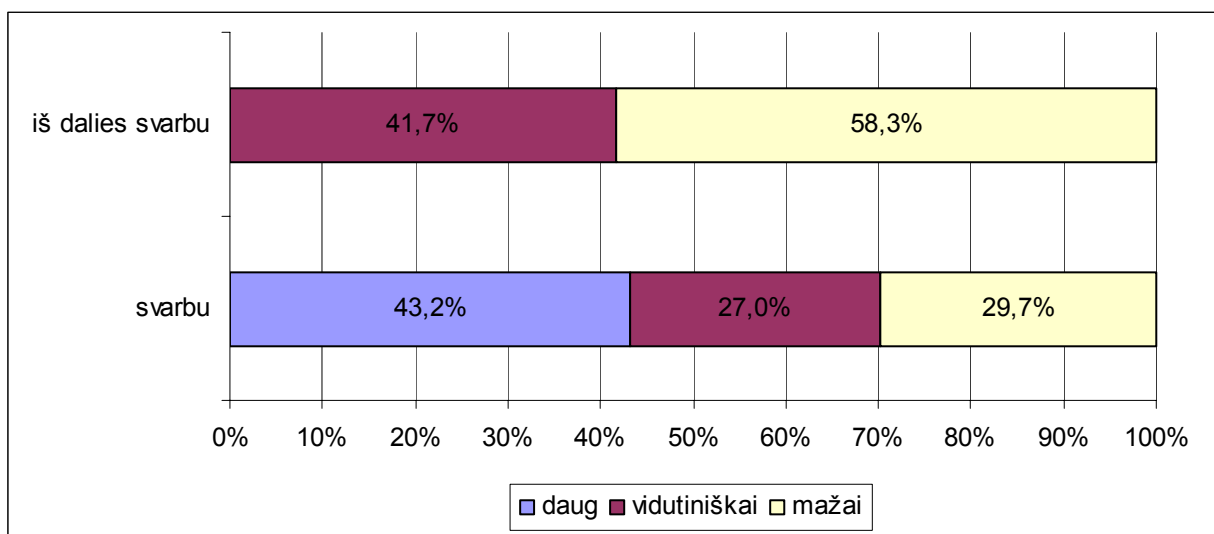
Socialinis darbas su socialinės rizikos šeimomis yra svarbi funkcija siekiant padėti vaikui grįžti į šeimą. 34,6 % respondentų atsakė, jog ši funkcija yra svarbi, bet skiria vidutiniškai laiko. 7,7 % teigia, kad svarbu, tačiau teikia mažai laiko. Kodėl? Dažnai tai priklauso nuo įstaigos požiūrio į vaiką, jo problemą. Nemaža dalimi veikia ir socialinių pedagogų nuostatos, vertybės. Taip pat lemia ir pačios įstaigos, kaip bendruomenės, supratimas apie socialinį darbą.

Didelė dalis socialinių pedagogų mano, kad ši veikla yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko (78,6 %). 21,4 % atsakiusių mano, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi ir teikia mažai laiko. Nė vienas iš socialinių pedagogų neatsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi. Šeimoje kylanti problema yra kompleksinė, reikalaujanti koordinuoti įvairių sričių specialistų ir vietinių bendruomeninių organizacijų pastangas. Tai didesne dalimi gali padaryti VTAT darbuotojai, vykdančys lankomąją priežiūrą. Socialiniai pedagogai daugiau veikia vaikų globos namuose.

Iš pateiktų specialistų atsakymų, kurie mano, kad ši veikla yra iš dalies svarbi 78,6 %, galima teigti, jog ši funkcija ir iniciatyva yra perleidžiama VTAT darbuotojams. Čia reikšmingas yra informacijos pasidalijimas. Taip vaikų globos namuose dirbantys socialiniai pedagogai gali pasiskirstyti savo darbo prioritetus ir į pirmą vietą iškelti funkcijas, kurios jiems atrodo reikšmingos

Tarpusavio supratimui ir bendradarbiavimui tarp VTAT darbuotojų ir socialinių pedagogų, išsivystyti reikia laiko. Sunkumai, išskylantys bendradarbiaujant gali priklausyti nuo visos eilės veiksnių, tokių kaip: darbo krūvis, asmeninės nuostatos į egzistuojančią problemą, skirtingi prioritetai.

VTAT specialistams vykdančioms lankomąją priežiūrą visą surinktą informaciją svarbu pranešti vaiką globojančiai institucijai. Tačiau vistiek nemažiau yra reikšmingas socialinių pedagogų darbas **lankyti globotinio biologinius tėvus, savanoriškas šeimas**.

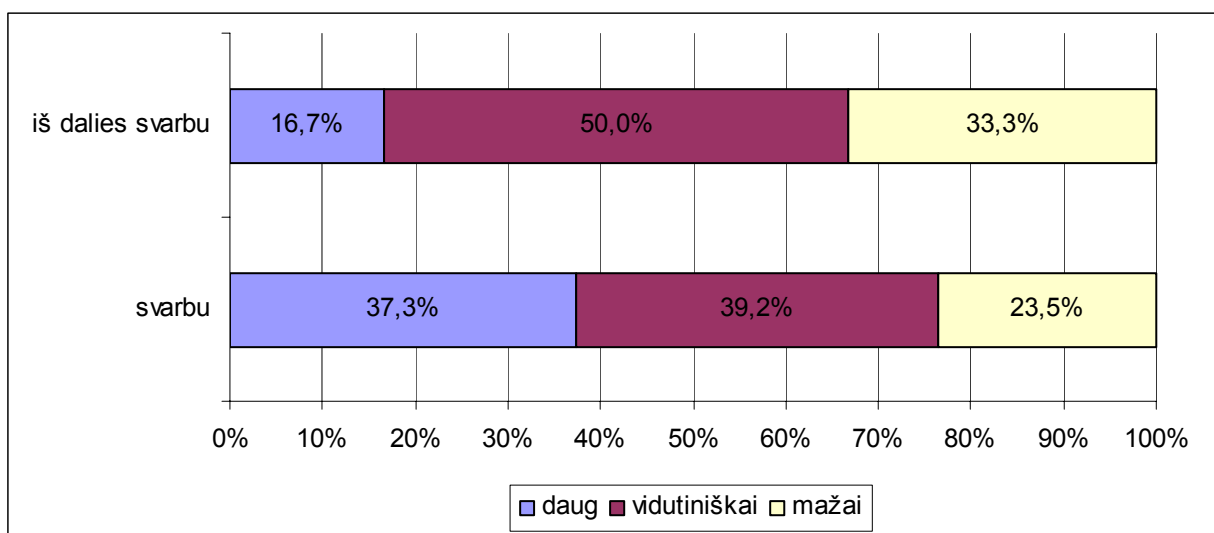
15 pav. Lanko globotinio biologinius tėvus, savanoriškas šeimas, %

43,2 % socialinių pedagogų atsakė, kad yra svarbu lankyti globotinio biologinius tėvus, savanoriškas šeimas ir šiai funkcijai skiria daug laiko. 27,0 % atsakė, jog taip, tai yra svarbu, bet skiria vidutiniškai laiko. Dalis 29,7 % teigia, kad ši veikla yra svarbi, bet skiria mažai laiko. Lankydami biologinius tėvus, savanoriškas šeimas vaikų globos namų socialiniai pedagogai susipažįsta artimiau su šeima, taip skatindami palaikyti glaudesnius santykius su globojamu vaiku, jį lankyti, globoti, nuolat primindami teigiamus vaiko raidos pasikeitimus.

Būdami greta tėvų socialiniai pedagogai sulaukia didesnio atvirumo, lengviau sukurti pasitikėjimo atmosferą. Neretai tenka mokyti tėvus mylėti ir auginti vaiką, nuolat primenant apie tėvų reikalingumą vaikams. Svarbu šeimas lankyti sistemingai, nuosekliai. Visa tai užima daug laiko. Galima teigti, kad socialiniai pedagogai nuolat lankantys globojamo vaiko biologines ir savanoriškas šeimas skatina, motyvuoja globoti, mylėti vaiką, išmoko juos suprasti globotinį, iš esmės parengia šeimą vaiko priėmimui. Nė vienas respondentas nemano, jog ši funkcija yra nesvarbi.

41,7 % respondentų atsakė, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. 58,3 % atsakė, jog ši veikla yra iš dalies svarbi ir sugaišta tam mažai laiko. Iš šių rezultatų galima daryti prielaidą, kad socialiniai pedagogai, kurie mano, jog ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria tam vidutiniškai ar mažai laiko, savo veikloje apsiriboja dokumentų pildymu ir susirašinėjimui tarp institucijų, šią funkciją atlikti palikdami VTAT. Socialinių pedagogų veiklos gaires lemia ir įstaigos, kurioje yra dirbama, prioritetai.

Socialinių pedagogų funkcija - lankyti globotinio biologinius tėvus ir savanoriškas šeimas glaudžiai siejas su funkcija - **skatinti, motyvuoti tėvus, kad vaikas grįžtu į biologinę šeimą** (16 pav.). Lankant šeimas socialiniai pedagogai užmezga glaudžius ryšius su tėvais, įgyja pasitikėjimą. Taip jie gali geriau dirbti motyvuojant ir skatinant tėvus, kad vaikas grįžtu į biologinę šeimą. Socialiniai pedagogai – tarsi tiltas tarp globos namų, globojamo vaiko ir jo tėvų, globėjų.

16 pav. Skatina, motyvuoja tėvus, kad vaikas grįžtu į biologinę šeimą, %

Kaip matyti iš 16pav., 37,3 % respondentų mano, kad ši funkcija yra svarbi ir sikria daug laiko. 39,2 – teigia, jog svarbi, tačiau skiria vidutiniškai laiko. 23,5 % atsakė, kad taip, tai yra svarbu, bet sugaišta mažai laiko. Iš šitų duomenų galima tvirtinti, jog labai svarbu palaikyti tėvus juos motyvuojant, įvairiai skatinant.

Visų valstybinių globos namų tikslas – grąžinti vaiką į jo biologinę šeimą, o jei tai nepavyksta, tik tada surasti globėjus. Tik klausimas kyla, kiek laiko skiria vaikų globos namai šiai problemai spręsti? Pagal etatų normatyvus yra numatyta tik 1 socialinis pedagogas vaikų globos namuose dirbti ir visoms vaikų problemoms išspręsti. Globos namuose gyvena virš 100 vaikų. Socialiniams pedagogams užkraunama didelė atsakomybė. Pagal jų nuveiktus darbus galima spręsti

ir apie įstaigos teikiamų paslaugų kokybę. Nė vienas iš socialinių pedagogų nėsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi. Tai leidžia kelti prielaidą apie funkcijos reikšmingumą.

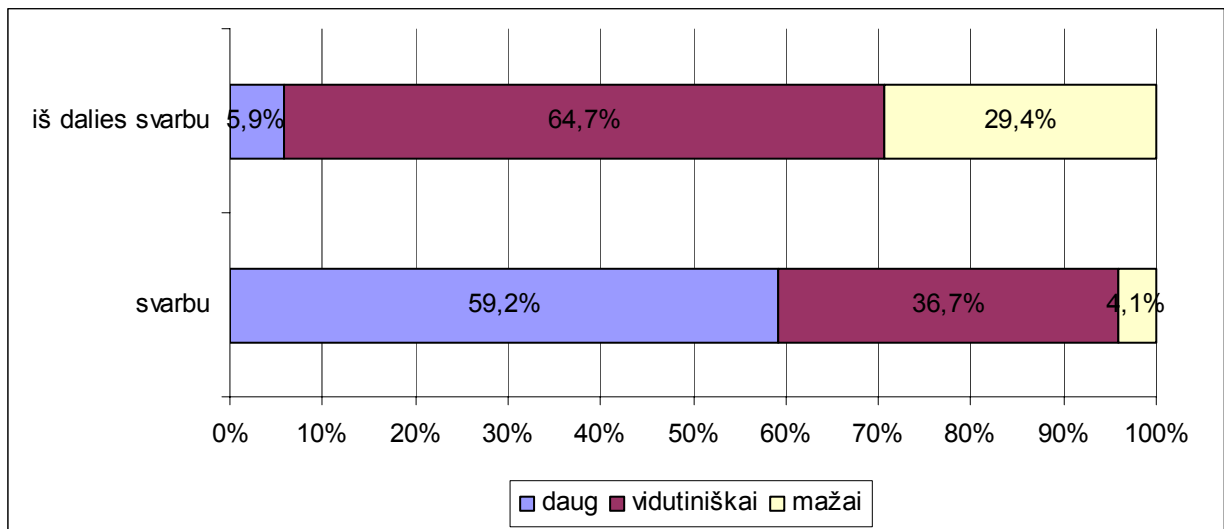
16,7 % atsakė, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi, bet skiria daug laiko. Galima daryti išvadą, kad šie socialiniai pedagogai, savo veiklos prioritetu pasirinko kitas funkcijas. Įstaigos prioritetai pakoreguoja socialinių pedagogų veiklą. 50,1 % teigia, kad ši veikla yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. 33,3 % atsakė, jog skatinti ir motyvuoti biologinius tėvus, kad vaikas grįžtu į šeimą, yra iš dalies reikšminga ir skiria mažai laiko. Iš šitų duomenų galima teigti, jog socialiniai pedagogai glaudžiai bendradarbiauja su VTAT darbuotojais vykdančiais lankomąją priežiūrą šią funkciją laiko mažai reikšmingą bei skiria mažai laiko. Daugiau skirdami laiko tarpinstituciniam susirašinėjimui.

Aukščiau aptartuose 12, 13, 14, 15, 16 pav. galima pastebėti vieną tendenciją, kad neretai dubliuojasi socialinių pedagogų ir VTAT specialistų veikla pagal vykdomas funkcijas. Gauti rezultatai leidžia daryti išvadą, kad vaikų globos namuose dirbantys socialiniai pedagogai ir VTAT dirbantys specialistai vadovaujasi bendrais teisiniais dokumentais, tai jų veikla yra labai artima ar bent jau turi sąlyčio taškus, todėl ji būtų efektyviausia bendrai vykdant tam tikras funkcijas, operatyviai keičiantis turima ir gaunama informacija. Todėl, jeigu bendradarbiavimas būtų glaudesnis ir bendra veikla labiau koordinuojama, funkcijų dubliavimosi būtų išvengta. Tai ypač svarbu įvertinus žmogiškųjų išteklių stoką, bei laiką kuris yra socialinių pedagogų darbe labai reikšmingas, skiriant daugiau laiko individualiam darbui su globojamu vaiku. Atlikdami bendras funkcijas ir glaudžiai sąveikaudami tarpusavyje specialistai išvengia veiklos dubliavimo, vykdoma veikla tampa efektyvesnė. Ypač toks ryšys svarbus dirbant su globotinio šeima. Socialinė parama šeimoms - socialinės apsaugos dalis, ir yra finansuojama iš valstybės bei savivaldybių biudžeto.

Trečiasis anketos skyrius „Darbas su globos funkciją atliekančių įstaigų pedagogais“ apjungia tris funkcijas. Šiame skyriuje socialiniai pedagogai prioritetus atidavė šioms funkcijoms:

1. Tarpininkauja iškilus konfliktinei situacijai tarp globotinio ir pedagogo.
2. Bendrauja su pedagogais ir įstaigų vadovais sprendžiant globotinio problemas, reikalui esant inicijuoja darbo komandos subūrimą.
3. Organizuoja seminarus, paskaitas apie globotinių elgesio specifiškumą.

Vaikų globos namuose dirbantys socialiniai pedagogai, išskyrė funkciją, jog yra svarbu **tarpininkauti iškilus konfliktinei situacijai tarp globotinio ir pedagogo (17 pav.)**. Socialiniai pedagogai pažindami globotinį, jo sveikatos raidą, elgesio problemas, gali padėti geriau suprasti globotinį ir nereikaluti to, ko iš tikrųjų vaikas neturi ar negali pasiekti.

17 pav. Tarpininkauja iškilus konfliktinei situacijai tarp globotinio ir pedagogo, %

Vaikų globos namuose gyvenantys vaikai retai yra linkę užmegzti ryšius su dirbančiu personalu. 59,2 % socialinių pedagogų mano, kad ši funkcija yra svarbi ir skiria daug laiko. Nutrūkęs socialinis bei emocinis ryšys su tėvais praktiškai yra niekuo nebepakeičiamas. Realios galimybės prisiršti prie vieno asmens įstaigoje vaikas neturi. Vaikai gyvena didelėse šeimynose, grupėse, kuriose dirba ne vienas pedagogas. Specialistų kaita taip pat neigiamai veikia vaiko pasitikėjimą žmonėmis. Institucinio pobūdžio sąlygomis vaiko ir personalo bendravimą regulioja institucinė rutina.

Dažnai ir pedagogas dirbdamas su vaiku nebegali suprasti jo problemų, iš to ir kyla daugiausiai konfliktų tarp globotinio ir pedagogo. Konflikto priežasčių būna įvairių ir dažnai pedagogų bei vaikų suvokiami skirtingai. Pasitaiko konfliktiškų asmenybių tarp vaikų bei pedagogų, kurie nuolat pykstasi, nerasdami bendro sprendimo.

Neužglaistyta konfliktinė situacija gali peraugti ir į incidentą. Tarpinikaudami tarp pedagogo ir vaiko, socialiniai pedagogai padeda pedagogui geriau suprasti vaiką, o vaikui – pedagogą. Taip konflikto priežastys surandamos ir pašalinamos.

36,7 % respondentų atsakė, jog ši funkcija yra svarbi, bet skiria vidutiniškai laiko. 4,1 % mano, kad svarbi, tačiau teikia mažai laiko. Galima daryti išvadą, jog tie socialiniai pedagogai kurie atsakė, jog ši funkcija yra svarbi tačiau skiria mažai laiko, yra apkrauti kitais darbais, priklausomi nuo įstaigos administracijos, kuri dažnai pakoreguoja veiklos specifiką. Nė vienas respondentas neatsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi. Iš šių duomenų galima teigti, kad ši veikla yra reikšminga ir užima nemažą socialinių pedagogų laiko dalį.

5,9 % atsakiusiųjų mano, jog ši veikla yra iš dalies reikšminga, bet skiria daug laiko. 64,7 % teigia, jog ši funkcija yra iš dalies svarbi ir teikia vidutiniškai laiko. 29,4 % atsakė – iš dalies

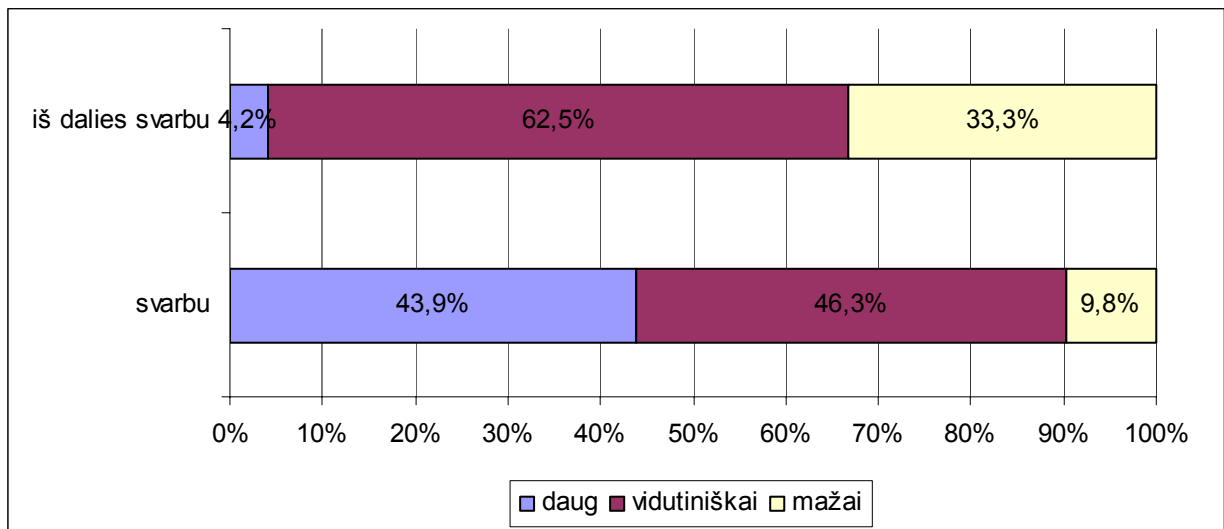
reikšminga ir skiria mažai laiko. Iš šių gautų duomenų, galima kelti prielaidą, jog socialiniai pedagogai mano, kad tiesiogiai su vaiku dirbantys pedagogai turi būti pedagogiškai kompetetingi darbui su globojamu vaiku ir sugebėti savarankiškai, be pagalbos išspręsti problemas. Ir tik tada jeigu pedagogas neranda problemos išsprendimo būdų, įsiterpia socialiniai pedagogai. Kaip matyti iš gautų rezultatų ši socialinių pedagogų vaikų globos namuose funkcija yra svarbi ir užimanti daug laiko

Pataruoju metu vis daugiau vaikų netenka tėvų globos, šeimose jaučiasi nesaugūs ar net patiria įvairų smurtą. Kol kas vienintelė profilaktikos ir prevencijos priemonė šiai problemai spręsti - vaiko atskyrimas nuo šeimos, t.y. įkurdinimas globos institucijoje. Vaikas ateidamas į įstaigą atsineša daug problemų, kurios nesprenžiamos įsisenėja. Dažnai vienas socialinis pedagogas yra nepajėgus išspręsti globalinio problemų. Žinodamas savo pareigas ir galimybes socialiniai pedagogai turi siekti bendradarbiauti ir su įstaigose dirbančiais pedagogais.

Pagal Socialinio pedagogo pareiginę instrukciją (2002), socialinių pedagogų pareigos šios:

- Įvertinti vaiko socialines problemas ir poreikius;
- Pasirinkti efektyvius darbo metodus;
- Planuoti ir dalyvauti socialinės pagalbos teikimo vaikui procese;
- Kiekvienam vaikui, su kuriuo dirba socialinis pedagogas, užvesti bylą ir laikyti jį informaciją apie vaiko socialinę situaciją bei teikiamos pagalbos procesą;
- Sprendžiant problemas ir priimant sprendimus neperžengti savo profesinės kompetencijos ribų;
- Informuoti švietimo įstaigos administraciją, pedagogus, kitus specialistus apie problemine situaciją, nepažeidžiant konfidencialumo;
- Atsakyti už darbe naudojamų metodų pasirinkimą ir korektišką jų panaudojimą;
- Konsultuotis su kolegomis ir prireikus siųsti vaiką pas kitus specialistus.

Trys šios pareigos (pabrauktos) yra susijusios su **bendravimu tarp įstaigoje dirbančių pedagogų, vadovų sprendžiant globalinio problemas, reikalui esant inicijuoja darbo komandos subūrimą**. Kaip matyti iš 18 pav. socialinių pedagogų dirbančių vaikų globos namuose atsakymai, pagal funkcijos reikšmingumą, pasiskirstę panašiai.

18 pav. Bendrauja su pedagogais ir įstaigų vadovais sprendžiant globotinio problemas, reikalui esant inicijuoja darbo komandos subūrimą, %

43,9 % respondentų atsakė, kad ši funkcija yra svarbi ir skiria daug laiko. Panašiai atsakė ir tie kurie mano, kad svarbi, tačiau teikia vidutiniškai laiko 46,3 %. 9,8 % mano, jog svarbi bet skiria mažai laiko. Laiko paskirstymas priklauso nuo sprendžiamos problemos aktualumo. Vieni socialiniai pedagogai šiai funkcijai skiria daug laiko, kitas veiklas atidėdami, kiti – skiria vidutiniškai laiko, savo darbo krūvį proporcingai pasiskirstydami, tretieji – negali skirti daug laiko, nors ši funkcija yra svarbi. Neretai tai priklauso ir nuo vaikų globos namų administracijos, bendruomenės požiūrio į socialinį darbą, socialinių pedagogų nuostatų ir kompetetigumo atlikti šią veiklą.

Igyvendinant šią funkciją socialiniai pedagogai atlieka koordinatoriaus bei tarpininko vaidmenis. Ypatinę pagalbą sunkumus išgyvenančiam globotiniui gali teikti tik specialistas, pavyzdžiui psichologas, psichoterapeutas. Socialinių pedagogų pareiga laiku pastebėti problemą ir jei ji yra reikalaujanti įsiterpimo kitų specialistų, tam, kad geriau padėti globotiniui išspręsti problemas, būtina inicijuoti darbo komandos subūrimą jas aptariant. Bendraudami su pedagogais ir įstaigų administracija bei vadovais socialiniai pedagogai dalinasi savo darbo patirtimi, gauna žinių iš pedagogų. Tariantis yra greičiau randamas problemos sprendimas. Svarbu socialiniams pedagogams dėstant situaciją, išlaikyti informacijos konfidencialumą.

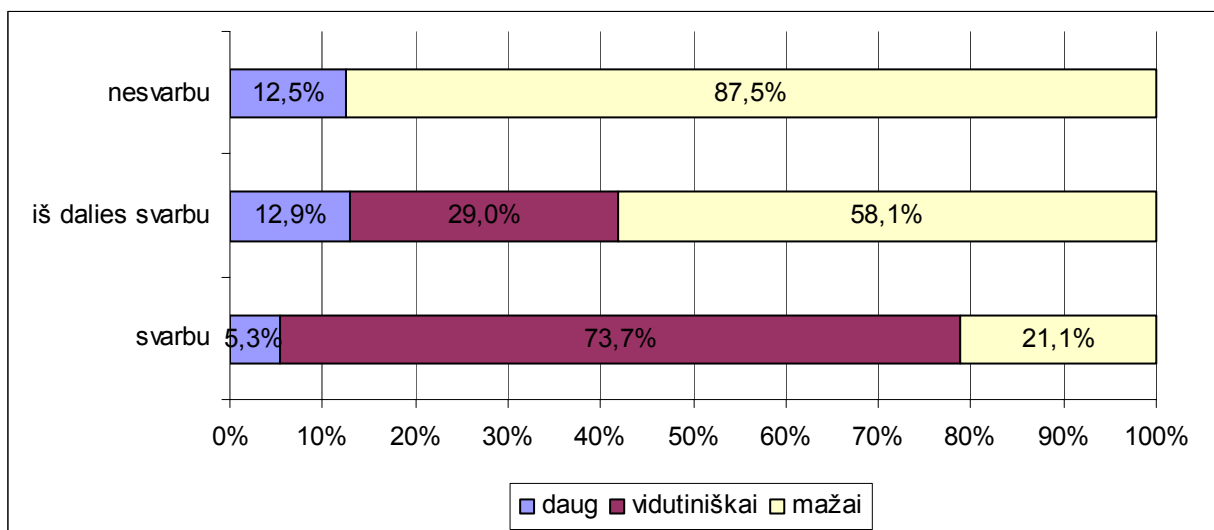
Ši funkcija taip pat yra reikšminga sudarant globotinio pagalbos teikimo planą. Suburta darbo komanda aptaria ir įvertina globotinio poreikius, įtraukia į šią veiklą asmenis, reikalingas priemonės ir būdus. Tai turi būti komandinis darbas, apimantis visas vaiko ugdymo sritis. 4,2 % respondentų teigia, kad veikla yra iš dalies svarbi, bet teikia daug laiko. Galima tvirtinti, kad didesnis poreikis bendrauti ar suburti darbo komandą yra įstaigos pedagogams, administracijai, vadovams. 62,5 %

atsakė, jog ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko, savo darbo prioritetu pasirinkdami kitas veiklos sferas. 33,3% mano, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria mažai laiko. Nė vienas iš socialinių pedagogų neatsakė, jog ši funkcija yra nesvarbi. Sulyginus gautus rezultatus galima kelti prielaidą, kad ši veikla yra iš dalies svarbi ir sugaištama vidutiniškai laiko. Tačiau yra svarbu atsižvelgti ir į įstaigoje dirbančių pedagogų poreikį aptarti problemas darbo komandoje.

Norint išsiaiškinti vaikui patirtos skriaudos aplinkybes ir padėti tą skriaudą išgyventi, vaikams reikalinga psichologų ir kitų kvalifikuotų specialistų pagalba, tačiau kaip tik šių specialistų ir trūksta vaikų globos namuose.

Iš trečio anketos skyriaus “**Darbas su globos funkciją atliekančių įstaigų pedagogais**” socialiniai pedagogai, kaip mažai reikšmingą funkciją išskyrė **organizuoja seminarus, paskaitas apie globotinio elgesio specifiškumą** (19pav.).

87,5 % apklaustųjų teigia, kad ši funkcija yra nesvarbi ir skiria mažai laiko. Galima teigti, kad šią veiklą įstaigoje organizuoja administracija ar kiti iniciatyvūs pedagogai. Čia socialiniai pedagogai pažindami vaikus ir įvertindami esmą situaciją bei pedagogų poreikį siūlo aktualias temas.

19 pav. Organizuoja seminarus, paskaitas apie globotinių elgesio specifiškumą, %

Yra atsakiusių, jog ši veikla nesvarbi, bet skiria daug laiko 12,5 %. Tai gali įtakoti įstaigos veiklos kryptis, vadovo subjektyvi nuomonė apie socialinį darbą, pedagogų poreikiai. 5,3 % respondentų atsakė, jog ši veikla yra svarbi ir skiria daug laiko. 73,7 % teigia, kad svarbu, tačiau sugaišta vidutiniškai laiko.

Organizuoti seminarus, paskaitas, kurias skaito įvairūs lektoriai užima daug laiko. Čia didelį vaidmenį vaidina finansai. Kiek pati įstaiga gali leisti seminarų ir paskaitų apmokėti. Dažnai vaikų globos namai neturi tam skirtų lėšų, tada ieškoma rėmėjų.

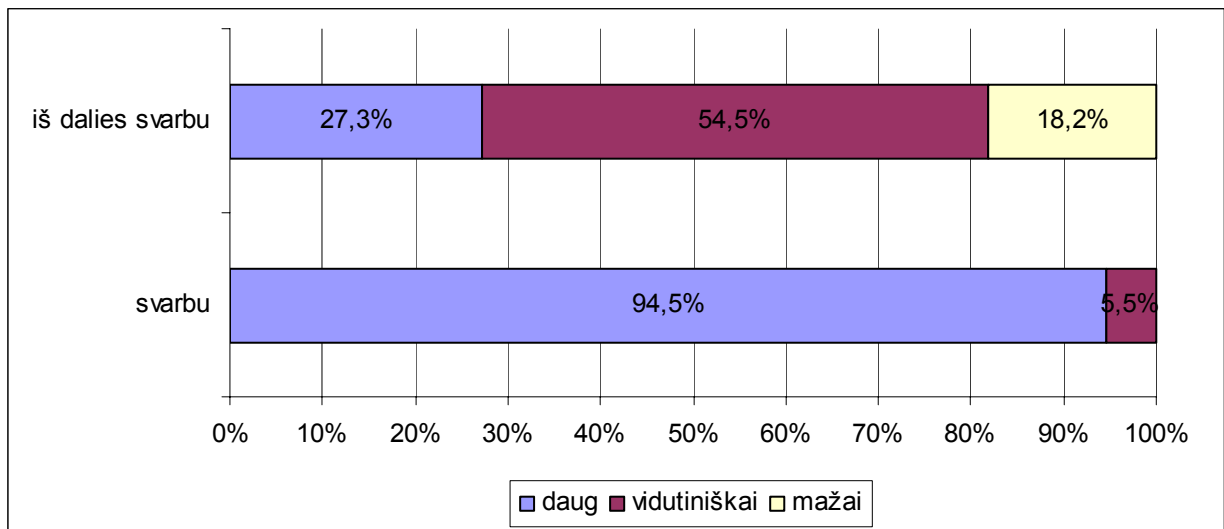
21,1 % mano, kad svarbu, bet skiria mažai laiko. Socialiniai pedagogai dirbdami su vaikais ir pedagogais, mato poreikį vaikų globos namų bendruomenės švietimui, tačiau dažnai tai priklauso nuo įstaigos prioritetų, administracijos požiūrio. Reikia ir patiems socialiniams pedagogams atnaujinti žinias, ar turėtas pagilinti. Paskaitas skaitantys lektoriai pateikia naują, kvalifikuotą informaciją, o pedagogai pritaiko praktikoje. Iš gautų rezultatų matyti, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi ir socialiniai pedagogai skiria mažai laiko. Socialinių pedagogų darbo prioritetu išlieka individualus darbas su vaiku, dokumentacijos pildymas.

Ketvirto anketos skyrius „**Bendradarbiavimas su institucijomis**“, apjungia aštuonias funkcijas. Šiuo skyriumi siekta išsiaiškinti socialinių pedagogų bendradarbiavimo su institucijomis ypatumus, išryškinti veiklos prioritetus, bei sugaištamą laiką. Šiame skyriuje socialiniai pedagogai prioritetines funkcijas pagal svarbumą išskyrė šias:

- 1) Atstovauja vaiką tvarkant dokumentus dėl LR pilietybės gavimo, asmens tapatybės kortelės išėmimo, deklaruoja gyvenamąsias vietas, išima pažymą apie globotinio gyvenamąją vietą, išrūpina pašalpas.
- 2) Atstovauja ir gina globotinio teises teisėsaugos institucijose.
- 3) Bendradarbiauja su Įvaikinimo ir VTA tarnybomis.
- 4) Bendradarbiauja su savivaldybėmis, apskritimis, ministerijomis, medicinos įstaigomis ir psichologinėmis tarnybomis atstovaujant vaiko interesus, organizuojant reikiamą pagalbą.

Anot Kučinsko (2000), socialinių pedagogų profesija – tai atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į asmeninio gyvenimo struktūras, prielaidas.

Iš skyriaus “Bendradarbiavimas su institucijomis” labiausiai išryškėjo funkcija – **atstovauja vaiką, tvarkant dokumentus dėl LR pilietybės gavimo, asmens tapatybės kortelės išėmimo, deklaruoja globotinių gyvenamąsias vietas, išima pažymą apie globotinio gyvenamąją vietą, išrūpina pašalpas**. Kaip matyti iš 20 pav., 94,5 % socialinių pedagogų šią funkciją pažymėjo, kaip svarbią ir skiria jai daug laiko, ir tik 5,5 % mano, kad svarbu ir skiria vidutiniškai laiko.

20 pav. Atstovauja vaiką tvarkant dokumentus dėl LR pilietybės gavimo, asmens tapatybės kortelės išėmimo, deklaruoja gyvenamąsias vietas, išima pažymą apie globotinio gyvenamąją vietą, išrūpina pašalpas, %

Tai svarbi funkcija užimanti didelę socialinių pedagogų veiklos dalį. Vaikų globos namuose gyvenančiam vaikui, jo globėjai atstoja tėvus. Socialiniai pedagogai savo pareigomis ir vaidmeniu taip pat atstovauja vaiką ir jo interesus įvairiose institucijose. Vyresnio mažiaus vaikų jau retai kas pasiima į šeimas globoti, dažnai jie taip ir užauga sulaukdami pilnametystės vaikų globos namuose. Šiems vaikams socialiniai pedagogai ruošia dokumentus asmens tapatybės kortelei gauti, kartu su vaiku nuneša juos atitinkamoms institucijoms, tuom pačiu pateikdami prašymą dėl LR pilietybės gavimo.

Įvaikinant taip pat reikia sutvarkyti dokumentus ir pateikti prašymus dėl LR pilietybės gavimo.

Dažnai vaikai turi negalią. Tvarkant dokumentus neįgalumui nustatyti, reikalinga pažyma apie gyvenamąją vietą, kuriuos sutvarko ir pateikia taip pat įstaigoje dirbantys socialiniai pedagogai. Nemažą veiklos dalį užima įvairių dokumentų skirtų pašalpos gauti studijos, o vėliau ir dokumentų suruošimas bei pateikimas įvairioms institucijoms. Tai yra darbas su SODRA, Socialinės paramos skyriais, kad globojami vaikai gautų pašalpas.

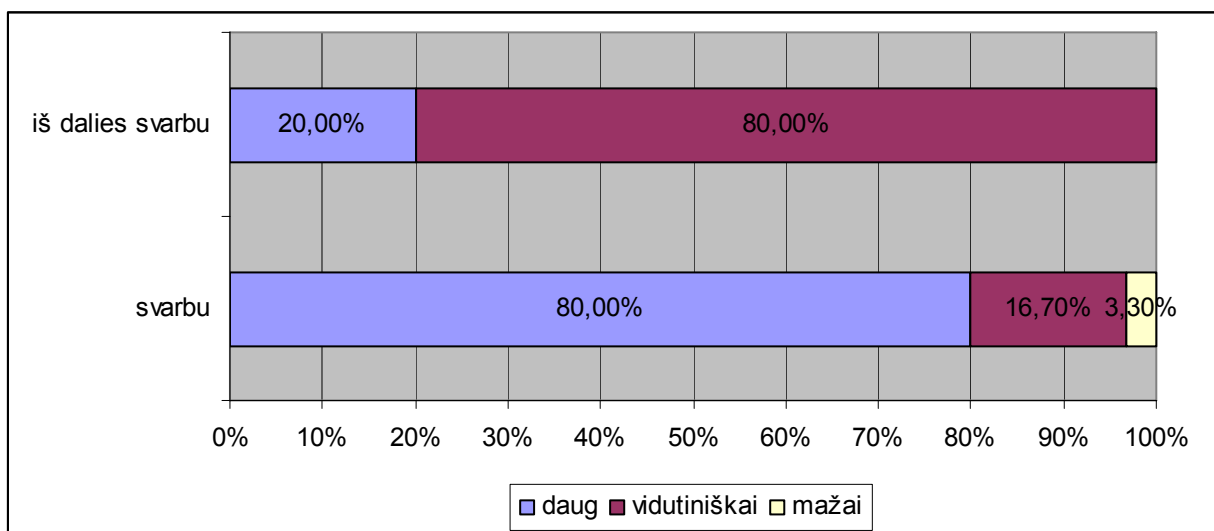
Visiems naujai atvykusiems vaikams į globos namus reikia deklaruoti gyvenamąsias vietas. Ir šis dabas yra priskiriamas socialinių pedagogų pareigybei.

Tokiu principu veikdami socialiniai pedagogai šiai funkcijai skiria daug laiko. Atstovaujant vaiką įvairiose institucijose dažnai reikia su savimi vesti ir globotinį, tačiau vaikai turi ir fizinę ir psichinę negalią.

Iš gautų rezultatų galima teigti, kad ši funkcija socialinių pedagogų veikloje yra svarbi ir yra skiriama jai daug laiko. 27,3 % atsakiusių mano, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi, bet skiria daug laiko. 54,5 % teigia jog ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. 18,2 % atsakė, kad iš dalies svarbi ir sugaišta mažai laiko. Iš šių rezultatų galima tvirtinti, jog šie socialiniai pedagogai savo darbo prioritetu renkasi kitą funkciją, kuri jiems atrodo svarbesnė ir joms sugaišta daugiau laiko.

Darbo prioritetai socialiniame darbe dažnai priklauso nuo socialinių pedagogų vertybių, supratimo apie socialinį darbą, prioritetų pasiskirstymo, socialinio ugdymo problemų. Neretai yra priklausomi ir nuo ugdymo institucijos, situacijos, jos vadovų.

Socialinių pedagogų profesinė pareiga siekti suteikti vaikui pagalbą, užtikrinti jo teisių ir teisėtų interesų apsaugą. 80 % socialinių pedagogų teigia, kad **atstovauti ir ginti globotinio teises teisėsaugos institucijose (20 pav.)** yra svarbu ir skiria daug laiko.

21 pav. Atstovauja ir gina globotinio teises teisėsaugos institucijose, %

Didelė šios funkcijos dalis tenka socialiniams pedagogams. Kad dokumentai pasiektų teisėsaugos institucijas reikia juos kruopščiai surinkti, kiekvieną faktą patikrinti, atlikti išsamų tyrimą.

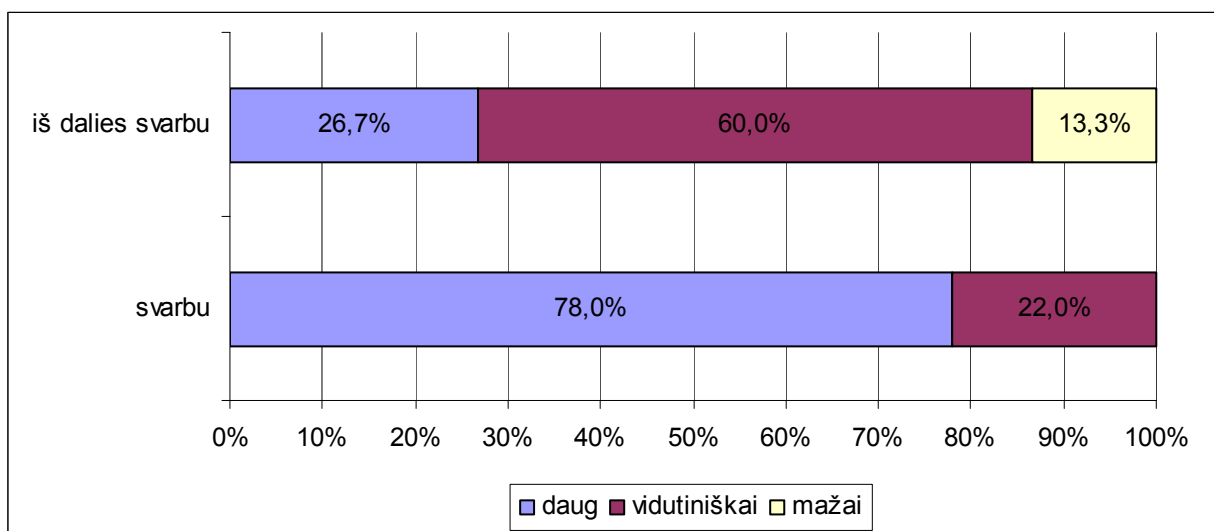
Kad medžiaga būtų kuo išsamesnė ji renkama iš įvairių šaltinių, apklausiami mokytojai, pedagogai tiesiogiai dirbantys su vaiku, medikai. Ir tik tada teikiama išvada teisėsaugai.

Rašomi atsiliepimai į ieškinius, pareiškimus, inicijuojami teismo procesai. Čia neapsieinama ir be bendradarbiavimo su VTAT. Civilinės bylos, susijusios su vaiko šeima, nagrinėjamos tik esant visiems proceso dalyviams. Dažnai tenka į teismo posėdžius vestis globotinį, ieškoti vieno ar kito

proceso dalyvio, po kelis kartus bylos nagrinėjimas būna atidedamas. Pasitaiko atveju, jog per vieną dieną yra du, ar net trys teismo posėdžiai.

Galima teigti, jog ši funkcija savo svarbumu nenusileidžia kitoms funkcijoms, galbūt net kaikurias aspektais lenkia. Norint gerai išsiaiškinti visą situaciją tam turi būti skiriama daug laiko. 20 % respondentų teigia, jog ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria daug laiko. 80 % aplaustųjų mano, kad iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. Šie respondentai pabrėžia bendradarbiavimo su institucijose dirbančiais pedagogais ir VTAT svarbą, laikydami šią funkciją iš dalies svarbią ir skirdami vidutiniškai laiko. Nė vienas respondentas neatsakė, kad ši veikla yra nesvarbi. Iš gautųjų rezultatų galima tvirtinti, jog atstovauti ir ginti globotinio teises teisės saugos institucijose yra svarbu ir skiriama daug laiko.

Daugelis dalyvavusiųjų tyrime socialinių pedagogų pabrėžė svarbą **bendradarbiauti su Įvaikinimo ir VTA tarnybomis** (22 pav.).

22 pav. Bendradarbiauja su Įvaikinimo ir VTA tarnybomis, %

Bendradarbiavimas su Įvaikimo ir VTA tarnybomis, pagal atliekamas funkcijas, gali būti skirstomas taip:

- Steigiant laikinas globas;
- Laikiniai apgyvendinant vaiką;
- Steigiant nuolatinės globas;
- Nereminuotai ar terminuotai apribojant tėvystės teises;
- Atskiriant vaiką nuo tėvų;
- Peržiūrint laikinosios globos planus;
- Renkama išsami informacija siūlant globotinį įvaikinti;

- Dalyvavimas posėdžiuose dėl globalinio gražinimo į šeimą;
- Papildomos informacijos teikimas apie globalinį;
- Smurto prieš vaiką atveju;
- Sprendžiant mokyklos nelankymo problemas.

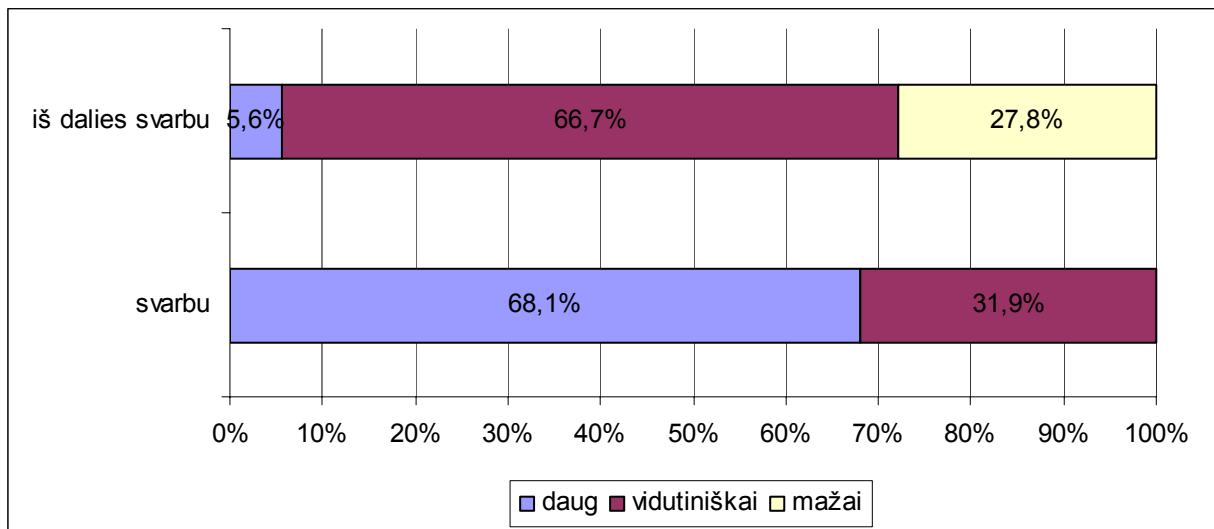
Darbo praktikoje išskirtinos trys bendradarbiavimo formas:

- Susitimai, diskusijos;
- Pokalbiai telefonu;
- Kreipimasis raštu.

78,0 % respondentų mano, kad yra svarbu bendradarbiauti su Įvaikimo ir VTA tarnybomis skirdami tam daug dėmesio ir laiko. 22,0 % atsakė, kad ši funkcija yra svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. Darbo praktikoje dažniausiai taikomas kreipimasis raštu. Tačiau ši forma nėra pati geriausia. Priežastis yra ta, kad socialiniai pedagogai yra priklausomi ne tik nuo socialinio ugdymo problemų, bet ir nuo institucijos, kurioje dirba, situacijos, jos vadovų. Socialiniai pedagogai būdami tik raštų rengėjais, o ne siuntėjais, pereina administracijos “cenzūrą”, o administracija dažnai bijo teikti institucijoms objektyvią informaciją, atspindinčią realią vaiko situaciją. Pokalbiai telefonu, susitikimai, įvairios diskusijos yra efektyvesnės informavimo ir žinių gavimo priemonės.

26,7 % atsakiusiųjų teigia, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria daug laiko, o 60,0 % mano, jog iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. Iš šitų duomenų galima spręsti apie institucijos, kurioje dirba socialiniai pedagogai darbo prioritetus, požiūrį į socialinį darbą. Galima daryti prielaidą, jog bendradarbiavimą atlieka administracija, o socialiniai pedagogai skiria daugiau laiko individualiam darbui su vaiku, ar kitoms funkcijoms. Apibendrinant galima teigti, kad ši funkcija socialinių pedagogų darbe yra svarbi ir reikalaujanti daug laiko.

Efektyvus institucijų bendradarbiavimas įtakoja problemos sprendimo kokybę. Tai yra aktualu socialiniams pedagogams sprendžiant globojamų vaikų problemas. Dirbant socialinį darbą yra neišvengiama **bendradarbiavimo su savivaldybėmis, apskritimis, ministerijomis, medicinos įstaigomis, psichologinėmis tarnybomis**. Kaip matyti iš 23 pav. net 68,1 % socialinių pedagogų tokiam bendradarbiavimui skiria daug laiko ir mano, jog ši funkcija jų darbe yra svarbi.

23 pav. Bendradarbiauja su savivaldybėmis, apskritimis, ministerijomis, medicinos įstaigomis ir psichologinėmis tarnybomis atstovaujant vaiko interesus, organizuojant reikiamą pagalbą, %

Pagrindinis bendradarbiavimo tikslas – suteikti vaikui pagalbą, užtikrinti jo teisių ir teisėtų interesų apsaugą. Bendra veikla yra nukreipta į konkretų vaiką, jo konkrečios problemos sprendimą. Bendradarbiaujant galima pasiekti didesnių rezultatų. Atsiradus problemai bendradarbiavimas tampa intensyvesnis negu vystant nusistovėjusią veiklą. Tačiau bendradarbiavimas tarp įvairių tipų institucijų su vaikų globos namais vyksta nuolat. Pagrindinė darbo praktikoje taikoma bendradarbiavimo forma yra susirašinėjimas, rečiau pokalbiai telefonu ar diskusijos. 31,9 % respondentų teigia, kad ši funkcija yra svarbi, bet skiria vidutiniškai laiko. Galima teigti, kad didesnę dalį bendradarbiavimo socialiniai pedagogai perkelia įstaigos administracijai, savo veiklos prioritetu pasirinkdami kitą veiklą.

66,7 % respondentų atskė, jog ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko, 5,6 % mano, kad – svarbi iš dalies, tačiau skiria daug laiko. Iš šių duomenų, galima kelti prielaidą, kad vistiek socialinių pedagogų veiklos gairės priklauso nuo įstaigos, įstaigos administracijos, požiūrio į socialinį darbą, nemaža dalimi lemia ir pačių socialinių pedagogų socialinė kompetencija, suvokimas apie darbo specifiką. Sulyginus respondentų atsakymus (68,1 % ir 66,7 %) galima teigti, kad ši funkcija socialiniams pedagogams yra iš dalies svarbi ir jai būtų skiriama vidutiniškai laiko.

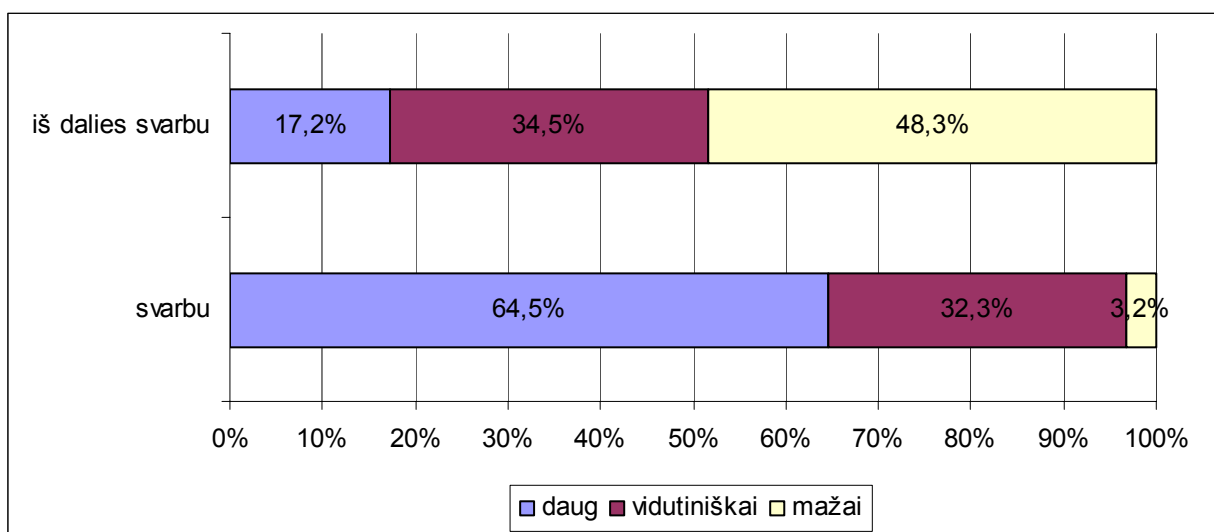
Aukščiau aptartuose 20, 21, 22, 23 pavyksuose yra atkreiptinas dėmesys į tai, jog visos šios funkcijos savo darbo pobūdžiu yra panašios. Visur yra bendradarbiaujama su institucijomis siekiant atstovauti vaiko interesus, organizuojant reikiamą pagalbą. Tačiau išsiskiria tuom, jog kaip kurias funkcijas gali atlikti ir įstaigos administracija, taip sutaupydami laiko socialiniams pedagogams. Kaip jau ir anksčiau buvo pastebėta, kad neretai dubliuojasi socialinių pedagogų darbas su įstaigos

administracija ar kitomis institucijomis. Kad bendradarbiavimas būtų glaudesnis ir būtų išvengta funkcijų dubliavimosi reikalinga bendra įstaigos veikla, tikslus funkcijų apibrėžimas, jų koordinavimas. Atlikdami bendras funkcijas ir glaudžiai sąveikaudami tarpusavyje, ir taip išvengdami veikos dubliavimo. Visa vykdoma veikla tampa efektyvesnė. Taip socialiniai pedagogai išvengtų darbų apkrovimo ir didesnę darbo dalį skirtų individualiam darbui su globotiniu. Nors, reikia pastebėti, kad įvairių socialinių partnerių bendradarbiavimas socialinių paslaugų srityje dar nėra toks, koks turėtų būti.

Penktas anketos skyrius „**Mokslinė metodinė veikla**“, apjungia aštuonias funkcijas. Šiais teiginiais siekta išsiaiškinti, kokius darbo prioritetus renkasi socialiniai pedagogai mokslinėje veikloje bei sugaištamą laiką. Pagal respondentų atsakymus išskiriamos šios svarbiausios veiklos gairės:

- 1) Dalyvauja metodiniuose, direkcijos pasitarimuose ir seminaruose, rengia pranešimus.
- 2) Kelia pedagoginę – psichologinę kvalifikaciją.
- 3) Vykdo prevenciją tarp auklėtinių, įtraukiant ir įstaigos bendruomenę.
- 4) Dalyvauja prevencinių programų rengime ir vykdyme (su irzikos grupės vaikais, jų šeimomis).

Keliant kvalifikaciją yra svarbu socialiniams pedagogams dalyvauti mokslinėje metodinėje veikloje. Iš penkto anketos skyriaus išryškėjo ši tendencija, kad svarbu socialiniams pedagogams yra **dalyvauti metodiniuose, direkcijos pasitarimuose ir seminaruose, rengti pranešimus**, - 64,5 % respndentų atsakė, kad šiai funkcijai skiria daug laiko.

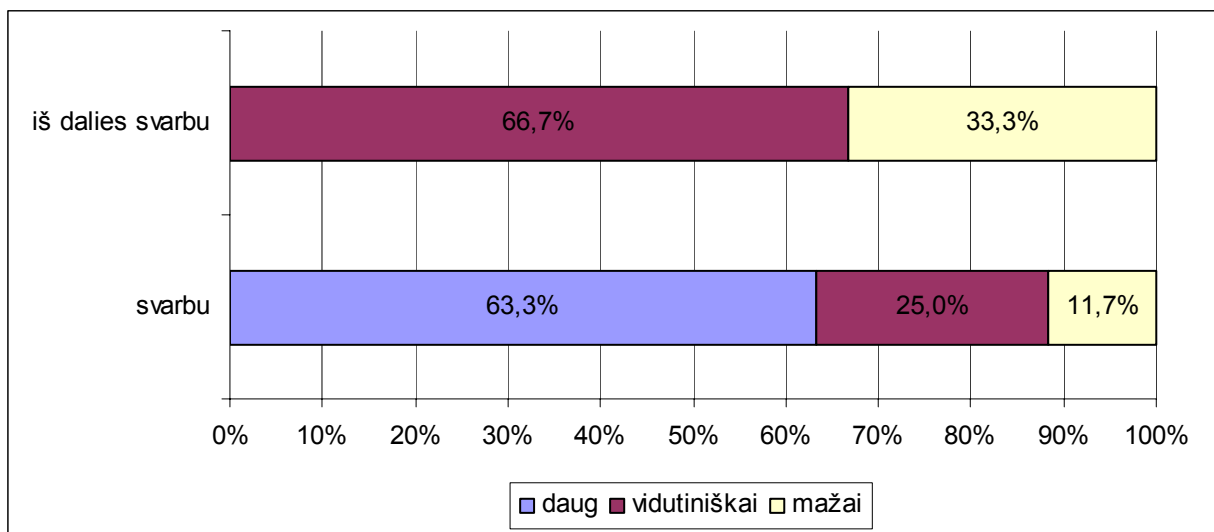

24 pav. Dalyvauja metodiniuose, direkcijos pasitarimuose ir seminaruose, rengia pranešimus, %

Kyla klausimas kodėl? Ar taip yra siekiama tik pasikelti kvalifikaciją, o gal tuom pačiu įgyti naujų žinių, arba turėtas pagilinti. Dalyvaujant įvairiuose pasitarimuose, ypatingai kitose institucijose, gaunama daug naujos informacijos apie naujoves socialiniame darbe. Tai yra profesinis tobulėjimas, savo profesionalios pedagoginės veiklos analizė. Taip surenkami kvalifikacijos kėlimui reikalingi moduliai, rodikliai.

Nemaža dalis atsakė 48,3 %, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria mažai laiko. Kas tai lemia? Dažnai tai lemia socialinių pedagogų motyvacija darbui, pasirengimas dirbti, veiklos prioritetai. Didelę įtaką padaro ir įstaigos požiūris į socialinių pedagogų pareigybes, supratimas apie socialinį darbą, įstaigos biudžetas. Bet koku atveju, kaip parodė tyrimo rezultatai yra svarbu dalyvauti metodiniuose pasitarimuose, seminaruose. Tai duoda daug naudos, formuoja požiūrį į socialinį darbą.

Tačiau, kaip matyti iš 25 pav., vistiek panašus skaičius respondentų mano, kad yra svarbu **kelti pedagoginę – psichologinę kvalifikaciją** ir skiria daug laiko 63,3 %, bei teigiantys, jog ši funkcija yra iš dalies svarbi 66,7 % ir skiriantys vidutiniškai laiko.

25 pav. Kelia pedagoginę – psichologinę kvalifikaciją, %

Kvalifikacijos kėlimas, socialinius pedagogus motyvuoja ir tuom, jog nuo pedagoginės kvalifikacijos priklauso atlygis už darbą, galbūt lemia ir pripažinimą darbe, ar noras užimti aukštesnes pareigas.

Kaip matyti iš 24 ir 25 pav. procentaliai panašiai pasiskirstę yra respondentai tarp manančių, kad šios abi funkcijos yra svarbios ir skiriantys daug laiko bei manantys, kad ši veikla yra iš dalies svarbi ir teikiantys vidutiniškai laiko. Galima pastebėti tendenciją, kad viena funkcija be kitos negali egzistuoti. Dalyvaujant metodiniuose, direktijos pasitarimuose, rengiant pranešimus

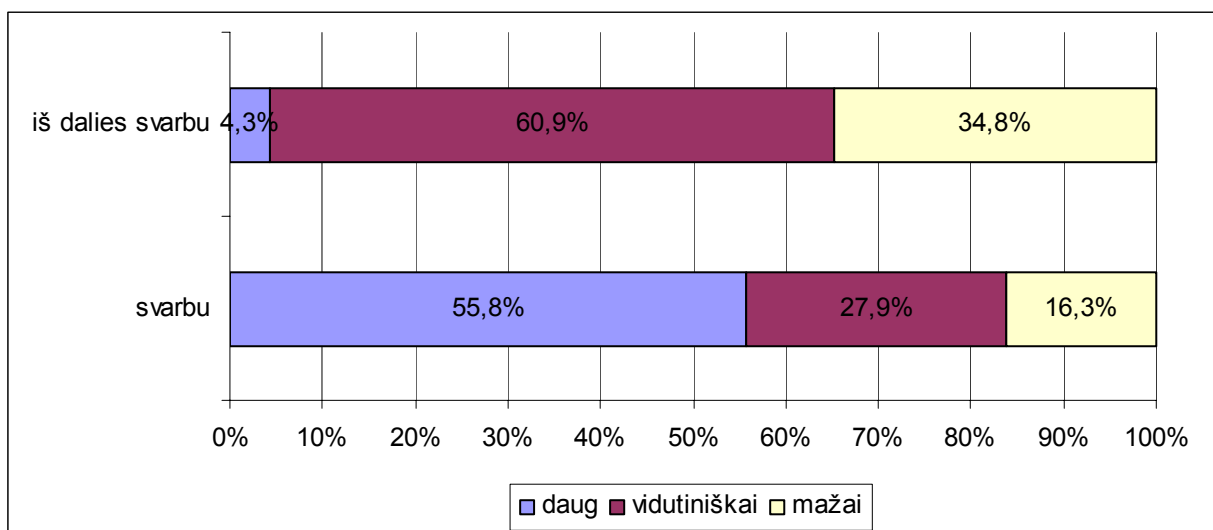
socialiniai pedagogai surenka modulius ir rodiklius, leidžiančius kelti pedagoginę – psichologinę kvalifikaciją. Kvalifikacijos kėlimas yra svarbus profesionalioje pedagoginėje veikloje, siekiant tobulėjimo, keliant profesinę kompetenciją. Socialinių pedagogų profesija, kaip ir kvalifikacijos kėlimas palygint jauna specialybė ir nauja sritis Lietuvoje. Tik neseniai buvo patvirtinti nauji kvalifikacijos kėlimo reikalavimai

Socialinių pedagogų etatai švietimo įstaigose pradėti steigti siekiant įgyvendinant nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos programas.

Socialinių pedagogų etatų programos paskirtis – aktyvinti socialinį ir prevencinį darbą mokyklose, steigti socialinių pedagogų etatus švietimo įstaigose, organizuoti darbą su rizikos grupės vaikais, VTAT-u, užtikrinant socialines garantijas, psichologinių poreikių tenkinimą, sudarant visiems moksleiviams ir jaunimui geresnes socialines ir edukacines ugdymosi sąlygas.

Atlikus gautų duomenų analizę, paaiškėjo, kad vykdydami savo funkcijas socialiniai pedagogai daugiau dėmesio skiria darbui su vaikas, t.y. prevencijai.

Kaip matyti iš 26 pav., 55,8 % socialinių pedagogų atsakė, kad **vykdyti prevenciją tarp auklėtinių, įtraukiant įstaigos bendruomenę** yra svarbu ir skiria daug laiko. 27,9 % mano, jog svarbu ir teikia vidutiniškai laiko. 16,3 % teigia – svarbu, bet skiria mažai laiko.

26 pav. Vykdo prevenciją tarp auklėtinių, įtraukiant ir įstaigos bendruomenę, %

Prevencija – tai sukūrimas ir stiprinimas tų visuomenės elementų ar struktūrų, kurios skatina ir stiprina vaikų, kaip individų, galinčių laisvai galvoti ir moraliai veikti, ugdymą. Tai priemonių visuma, kurios padeda sėkmingai socializuotis visuomenėje bei konstruktyviai spręsti gyvenime kylančias problemas.

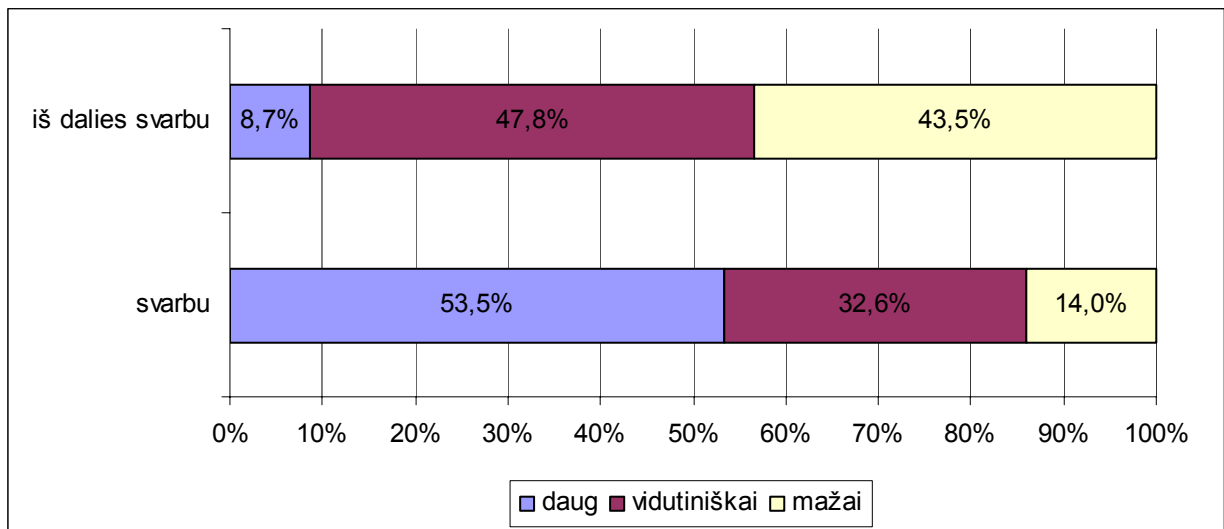
Šioje veikoje socialiniai pedagogai atlieka koordinatoriaus funkciją, motyvuodamas vaikus įsitraukti į projektinę veiklą. Yra svarbu skatinti prevenciją institucijose, rengti kuo daugiau prevencinių programų, nes tuomet vaikams lieka mažiau laisvo laiko, kuris skatina nusikalsti.

Iš respondentų atsakymų kurie mano, jog ši funkcija yra svarbi ir skiria daug arba vidutiniškai laiko, galima daryti išvadą, kad vaikų užimtumas, prevencinių programų kūrimas ir prevencinės veiklos taikymas įtraukiant ir įstaigos bendruomenę jų globos namuose yra svarbu ir aktualu. Tai priklauso nuo įstaigos bendruomenės aktyvumo, prevencijos poreikio, požiūrio į prevenciją, kaip į vieną iš globalinių problemų sprendimo būdų.

Iš atsakiusiųjų rezultatų, kurie mano, kad ši funkcija yra svarbi, tačiau skiria mažai laiko, galima teigti, kad socialiniams pedagogams dirbantiems vaikų globos namuose, vaikų užimtumo problema yra svarbi, tačiau jie negali skirti šiai veiklai daug laiko. Tai lemia socialinių pedagogų aktyvumas, motyvacija darbui, o gal pačios įstaigos požiūris į vaikų užimtumą.

Yra atsakiusiųjų 4,3 % kurie mano, kad ši funkcija iš dalies svarbi, ir skiria daug laiko. Galima teigti, kad požiūrį į šią funkciją, lemia vaikų globos namų administracijos požiūris į globojamus vaikus, prevencijos programų reikalingumas ir socialinių pedagogų motyvacija darbui. 60,9 % respondentų teigia, jog iš veikla yra iš dalies svarbi ir teikia vidutiniškai laiko. 34,8 % - atsakė, kad iš dalies svarbi ir skiria mažai laiko. Savaimė suprantama, kad socialiniams pedagogams, kurie laiko šią funkciją iš dalies svarbią ir sugaišta vidutiniškai arba mažai laiko. Galima daryti išvadą, jog šie apklaustieji savo darbo prioritetus yra pasiskirstę kitaip ar tiesiog nemoka susiskirstyti darbo krūvio, o gal jų įstaigoje prevencinės programos yra neveiksmingos.

Iš kitos funkcijos - **dalyvauja prevencinių programų rengime ir vykdyme (su rizikos grupės vaikais, jų šeimomis)**, (27pav.) išryškėjo tai, kad 53,5 % respondentų mano, jog ši veikla yra svarbi ir skiria daug laiko. 32,6 % laiko šią veiklą svarbia ir teikia vidutiniškai laiko. 14,0 % atsakė, kad svarbi, bet skiria mažai laiko.

27 pav. Dalyvauja prevencinių programų rengime ir vykdyme (su irzikos grupės vaikais, jų šeimomis), %

Iš šių atsakymų galima teigti, jog vistiek socialiniams pedagogams dalyvauti prevencinių programų rengime ir vykdyme yra svarbu ir reikšminga. Nežiūrint ar tai reikalinga administracijai, ar vaikams. Globojamus vaikus būtinai reikia užimti įdomia veikla, kuri leistų atskleisti jų sugebėjimus. Kokybiškas prevencinių programų rengimas, koordinavimas bei vykdymas aktuali pedagoginė problema Lietuvoje, tačiau ji padeda išvengti žalingų įpročių. Socialiniai pedagogai rengdami ir vykdydami įvairias prevencines programas sugaišta daug laiko, juk reikia ne tik parašyti, bet ir surasti partnerių bei rėmėjų. Taikant prevenciją yra itin svarbus socialinių įgūdžių ugdymas, kurių turėjimas leidžia išvengti nemažai blogo elgesio pasireiškimų.

8,7 % respondentų teigia, kad ši veikla yra iš dalies svarbi, bet skiria daug laiko. Galima tvirtinti, kad tai siejasi su socialinių pedagogų požiūriu į esamas problemas, nusiteikimą darbui bei pareigų vykdymą. Neretai pasitaiko, kad prevencinių programų rengimas bei vykdymas yra reikalingas tik pačiai įstaigai, o gal net konkrečiai socialiniams pedagogams siekiantiems kelti pedagoginę – psichologinę kvalifikaciją.

47,8 % apklaustųjų mano, jog ši funkcija yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. 43,5 % teigiančiųjų atsakė, kad ši veikla yra iš dalies svarbi bei skiria mažai laiko. Dauguma socialinių pedagogų supranta šios funkcijos reikšmę, tačiau dideli darbo krūviai, neleidžia pakankamai gerai organizuoti įvairių prevencinių programų rengimą. Taip pat iš šių atsakymų galima tvirtinti, jog ši funkcija gali būti vykdoma ir koordinuojama bet kurio kito aktyvaus įstaigoje dirbančio žmogaus, o socialiniai pedagogai teikia pasiūlymus temoms, išvadas, rekomendacijas, taip pasilikdami laiko kitai svarbiai veiklai. Neapsieinama ir be kitų institucijų bendradarbiavimo.

Vykdamą prevenciją svarbų vaidmenį vaidina švietimas. Švietimą vietos bendruomenėje gali atlikti įvairių sričių profesionalai – pedagogai, psichologai, gydytojai, med. personalas, taip pat NVO ar net tam parengti savanoriai. Svarbu, kad socialiniai pedagogai rastų, norinčių bendradarbiauti, aktyvių žmonių, siekiančių padėti globojamiems vaikams.

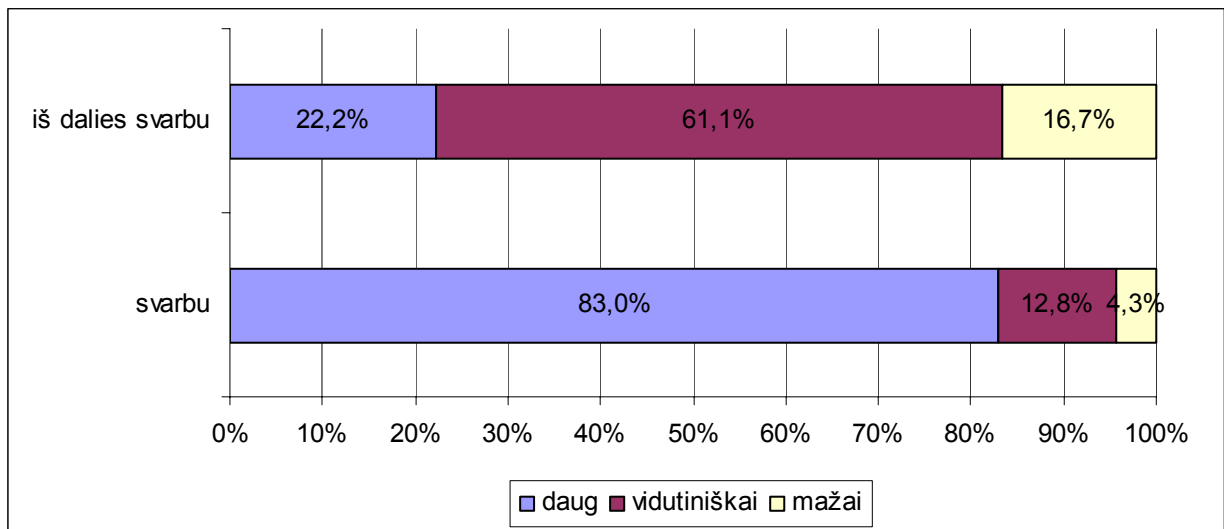
26 ir 27 pav. pateiktus socialinių pedagogų atsakymus išryškinant funkcijas pagal jų svarbumą ir sugaištą laiką, galima pastebėti, jog abi šios funkcijos yra svarbios ir joms turi būti skiriama atitinkamai laiko, tam, kad atitinkamai paruošti ir įgyvendinti prevencines programas, aktyvinti įstaigos bendruomenę. Yra nesvarbu, kokiais tikslais vedami socialiniai pedagogai tas programas rengia, vistiek įgyvendinant jas, tai paliečia ir globojamus vaikus. Nė vienas iš socialinių pedagogų nepabrėžė, kad šios abi funkcijos yra nesvarbios.

Šeštasis anketos skyrius „**Dokumentų tvarkymas**“ susideda iš septynių funkcijų. Socialiniai pedagogai atsakymų rezultatais išskyrė šias svarbiausias funkcijas:

- 1) Rengia socialinio pedagogo veiklos programą, mėnesio veiklos programą.
- 2) Rašo globos namų socialinį pasą, šeimos socialinį pasą.
- 3) Parengia ir pildo: individualią vaiko kortelę bei konsultavimo kortelę.
- 4) Sudaro rizikos grupės vaikų sąrašą.

Dokumentų parengimas ir pildymas yra labai reikšmingas socialinių pedagogų praktinėje veikloje. Tvarkingai rengiant ir apgalvotai pildant, atsiranda sistema, kuri leidžia vėliau sistemingai teikti reikiamas paslaugas. Taip išryškėja individuali veikla, yra parodomas socialinių pedagogų profesionalios patirties susiformavimo lygis, kompetencija. Tvarkingas dokumentų pildymas suteikia galimybę kelti kvalifikaciją.

Kad būtų sistemingas ir nuoseklus darbas vaikų globos namuose svarbu **rengti socialinio pedagogo veiklos programą, mėnesio veiklos programą**. Kaip matyti iš 28 pav., 83,0 % respondentų pažymėjo, kad yra svarbi ši funkcija ir jai skiria daug laiko. 12,8 % teigia - svarbi, ir skiria vidutiniškai laiko. 4,3 % atsakė, jog svarbi, tačiau skiria mažai laiko.

28 pav. Rengia socialinio pedagogo veiklos programą, mėnesio veiklos programą, %

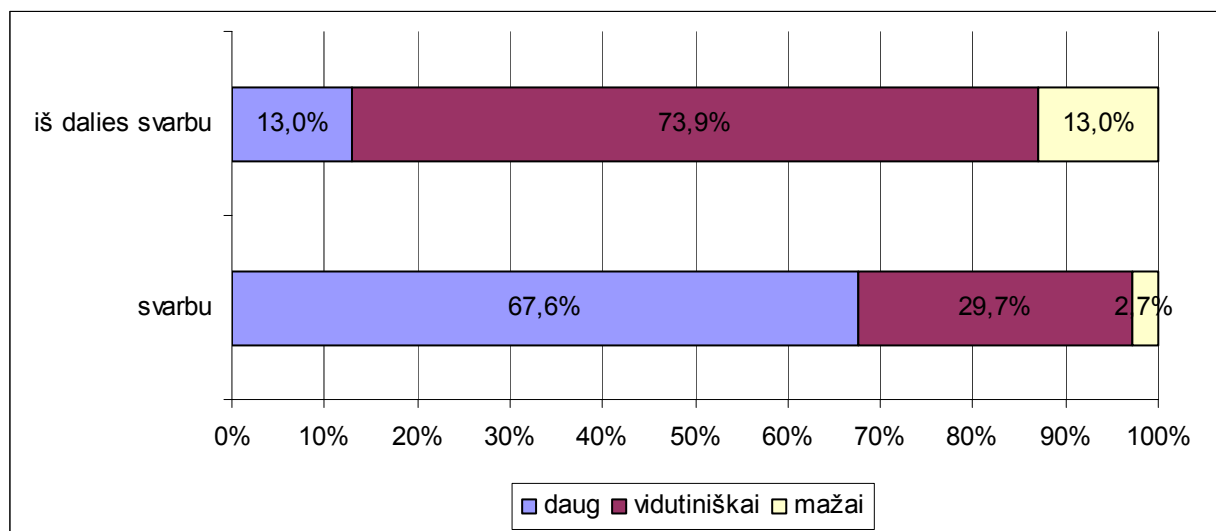
Iš šių gautų duomenų galima tvirtinti, kad didesnė dalis socialinių pedagogų savo darbe siekia profesionalumo rengdami veiklos programą, mėnesio veiklos programą. Ji tiesiog reikalinga darbe, ir į kurią turi būti atkreiptinas dėmesys. Tai palengvina darbo organizavimą. Kiekvienas paėmęs veiklos programą, gali pasakyti apie įstaigos darbo specifiką, teikiamas socialines paslaugas, jų kokybę. Kruopščiai apgalvojant, rašant ir parenkant veiklos kryptis, reikia sugaišti daug laiko. Svarbu numatyti ir nenuspėjamus atvejus į kuriuos dažnai tenka skubiai reaguoti ir įgyvendinti.

Iš respondentų atsakymų, kurie mano, kad ši funkcija yra svarbi, tačiau skiria mažai laiko, galima tvirtinti, kad socialinių pedagogų veiklos gairės yra tokios plačios, jog jie negali tokiai svarbiai funkcijai skirti daug laiko. Veiklos prioritetus pakoreguoja vienas ar kitas nenumatytas atvejis.

22,2 % apklaustųjų atsakė, kad ši funkcija yra iš dalies svarbi, tačiau skiria daug laiko. Galima manyti, jog šie socialiniai pedagogai neorėdami pyktis su įstaigos administracija, tiesiog atlieka funkcijas kurios atrodo jiems reikšmingos iš dalies, tiesioginiam savo darbui skirdami mažai laiko. Šias programas pasirengdami ne sau, o įstaigos administracijai. Tai rodo socialinių pedagogų socialinį kompetetigumą.

61,1 % respondentų atsakė, jog ši veikla yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko. 16,7 % mano, kad iš dalies svarbi teikdami mažai laiko. Iš šių rezultatų galima kelti prielaidą, jog ši funkcija jų darbe yra tiesiog nereikšminga ir neskiriama daug laiko. Neretai yra nesilaikoma parengtos programos turinio, principų, nukrypstama nuo jos. Šie respondentai kurie pabrėžia, jog rengti veiklos programą yra iš dalies reikšminga, savo veiklą nukreipdami daugiau praktiniam darbui su globotiniais. Nė vienas apklaustasis nepatvirtino, jog ši funkcija yra nesvarbi.

Respondentai išryškino funkciją - **rašo globos namų socialinį pasą, šeimos socialinį pasą**. 67,6 % atakė, kad ši veikla yra svarbi ir kiria daug laiko. 29,7 % mano, jog svarbi, ir skiria vidutiniškai laiko. 2,7 % teigia – svarbi, bet skiria mažai laiko (29 pav.).

29 pav. Rašo globos namų socialinį pasą, šeimos socialinį pasą, %

Bendras vaikų globos namų socialinis pasas atspindi pačią bendruomenę, kurioje dirba socialiniai pedagogai, jų darbo specifika. O konkrečios šeimos socialinis pasas parodo šeimoje gyvenančių vaikų specifiškumą, išryškinant globotinių poreikius. Taip yra lengviau susipažinti su įstaiga, jos bendruomene.

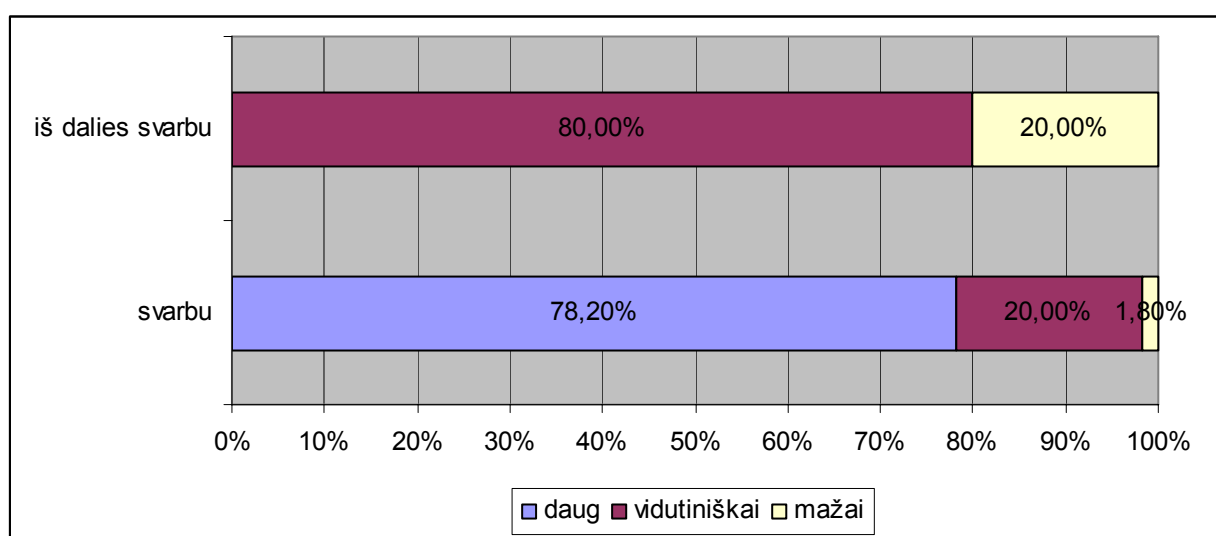
Iš gautų atsakymų kurie teigia, kad ši funkcija yra svarbi ir skiria daug (67,6 %), arba vidutiniškai laiko (29,7 %), galima kelti prielaidą, kad vistiek socialiniams pedagogams yra svarbu konkrečiai apibrėžti ir prireikus supažindinti bei teikti duomenis apie įstaigos darbo pobūdį, kryptis. Šį darbą apsunkina, kad nėra vieningos dokumentų pildymo ir rengimo sistemos vaikų globos namuose. Tai yra socialinių pedagogų kūrybinė veikla.

Iš 2,7 % respondentų atsakymų kurie atsakė, kad ši funkcija yra svarbi, tačiau skiria mažai laiko galima teigti, kad įstaigoje yra jau seniai parengti globos namų, šeimos socialiniai pasai ir juos reikia tiesiog tik papildyti, neskiriant tam daug laiko.

Reikšmingi yra atsakymai respondentų, kurie mano, jog ši veikla yra iš dalies svarbi ir skiria vidutiniškai laiko (73,9 %). Tai leidžia manyti, kad šią funkciją gali atlikti ne tik socialiniai pedagogai, bet ir įstaigos administracija. Taip perimdama kaikurias, socialinių pedagogų, funkcijas. Savaimė suprantama tai, jog parašyti įstaigos bei šeimos socialinius pasus neužima daug laiko. Tai galima padaryti mokslo metų pradžioje, vėliau jį pildyti, koreguoti. Nė vienas respondentas neatsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi.

Apibendrinant 28 ir 29 pav. galima daryti išvadą, kad šios abi funkcijos yra svarbios. Tačiau funkcijai - rengia socialinio pedagogo veiklos programą, mėnesio veiklos programą, reikia skirti daug laiko. O funkcijai - rašo globos namų socialinį pasą, šeimynos socialinį pasą, tikslinga skirti mažiau laiko. Tačiau galima pastebėti vieną bendrą tendenciją, kad būtų išvengta nereikalingos dokumentacijos pildymo ir įvairios dokumentų interpretacijos bei sutaupyta laiko, tikslinga dokumentų rengimo ir pildymo formas visiems vaikų globos namams patvirtinti vienodas.

Kaip rodo respondentų atsakymai nemažą reikšmę socialiniai pedagogai teikia funkcijai – **parengia ir pildo: individualią vaiko kortelę bei konsultavimo kortelę (30 pav.).**

30 pav. Parengia ir pildo: individualią vaiko kortelę bei konsultavimo kortelę, %

Apklaustųjų atsakymai pasiskirstė taip: svarbu ir skiria daug laiko atsakė 78,2 % ; svarbu tačiau skiria vidutiniškai laiko mano 20,0 % ; svarbu, bet skiria mažai laiko atsakė 1,8 %. 80,0 % atsakė, jog yra iš dalies svarbu ir skiria vidutiniškai laiko. 20,0 % pabrėžė funkcijos varbumą iš dalies skirdami mažai laiko. Nė vienas respondentas neatsakė, kad ši funkcija yra nesvarbi.

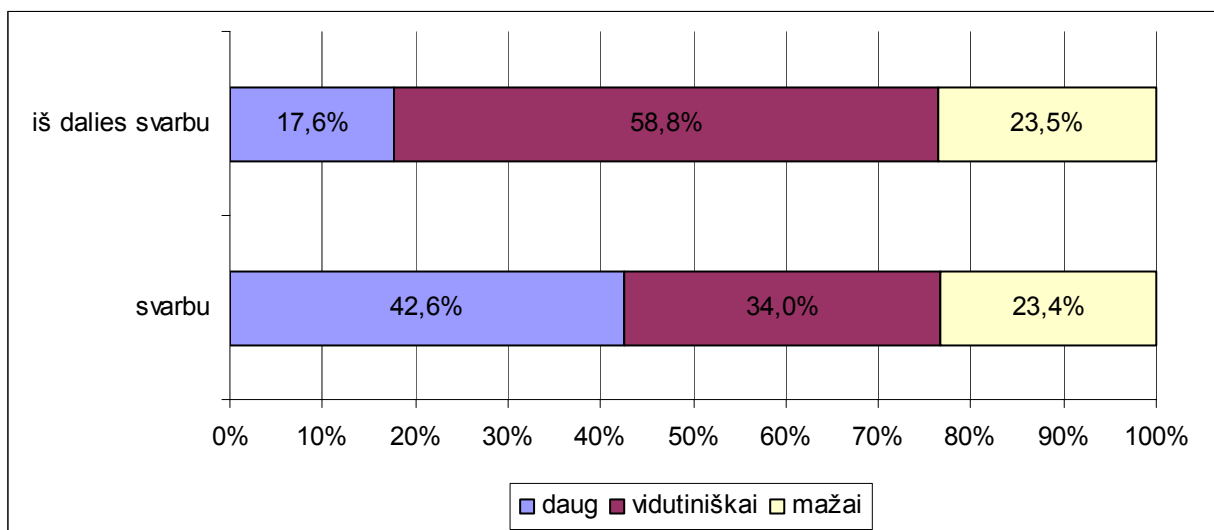
Tvarkingai pildoma dokumentacija užkerta kelią nesistemiškai veiklai, spontaniškumui, nekompetencijai. Fiksavimas raštu tų veiksmų, kuriuos turi sistemingai parinkti, yra būtinas tam, kad suteiktų klientui efektyvią, individualią pagalbą. Dokumentų tvarkymas, žodinių pavyzdžių fiksavimas, pasisakymų, gyvenimo istorijų, veiksmų kodavimo ženklais ir simboliais tampa savo ir kitų elgesio reguliavimo priemone. Dokumentų pildymas – atmintinė apie klientą, jo problemas, siekius, kuriuos kartu sukūrė, išspręsdami jo problemas. Socialiniai pedagogai turi rasti laiko užpildyti vaiko individualią bei konsultavimo kortelę (Leliūgienė, 2002).

Kaip matyti iš aukščiau minėtų atsakymų, kad socialiniams pedagogams yra svarbu pildyti individualias vaiko korteles, konsultavimo koreteles. Tik klausimas kyla, kodėl nevienodai skiriama

laiko? Galima daryti prielaidą, kad tai priklauso nuo socialinių pedagogų subjektyvios nuomonės apie šią funkciją. Vieni mano, kad svarbu viską smulkiai užfiksuoti vaiko kortelėje ir tam teikia daug laiko. Kiti mano, kad viską taip smulkiai užrašinėti nėra taip svarbu ir reikšminga neskirdami tam daug laiko. Treiems, tiesiog tam nebelieka laiko. Taip pat nemaža dalimi lemia ir pačių socialinių pedagogų vertybių sistema, motyvacija darbui, profesionalumas, darbo prioritetų pasiskirstymas. Čia išryškėja ir įstaigos veikla, galima spręsti apie įstaigoje teikiamų paslaugų kokybę.

Problema yra tik viena bendra. Dokumentų rengimas ir pildymas, tai daugiau kūrybinis socialinių pedagogų darbas, kuris reikalauja daug pastangų ir laiko. Galima teigti, kad yra tikslinga patvirtinti parengtą visiems, vaikų globos namų socialiniams pedagogams, vienodą dokumentaciją. Taip būtų išvengiama daug problemų, tarp jų išsprendžiamas ir laiko sugaišimo klausimas.

Respondentai pabrėžė funkciją - **sudaro rizikos grupės vaikų sąrašą, iš dalies reikšmingą** (31 pav.). Atsakymai išsidėstė taip: 42,6 % atsakė, jog svarbu ir skiria daug laiko; 34,0 % mano, kad svarbu ir skiria vidutiniškai laiko; 23,4 % teigia – svarbu, bet skiria mažai laiko. 17,6 % atsakė – iš dalies svarbu, bet sugaišta daug laiko; 58,8 % skiria vidutiniškai laiko ir įvardija šią funkciją kaip iš dalies svarbią; 23,5 % atsakė, jog – iš dalies svarbi ir skiria mažai laiko.

31 pav. Sudaro rizikos grupės vaikų sąrašą, %

Kad iš dalies reikšminga yra funkcija - sudaro rizikos grupės vaikų sąrašą, galima spręsti iš atsakiusiųjų (58,8 % respondentų) skaičiaus.

Parktikoje yra žinoma, kad vaikai, kuriuos apgyvendina vaikų globos namuose, dažnai ateina iš asocialių šeimų, atsineša neigiamą patirtį. Tai delinkvetinio elgesio vaikai, kurie turi būti

įtraukiami į rizikos grupės vaikų sąrašus ir kuriems taikomos visuomeninio poveikio priemonės. Didesnė dalis globojamųjų vaikų tokie ir yra.

Socialinių pedagogų pagalba paprastai prireikia beveik visiems vaikų globos namuose gyvenantiems vaikams. Tačiau suprantama ne vienodo pobūdžio ir lygio. Be to, tai yra vaikų suskirstymas į „gerus“ ir „blogus“, o tai jau pažeidžia vaiko teises. Formuoja pedagogų išankstinę nuomonę bei nusiteikimą globotinių atžvilgiu.

Galima teigti, kad sudarinėti rizikos grupės vaikų sąrašus yra netikslinga. Gal būtų tikslingiau išskirti tik tuos vaikus kurie yra padidintos rizikos, tačiau šios informacijos neviešinti, išlaikyti konfidencialumo principą.

Socialinių pedagogų darbą įtakoja bei pakoreguoja institucija ir jos požiūris į globotinį. Galima kelti prielaidą, kad parengti rizikos grupės vaikų sąrašą yra svarbu įstaigai, jos administracijai, bet ne pačiam specialistui.

Iš šešto skyriaus gautų duomenų galima spręsti apie dokumentacijos reikalingumą socialinio pedagogo darbe, apie tvarkingą veikimą ir nekompetencijos įveikimą. Tvarkinga dokumentacija reikalinga tuomet, kai norima kelti kvalifikaciją, ar veiklą tikrina aukštesnės institucijos. Šie dokumentai tampa socioedukacinio darbuotojo kaip specialisto, kompetencijos ir sąžiningo darbo įrodymu. Svarbu pabrėžti, kad didelę reikšmę socialinių pedagogų darbe turėtų dokumentacijos suvienodinimas, vienodu reikalavimų iškelimas. Tai padėtų dirbti žymiai greičiau ir efektyviau.

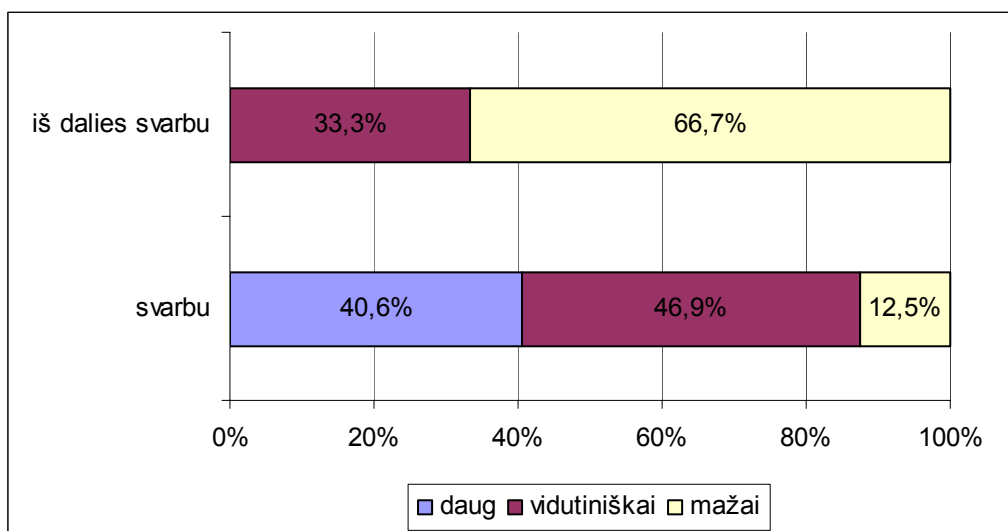
Antoje tyrimo dalyje anketos skyriai (I, II, V) bei jų teiginiai buvo suskirstyti į pogrupius. Kiti trys skyriai į pogrupius nebuvo išskirti. Taip buvo siekta palyginti skales, išryškinant ir išgryninant funkcijų grupes pagal jų svarbumą ir joms sugaištamą laiką.

Pirmasis anketos skyrius „**Individualus darbas su globotiniu**“ buvo suskirstytas į keturis **pogrupius**.

- I. Globotinio asmenybės raidos priežiūra;
- II. Ugdymo proceso vystymas per tarpusavio santykius;
- III. Globotinio santykių su globėjais kūrimas;
- IV. Socialinis globotinio ugdymas.

I. Pogrupis „**Globotinio asmenybės raidos priežiūra**“ susideda iš šių funkcijų:

- 1) Nukreipia globotinį reikiamai pagalbai į kitas įstaigas;
- 2) Ieško išteklių būtiniausiems globotinio poreikiams, pomėgiams bei saviraiškai tenkinti;
- 3) Skatina vaiko dalyvavimą saviraiškos veikloje;
- 4) Lanko globotinį mokykloje, ligoninėje, sanatorijoje;
- 5) Lanko globotinį laikinai išvykusį pas savanoriškus globėjus, tėvus;
- 6) Fiksuoja globotinio raidos sutrikimus, seka jo sveikatą, būklę.

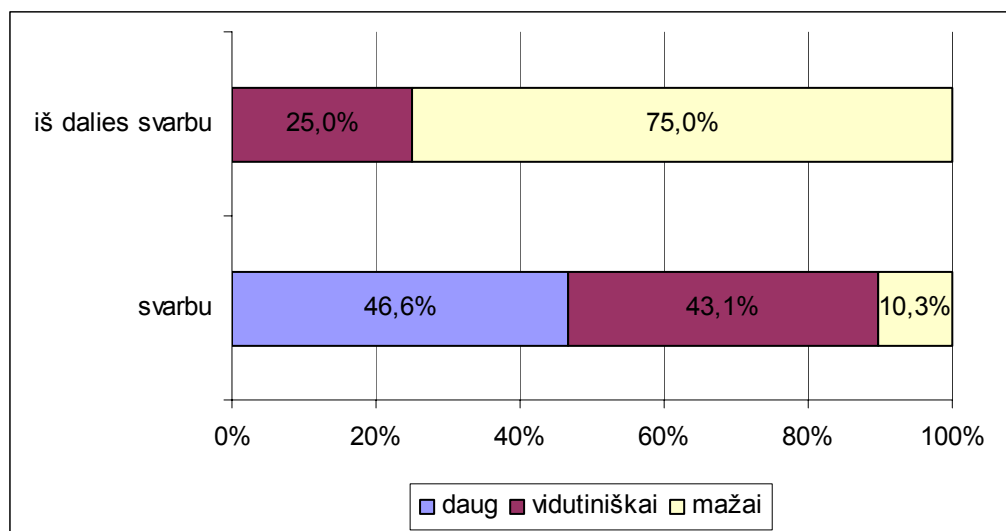
32 pav. Globotinio asmenybės raidos priežiūra, %

Socialinių pedagogų atsakymai išskiriant funkcijas pagal jų svarbumą bei sugaištamą laiką pasiskirstė taip: 40,6 % atsakė, kad šios funkcijos yra svarbios ir skiria daug laiko; 46,9 % teigia, kad svarbios ir skiria vidutiniškai laiko; 12,5 % mano, jog svarbu, bet skiria mažai laiko. 33,3 % atsakiusių išryškina šių funkcijų svarbumą iš dalies, skirdami vidutiniškai laiko; 66,7 % respondentų pabrėžė funkcijos reikšmingumą iš dalies, teikdami joms mažai laiko. Nė vienas nėsakė, jog šios funkcijos yra nesvarbios.

Šito pogrupio funkcijos yra panašios savo veiklos gairėmis siekiant globotiniui suteikti pagalbą iš išorės. Išryškinamas bendradarbiavimas su įstaigoje dirbančiais pedagogais, kurie tiesiogiai įtakoja globotinį, turi mažesnes darbo apimtis, medicinos personalu, administracija, bei pabrėžiamas glaudus bendradarbiavimas su kitomis institucijomis. Čia socialiniai pedagogai atlieka daugiau koordinatoriaus ir tarpininko vaidmenis. Taip pasilikdami laiko kitiems svarbesniems darbams nuveikti.

II. Pogrupis „Ugdymo proceso vystymas per tarpusavio santykius“ apjungė šias funkcijas:

- 1) Padeda globotiniui, siekiančiam įveikti mokymosi sunkumus, skatina mokymosi motyvaciją;
- 2) Tiria – koreguoja globotinio požiūrį į ugdymo įstaigą, lankomumą ir mokymąsi;
- 3) Išsiaiškina globotinio socialinę padėtį bei socialinius ryšius;
- 4) Bendrauja su globotiniu kurdamas gerus pedagoginius santykius.

33 pav. Ugdymo proceso vystymas per tarpusavio santykius, %

Respondentų atsakymai išsidėstė taip: 46,6 % teigia, kad šios funkcijos yra svarbios ir skiria daug laiko; 43,1 % mano, jog svarbios ir skiria vidutiniškai laiko; 10,3 % atsakė, kad svarbios, bet skiria mažai laiko. 25,0 % pabrėžė funkcijų svarbumą iš dalies ir laiko sunaudojimą – vidutiniškai; 75,0 % išryškino funkcijų svarbumą iš dalies, o sugaištamas laikas – mažai. Nė vienas apklaustasis neatsakė, kad šios funkcijos yra nesvarbios. Šito pogrupio funkcijos tarpusavyje siejasi apjungdamos globotinio požiūrį į ugdymą, socialius ryšius.

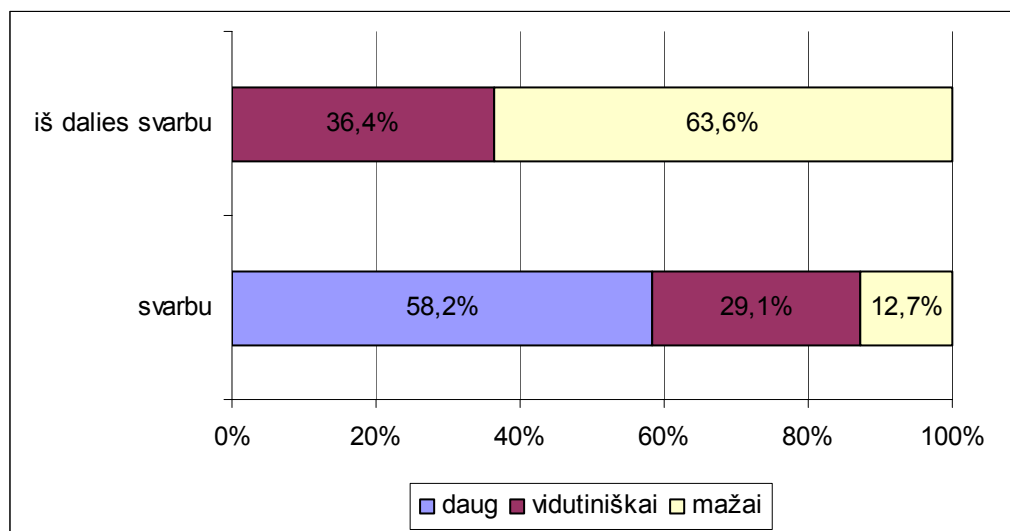
Išryškėjo tendencija, jog šios funkcijos socialinių pedagogų veikloje yra iš dalies svarbios ir skiriama laiko vidutiniškai ar mažai. Iš gautų duomenų galima teigti, kad yra svarbu bendrauti su globotiniu siekiant išsiaiškinti socialinę padėtį, požiūrį į ugdymą. Kadangi didesnė dalis respondentų atsakė, jog šios funkcijos yra iš dalies svarbios ir skiria vidutiniškai bei mažai laiko, galima tvirtinti, kad savo darbe socialiniai pedagogai renkasi kitus darbo prioritetus.

III. Pogrupio „Globotinio santykių su globėjais kūrimas“ funkcijos šios:

- 1) Paaiškina globotiniui jo padarytus elgesio ir teisės normų pažeidimus;
- 2) Argumentuoja globotinio atskyrimo nuo tėvų neišvengiamumą;

3) Dalyvauja komandoje sudarant globotinio socialinės pagalbos teikimo planą, numato įtrauktinus į šią veiklą asmenis, reikalingas priemones ir būdus;

4) Ruošia globotinių grįžimui į biologinę šeimą arba adaptacijai globėjų šeimoje.

34 pav. Globotinio santykių su globėjais kūrimas, %

Šios analizės rezultatai tokie: 58,2 % atsakė, kad šios funkcijos yra svarbios ir skiria daug laiko; 29,1 % mano, jog šios funkcijos svarbios ir skiria vidutiniškai laiko; 12,7 % teigia, kad svarbios, bet skiria mažai laiko. 36,4 % respondentų atsakė, jog iš dalies svarbios ir skiria vidutiniškai laiko; 63,6 išryškino funkcijų svarbą iš dalies, skiriant mažai laiko. Nė vienas iš socialinių pedagogų nepažymėjo, kad nors viena iš šito pogrupio funkcija yra nesvarbi.

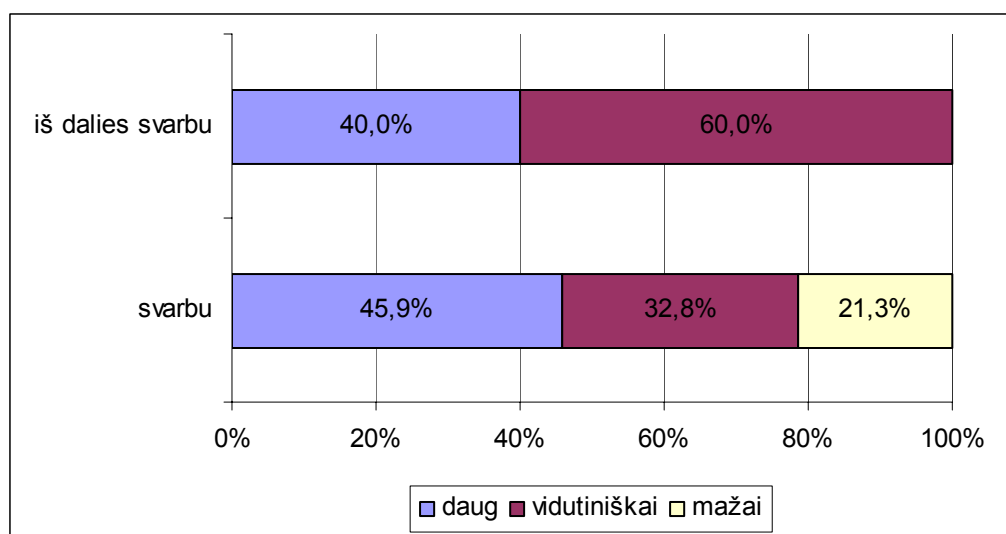
Palyginti su kitų pogrupių funkcijomis pagal svarbą, šiame pogrupyje respondentų procentas atsakiusių, kad šios funkcijos yra svarbios ir skiria daug laiko, padaugėjo. Tai rodo, kad vistiek socialiniai pedagogai skiria daug dėmesio ir laiko globotinio santykių su globėjais kūrimui. Galima pabrėžti šių funkcijų svarbumą iš dalies.

Vieną funkciją - dalyvauja komandoje sudarant globotinio socialinės pagalbos teikimo planą, numato įtrauktinus į šią veiklą asmenis, reikalingas priemones ir būdus - respondentai pažymėjo, kaip svarbią ir kuriai sugaišta daug laiko. Visumoje ši funkcija neišryškėja.

IV. Pogrupis „Socialinis globotinio ugdymas“ apjungė šias funkcijas:

- 1) Skubiai reaguoja ir analizuodamas padeda išspręsti globotiniui iškilusias problemas;
- 2) Aiškinasi globotinio išnaudojimo, skriaudos faktus, nurodo prevencijos būdus ir galimybes, nurodo asmenis į kuriuos galės kreiptis pagalbos;

3) Supažindina globotinį su jo teisėmis ir pareigomis.

35 pav. Socialinis globotinio ugdymas, %

Tiriamųjų atsakymai šiame pogrupyje pasiskirstė taip: 45,9 % teigia, kad funkcijos yra svarbios ir skiria daug laiko; 32,8 % atsakė, jog svarbios ir skiria vidutiniškai laiko; 21,3 % mano, kad svarbios, bet teikia mažai laiko. 40,0 % pabrėžė funkcijų svarbumą iš dalies, skirdami daug laiko; 60,0 % atsakė, jog iš dalies svarbio ir skiria vidutiniškai laiko.

V pogrupio funkcijos yra susijusios tiesiogiai su individualiu darbu su globotiniu, jo socialinės kompetencijos plėtimu.

Nemaža dalis respondentų atsakė, jog šios funkcijos yra svarbios ir skiria daug laiko bei, kad šios funkcijos yra iš dalies svarbios tačiau skiria daug laiko. Kaip matyti iš gautų rezultatų, galima teigti, kad šio pogrupio funkcijos socialinių pedagogų darbe yra iš dalies svarbios ir joms yra skiriama vidutiniškai laiko.

Apžvelgus visą pirmą anketos skyrių „Individualus darbas su globotiniu“, pogrupiais, ir išryškinius funkcijų visumos svarbą, galima pastebėti, kad reikšmingi pogrupiai pagal sugaištamą laiką yra šie :

1. Globotinio santykių su globėjais kūrimas;
2. Ugdymo proceso vystymas per tarpusavio santykius;
3. Socialinis globotinio ugdymas.

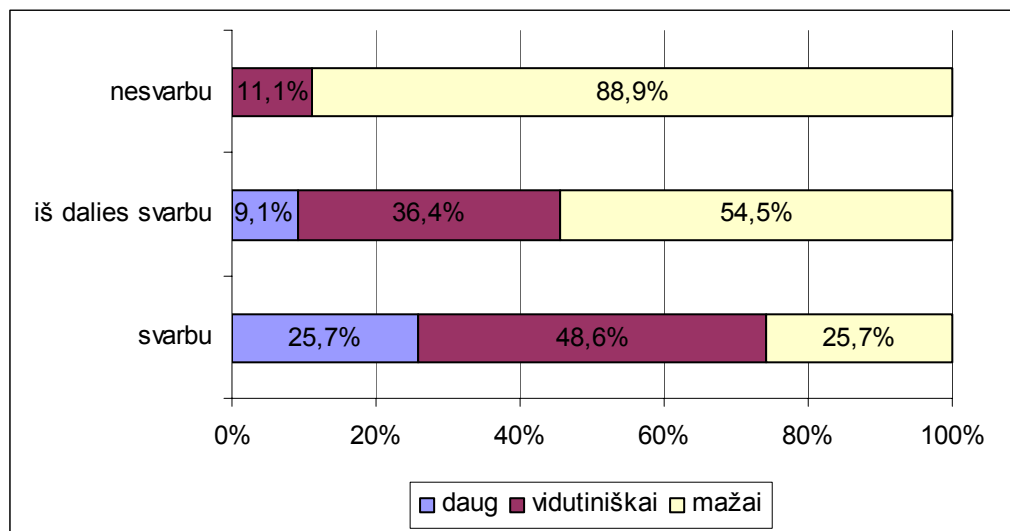
Mažiau reikšmingas yra šis pogrupis pagal sugaištamą laiką: globotinio asmenybės raidos priežiūra.

Antrasis anketos skyrius „**Darbas su globotinio šeima**“ suskirstytas į du **pogrupius**:

- I. Informacijos sklaida tėvams ir globėjams;
- II. Informacijos rinkimas apie šeimą.

I. Pogrupis „Informacijos sklaida tėvams ir globėjams“ apjungia šias funkcijas :

- 1) Aiškinasi šeimos praeities ir dabarties sunkumus, lėmusius vaiko patekimą į valstybinę įstaigą;
- 2) Pagal poreikį informuoja globotinio įeimą apie socialinės pagalbos galimybes;
- 3) Informuoja tėvus apie intitucijas, teikiančias reabilitacijos ir socialinių garantijų pasalaugas, namokamą teisinę pagalbą;
- 4) Informuoja biologines šeimas apie juos liečiančius teismo procesus ir jų pasekmes;
- 5) Skatina, motyvuoja tėvus, kad vaikas grįžtu į biologinę šeimą.

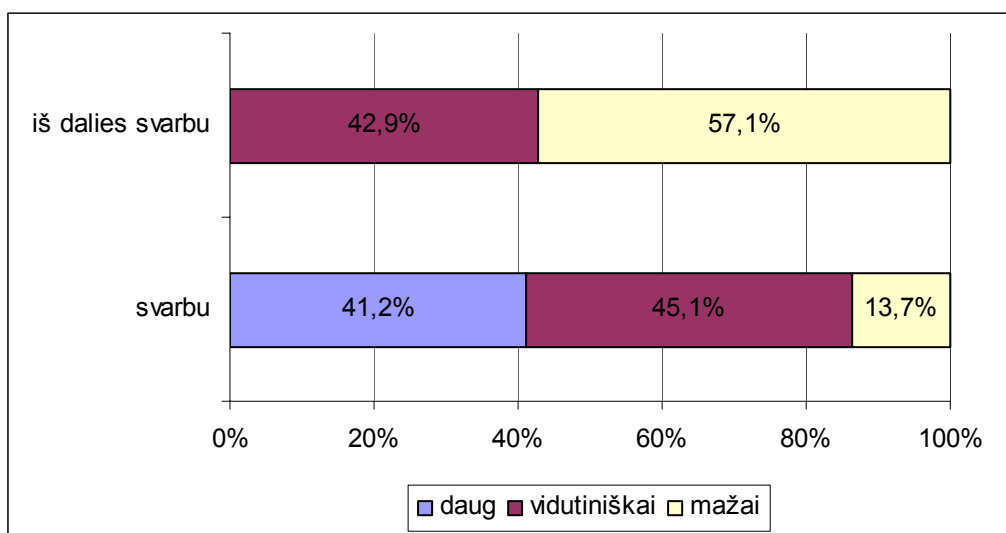
36 pav. Informacijos sklaida tėvams ir globėjams, %

Procentais respondentų atsakymai išsidėstė taip: svarbu atsakė 25,7 %, kurie skiria daug laiko; 48,6 % skiria vidutiniškai laiko; 25,7 % teikia mažai laiko. Iš dalies svarbu atsakymai pasiskirstė taip: 9,1 skiria daug laiko; 36,4 % vidutiniškai laiko; 54,5 % mažai laiko. Nesvarbu atsakė: 11,1 % ir teikia vidutiniškai laiko bei 88,9 % skiriantys mažai laiko. Šio pogrupio funkcijas vienija informacijos sklaida tėvams ir globėjams. Tai yra informacijos išnešimas į išorę. Iš gautų duomenų

galima teigti, kad socialinių pedagogų darbe šios funkcijos yra nesvarbios ir praktikoje joms yra skiriama mažai laiko. Didesnę dalį darbo su šeima atlieka VTA tarnybos. Be to taip yra dubliuojamas darbas. Socialiniai pedagogai daugiau informacijos turi apie globotinį, o VTA tarnybos apie šeimą. Kartu glaudžiai bendradarbiaujant nebereikia socialiniams pedagogams papildomai dirbti su šeima, yra išvengiama funkcijų dubliavimosi su VTA tarnybomis.

II. Pogrupis „Informacijos rinkimas apie šeimą“ susideda iš šių funkcijų:

- 1) Lanko globotinio biologinius tėvus, savanoriškas šeimas;
- 2) Skatina ryšius tarp globotinio, globos namų ir šeimos (biologinės ar savanoriškos);
- 3) Bendradarbiauja su VTAT darbuotojais, vykdančiais lankomąją priežiūrą.

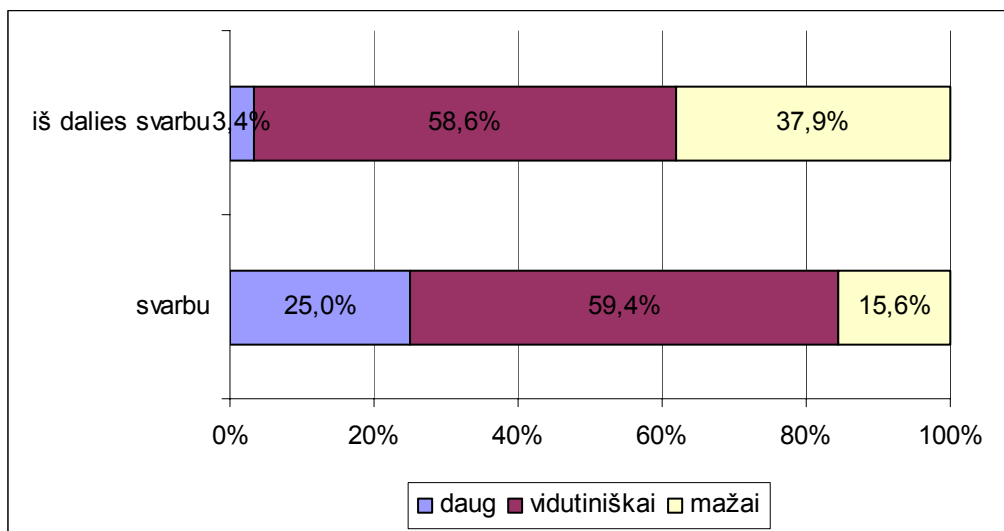

37 pav. Informacijos rinkimas apie šeimą, %

Respondentų pasirinkimas procentais pasiskirstė taip: svarbu teigia 41,2 % skiriantys daug laiko; 45,1 % teikiantys vidutiniškai laiko; 13,7 % mažai laiko. Iš dalies svarbu atsakė 42,9 % skiriantys vidutiniškai laiko; 57,1 % - mažai laiko. Šito pogrupio funkcijas jungia informacijos rinkimas apie šeimą. Iš gautų rezultatų galima tvirtinti, jog visos šios funkcijos yra iš dalies svarbios ir skiria joms socialiniai pedagogai savo darbe mažai laiko. Tačiau suvokia, kad be darbo su šeima yra neapsienama nei viena pagalba vaikui.

Iš anketos antrojo skyriaus galima apibendrintai teigti, kad darbui su šeima vaikų globos namuose dirbantys socialiniai pedagogai skiria mažai laiko. Tačiau didesnę dalį skirdami informacijos rinkimui apie šeimą, tam, kad geriau būtų galima pažinti globotinį. Darbo prioritetu pasirinkdami kitas veiklos sritis.

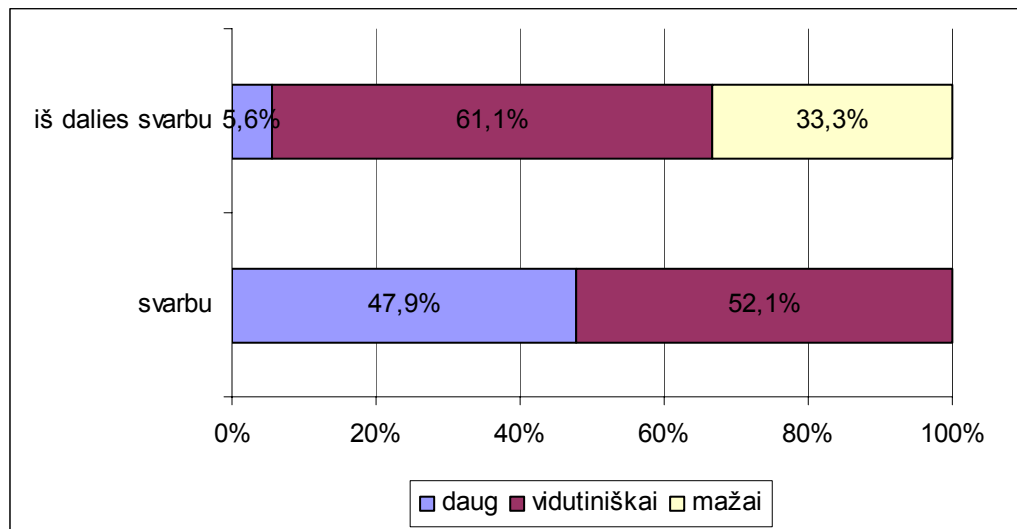
Trečiasis anketos skyrius „**Darbas su globos funkcijas atliekančių įstaigų pedagogais**“ nebuvo išskirtas į pogrupius. Šis paveikslas apima visas funkcijas, parodydamas bendrą jų svarbą socialinių pedagogų veikloje. Funkcijos (funkcijas anketoje, žr. priede) pagal svarbumą ir reikšmingumą išsidėtė taip (38 pav.):

38 pav. Darbas su globos funkcijas atliekančių įstaigų pedagogais, %

Svarbu respondentai atsakė: 25,0 % ir skiria daug laiko; 59,4 % - vidutiniškai laiko; 15,6 % - mažai laiko. Iš dalies svarbu teigia: 3,4 % teikia daug laiko; 58,6 % - vidutiniškai laiko; 37,9 % - mažai laiko. Nė vienas respondentas nepažymėjo jog šios funkcijos yra nesvarbios. Iš gautų ir apibendrintų rezultatų galima teigti, kad vieniems socialiniams pedagogams yra svarbios šios funkcijos, kitiems – iš dalies svarbios. Ir vieni ir kiti didesne dalimi skiria vidutiniškai laiko. Galima teigti, kad šito pogrupio funkcijos yra svarbios, tačiau sugaištama joms vidutiniškai laiko. Šių funkcijų svarbumą lemia įstaigoje, kurioje dirba socialiniai pedagogai, poreikiai. Įgyvendindami šias funkcijas socialiniai pedagogai atlieka koordinatorių bei tarpininkų vaidmenį.

Ketvirtasis anketos skyrius „**Bendradarbiavimas su institucijomis**“ nebuvo išskirtas į pogrupius. Šis paveikslas apima visas funkcijas, parodydamas bendrą jų svarbą socialinių pedagogų veikloje. Funkcijų (funkcijas anketoje, žr. priede) reikšmingumas, pagal svarbą sulyginus respondentų atsakymus ir jų sugaištamą laiką išsidėtė taip (39 pav.).

39 pav. Bendradarbiavimas su institucijomis, %

Svarbu atsakė: 47,9 % skiria daug laiko; 52,1 % skiria vidutiniškai laiko. Iš dalies svarbu teigia: 5,6% ir teikia daug laiko; 61,1% - vidutiniškai laiko; 33,3% mažai laiko. Nei vienas respondentas nepažymėjo, kad šitos funkcijos yra nesvarbios. Kaip matyti iš gautų duomenų vyrauja tai, kad šių funkcijų grupė vieniems socialiniams pedagogams yra svarbios ir sulyginus skiria panašiai laiko: daug bei vidutiniškai. Kitiems – šių funkcijų grupė – iš dalies svarbi bei vyrauja vidutiniškai ir mažai sugaištas laikas. Negalima tiksliai apibrėžti šių funkcijų grupės kaip svarbią ar iš dalies svarbią. Tai lemia socialinių pedagogų darbo prioritetai, įstaigos darbo pobūdis. Tačiau iš šių funkcijų grupės žymiai išryškėjo konkreti funkcija (94,5 % apklaustųjų atsakė svarbu ir skiria daug laiko) - atstovauja vaiką tvarkant dokumentus dėl LR pilietybės gavimo, asmens tapatybės kortelės išėmimo, deklaruoja gyvenamąsias vietas, išima pažymas apie globotinio gyvenamąją vietą, išrūpina pašalpas. Ši funkcija savo svarbumu lenkia kitų pogrupių funkcijas.

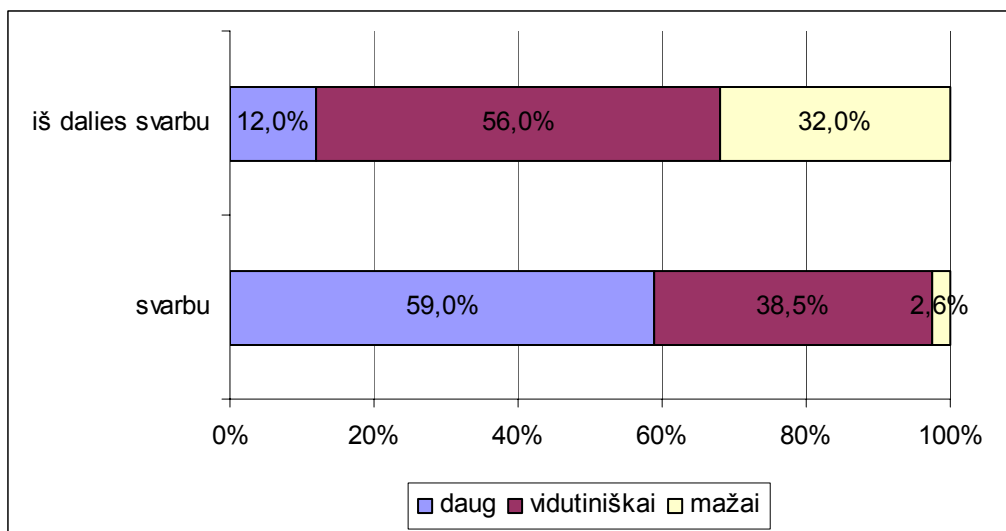
Penktasis anketos skyrius „**Mokslinė metodinė veikla**“ buvo suskirstytas į šiuos **pogrupius**:

- I. Mokslinė - metodinė veikla;
- II. Prevencinė – metodinė veikla.

I. Pogrupis „Mokslinė - metodinė veikla“ apjungė šias funkcijas:

- 1) Atlieka įstaigoje socialinius tyrimus ir pateikia metodines rekomendacijas;
- 2) Kelia pedagoginę – psichologinę kvalifikaciją;
- 3) Dalyvauja metodiniuose, direktijos pasitarimuose ir seminaruose, rengia pranešimus;

4) Palaiko ryšius su kitų institucijų metodinėmis grupėmis.

40 pav. Mokslinė - metodinė veikla, %

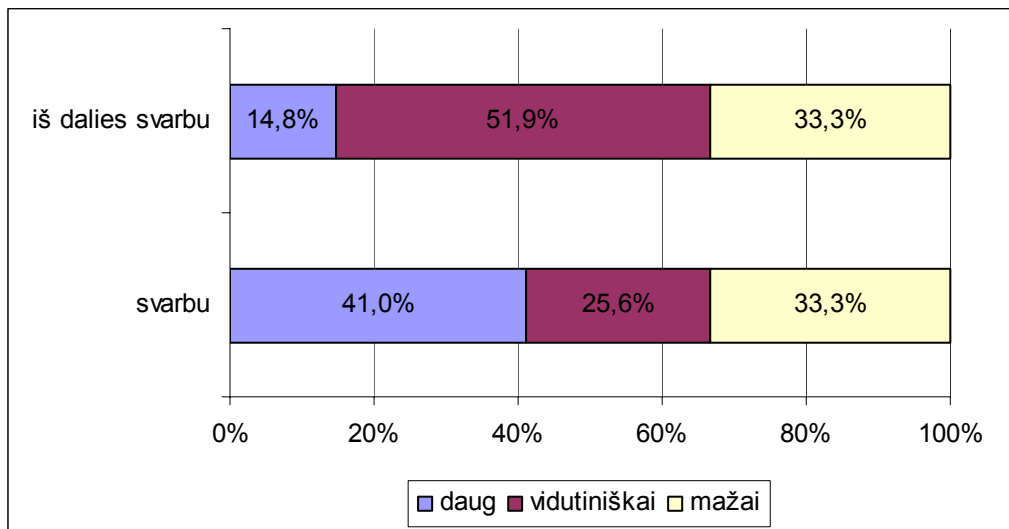
40 paveikslas apjungia visas šito pogrupio funkcijas, parodydamas bendrą jų svarbą socialinių pedagogų veikloje. Respondentų atsakymai pasiskirstė taip: svarbu atsakė: 59,0 % skiria daug laiko; 30,5% skiria vidutiniškai laiko; 2,6% - mažai laiko. Iš dalies svarbu teigia: 12,0 % teikia daug laiko; 56,0 % teikia vidutiniškai laiko; 32,0 % sugaišta mažai laiko. Nė vienas iš socialinių pedagogų nepažymėjo, kad šios funkcijos yra nesvarbios.

Šito pogrupio funkcijas sieja viena, tikslinga veikla, siekiant pagerinti įstaigos situaciją bei keliant pedagoginę – psichologinę kvalifikaciją.

Kaip matyti iš gautų rezultatų respondentų atsakymai panašiai pasiskirstė tarp svarbu ir skiriančių daug laiko ir iš dalies svarbu, sugaištančių vidutiniškai laiko. Laiko sugaišimą bei domėjimąsi šita veikla lemia socialinių pedagogų pedagoginė kompetencija, pasirengimas darbui, motyvacija toliau siekti karjeros.

II. Pogrupis „Prevencinė – metodinė veikla“ apjungė šias funkcijas:

- 1) Inicijuoja projektų rengimą bei įgyvendinimą;
- 2) Dalyvauja prevencinių programų rengime ir vykdyme;
- 3) Vykdo prevenciją tarp auklėtinių, įtraukiant ir įstaigos bendruomenę;
- 4) Domisi teisine medžiaga reglamentuojančia vaikų globos namų veiklą.

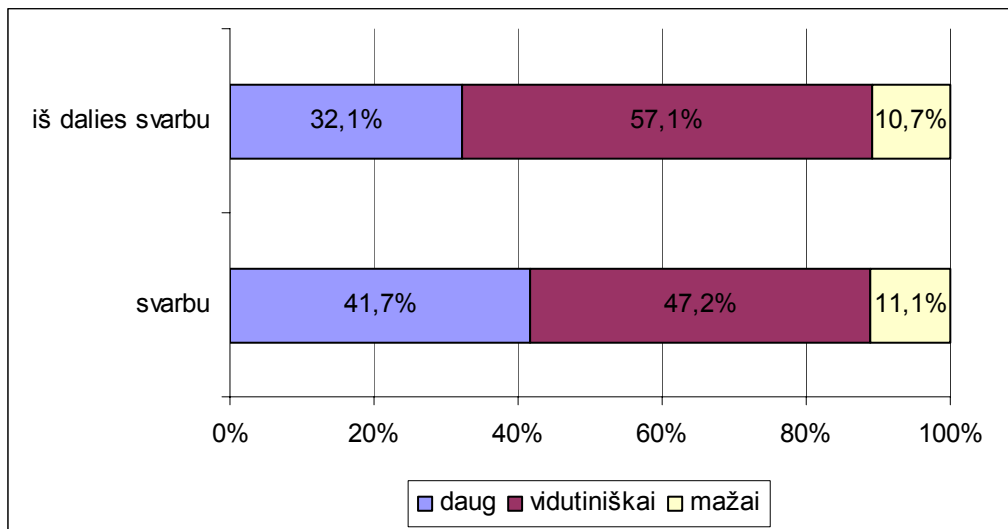
41 pav. Prevencinė – metodinė veikla, %

Šis paveikslas apjungia visas II pogrupo funkcijas, parodydamas bendrą jų svarbą socialinių pedagogų veikloje. Procentais respondentų atakymai pasiskirstė taip: svarbu atsakė 41,0 % ir sugaišta daug laiko; 25,6 % sugaišta vidutiniškai laiko; 33,3 % sugaišta mažai laiko. Iš dalies svarbu: 14,8 % skiria daug laiko; 51,9 % skiria vidutiniškai laiko; 33,3 % skiria mažai laiko. Nė vienas respondentas nepažymėjo, kad šito pogrupo funkcijos yra nesvarbios.

Visą šio pogrupo funkcijų grupę apjungia viena veikla – tai prevencinių programų inicijavimas, rengimas ir įgyvendinimas, nepamirštant ir teisinių dokumentų, kurie reglamentuoja globos namų veiklą, prevencinių programų rengimo metodikas.

Kaip matyti iš gautų duomenų socialinių pedagogų atsakymuose, vidutiniškai laiko skiria didesnę dalis respondentų, bei išryškino funkcijų svarbą iš dalies. Po vienodą skaičių atsakymų pasiskirstė tie kurie skiria mažai laiko, tačiau teigiantys, jog šitos funkcijos yra svarbios ir iš dalies svarbios. Panašus procentas apklaustųjų mano, jog šios funkcijos yra svarbios ir iš dalies svarbios.

Šeštasis anketos skyrius „**Dokumentų tvarkymas**“ nebuvo suskirstytas į pograpius. Šis paveikslas apima visas funkcijas, parodydamas bendrą jų svarbą socialinių pedagogų veikloje. Funkcijos (funkcijas anketoje, žr. priede), pagal svarbą sulyginus respondentų atsakymus ir jų sugaištamą laiką išsidėstė taip (42 pav.).

42 pav. Dokumentų tvarkymas, %

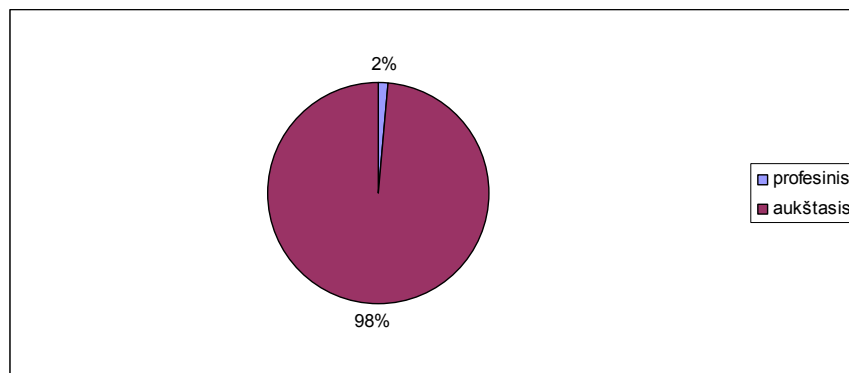
Svarbu: 41,7 % ir sugaišta daug laiko; 47,2% sugaišta vidutiniškai laiko; 11,1% sugaišta mažai laiko. Iš dalies svarbu: 32,1 % skiria daug laiko; 57,1 % skiria vidutiniškai laiko; 10,7 % skiria mažai laiko. Nė vienas iš socialinių pedagogų neatsakė, jog nors viena iš šitų funkcijų yra nesvarbi.

Šitame anketos skyriuje išryškėjo dvi konkrečios funkcijos: rengti socialinio pedagogo veiklos programą, mėnesio veiklos programą (83,0 % teigia, kad svarbi ir skiria daug laiko); parengia ir pildo: individualią vaiko kortelę bei konsultavimo kortelę (78,2% atsakė, jog svarbi ir skiria daug laiko).

Iš gautų bendrų rezultatų galima teigti, kad atsakymai tarp svarbu ir iš dalies svarbu bei sugaištamą laiką yra pasiskirstę panašiai. Socialiniai pedagogai savo darbo praktikoje pildant ir tvarkant dokumentaciją sugaišta daug arba vidutiniškai laiko. Galima teigti, jog dokumentų tvarkymas yra svarbi veikla užimanti nemažą darbo laiko dalį.

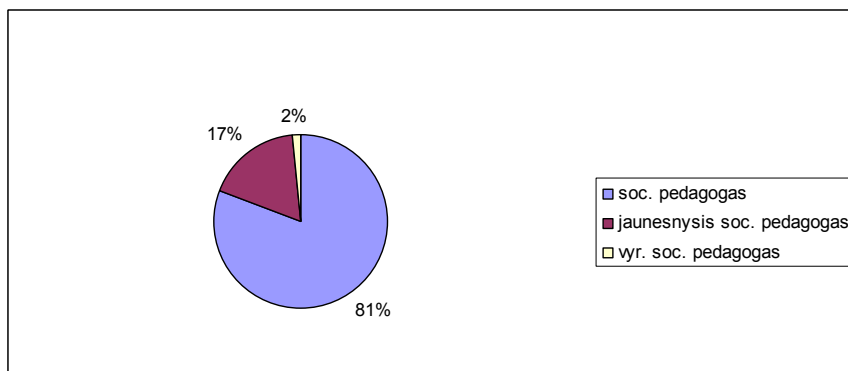
Apibendrintai galima tvirtinti, kad visų anketos skyrių funkcijos socialinių pedagogų darbe yra svarbios. Tik pateikti atsakymai parodė, socialinių pedagogų darbo prioritetus įgyvendinant vieną ar kitą funkciją bei sugaištamą laiką. Kadangi buvo apklausti visos Lietuvos socialiniai pedagogai, dirbantys vaikų globos namuose, yra neišvengiama ir nuomonių įvairovės.

Trečioji tyrimo dalis. Anketos pabaigoje buvo pateikti bendrieji klausimai siekiant išsiaiškinti respondentų išsilavinimą, kvalifikaciją, darbo stažą. Apklausoje dalyvavo daugiausia jauni, išsilavinę, darbingo amžiaus, asmenys.

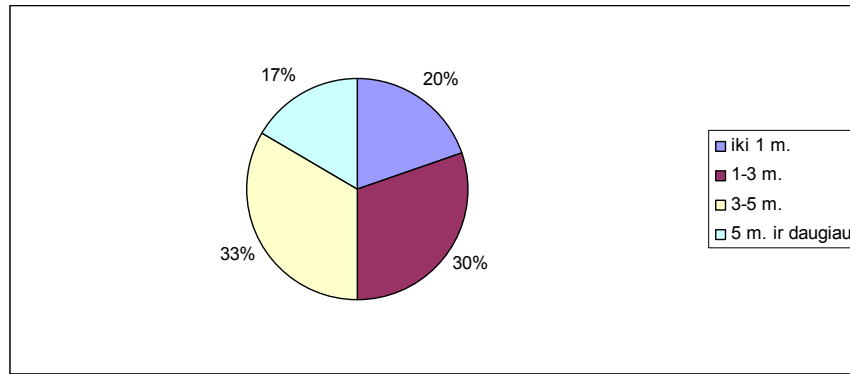
43 pav. Socialinių pedagogų išsilavinimas, %

98 % apklaustųjų socialinių pedagogų turi aukštąjį išsilavinimą ir tik 2 % teigia turintys profesinį išsilavinimą (43pav.). Galima tvirtinti, kad baigę aukštąsias studijas beveik visi socialiniai pedagogai turi tvirtą motyvą darbui ir yra pasirengę dirbti. Tai sąlygoja ir profesijos naujumas, todėl didesnę dalis respondentų dar neturi socialinio pedagogo kvalifikacijos, kurią galima įsigyti palyginti neseniai (44pav.).

44 pav. Socialinių pedagogų kvalifikacija, %

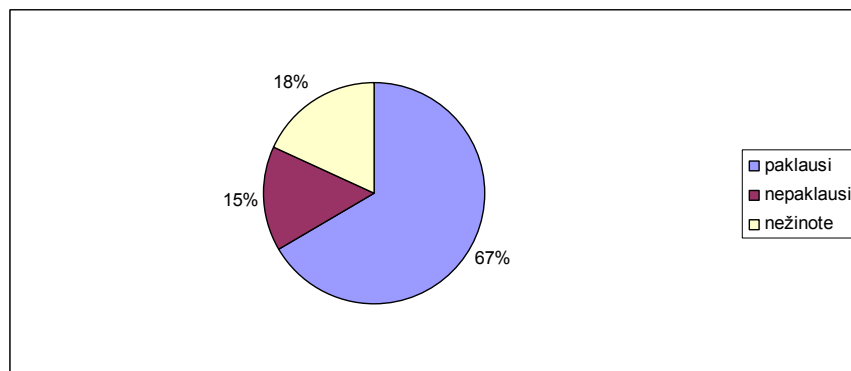
Nors socialinė profesionali darbo praktika prasidėjo dar gana neseniai, tačiau socialiniai pedagogai, dirbantys vaikų globos namuose šį darbą dirba senokai. Darbo patirtis yra svarbus rodiklis teikiant socialines paslaugas globojamiems vaikams (45 pav.).

45 pav. Socialinių pedagogų darbo stažas, %

Panašiai procentais pasiskirstė socialinių pedagogų darbo stažas tarp dirbančiųjų 1-3 metus ir 3-5 metus. Taip pat tarp dirbančiųjų iki 1 metų bei 5 metus ir daugiau. Visi apklaustieji turi darbo patirties pagal įgytą kvalifikaciją.

Trumpai apžvelgus socialinių pedagogų sociologinę pusę, apibendrintai galima teigti, jog išsilavinimas, kvalifikacija ir darbo stažas lemia socialinių pedagogų supratimą ir požiūrį į darbą, darbo prioritetų pasirinkimą, savo darbo funkcijų suvokimą ir atlikimą, supratimą apie savo darbo specifiškumą bei išskirtinumą.

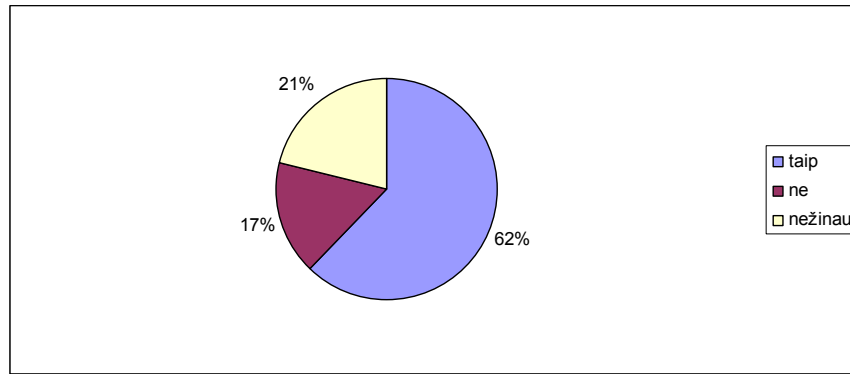

46 pav. Socialinių pedagogų profesijos paklausa Lietuvos darbo rinkoje, %

Kaip matyti iš 46 pav. socialinių pedagogų nuomone ši profesija Lietuvos darbo rinkoje yra paklausi (67 %).

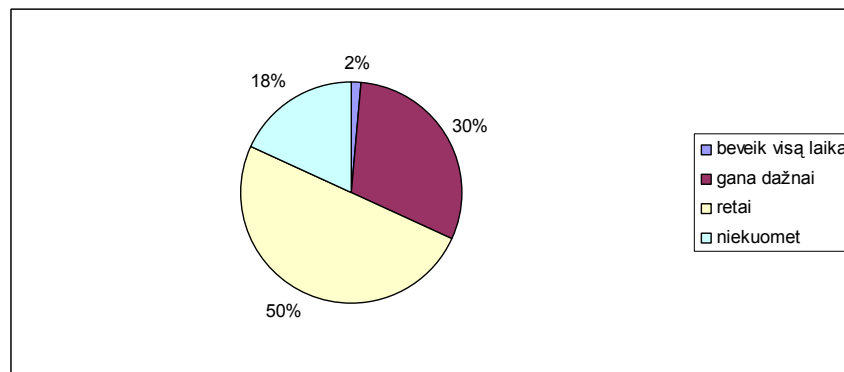
15 % apklaustųjų atsakė, kad jų turima profesija yra nepaklausi, 18 % nežinojo ar turima profesija yra paklausi.

Galima kelti prielaidą, kad didele dalimi socialinių pedagogų darbo kokybė ir motyvacija priklauso nuo pasitenkinimo savo darbu (47 pav.).

47 pav. Socialinių pedagogų pasitenkinimas savo darbu, %

Kaip matyti iš 48 pav., didelė dalis 62 % socialinių pedagogų dirbančių vaikų globos namuose yra patenkinti savo darbu. 21 % teigia nežinantys. 17 % atsakė, kad nėra patenkinti savo darbu. Galima teigti, kad tie socialiniai pedagogai, kurie nejaučia pasitenkinimo savo dirbamu darbu dažnai pagalvoja apie darbo keitimą į kitą profesiją (48 pav.).

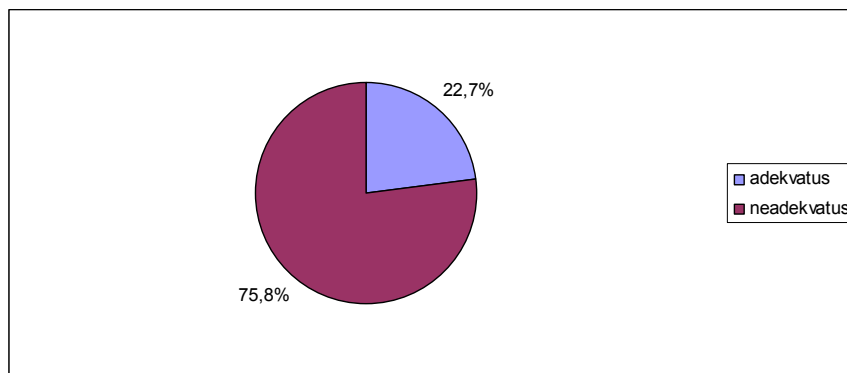

48 pav. Socialinių pedagogų mintys apie norą pakeisti dirbamą socialinį darbą į kitos profesijos darbą, %

Panašus procentas respondentų (30 %) atsakė, kad dažnai pagalvoja, apie norą pakeisti savo dirbamą darbą kitu. Tačiau net 50 % teigia, jog niekuomet nepagalvoja pakeisti savo darbą kitu, kaip ir 62 % (48 pav.) respondentų yra patenkinti savo darbu.

Sulyginus gautus rezultatus galima daryti išvadą, kad socialiniai pedagogai dirbantys vaikų globos namuose yra patenkinti savo pasirinktu darbu ir niekuomet arba retai pagalvoja apie jo keitimą.

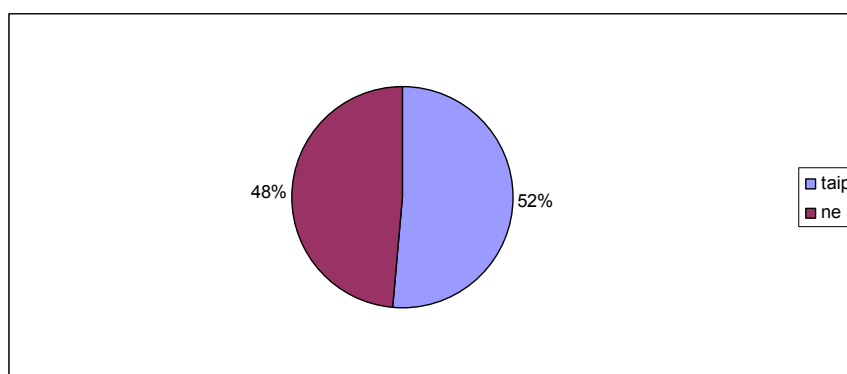
76 % socialinių pedagogų atsakė, kad atlyginimas yra neadekvatus optimaliai atlikti pareigas (49 pav.).

49 pav. Socialinių pedagogų nuomonė apie mokamą atlyginimą, %

Mokamas atlyginimas gali įtakoti ir į socialinių pedagogų pasitenkinimą darbu, mintis apie darbo keitimą bei atliekamo darbo kokybę.

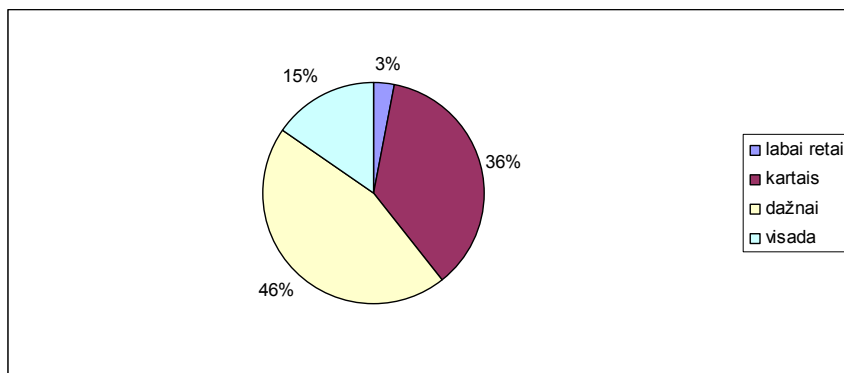
Pasitenkinimą darbu lemia ir įstaigos vadovų vertinimas socialinius pedagogus kaip specialistus (50pav.).

50 pav. Socialinių pedagogų nuomonė apie jų, kaip specialistų, vertinimą, %

Atsakymai procentaliai pasiskirstė panašiai. 48 % respondentų atsakė, kad nesijaučia vadovų vertinami. 52 % apklaustųjų teigia, jog yra vertinami kaip specialistai. Galima kelti prielaidą, jog vadovo vertinimas neretai remiasi jo subjektyvia nuomone apie socialinius pedagogus kaip asmenis. Rečiau tai įtakoja tiesioginis darbas. O gal socialinis pedagogas dar neturėjo galimybės savęs užsirekomenduoti įstaigoje kaip specialistas. Nuo vadovo vertinimo priklauso ir įstaigoje dirbamų darbų prioritetai, socialinių pedagogų atliekamos funkcijos ir darbų apimtys.

Galimybių suteikimas kelti kvalifikaciją ar dalyvauti įv. kursuose (51 pav.).

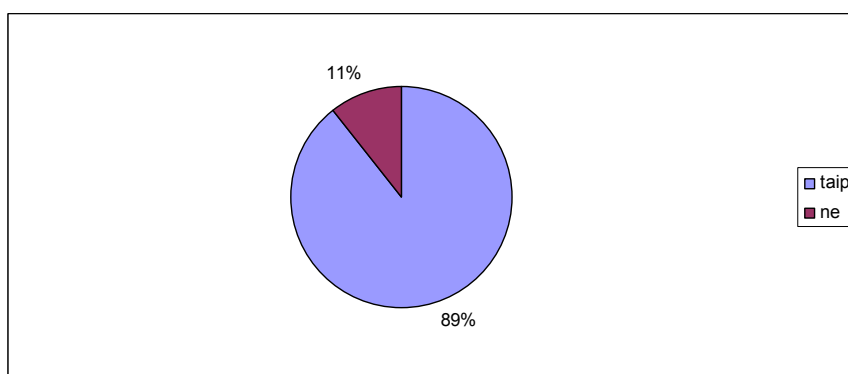

51 pav. Galimybių suteikimas socialiniams pedagogams kelti kvalifikaciją ir dalyvauti įv. kursuose, %

Keliant kvalifikaciją socialiniai pedagogai pagal įstatymą gali užimti aukštesnes pareigas, gauti didesnę atlyginimą. 15 % respondentų atsakė visada turintys galimybę tobulintis. Net 46 % atsakė, kad dažnai turi galimybę dalyvauti įv. kursuose, kelti kvalifikaciją. 36 % teigia, jog tik kartais gali dalyvauti kursuose. Labai retai – 3 %.

Dalyvavimas įv. kursuose dažnai yra mokamas ir ne visi globos namai turi galimybę juos apmokėti. Neretai tenka susimokėti patiems socialiniams pedagogams. Pasitaiko, jog į kursus neišleidžia įstaigos vadovai. Tačiau socialiniams pedagogams norintiems toliau dirbti vaikų globos namuose yra būtina sistemingai tobulinti profesinę kvalifikaciją.

Socialinių pedagogų bendradarbiavimas su specialiosiomis bei valstybinėmis institucijomis - neatsiejama funkcija, nuo tiesioginio darbo. Net 89 % apklaustųjų atsakė, kad visos institucijos bendradarbiauja geranoriškai (52 pav.).

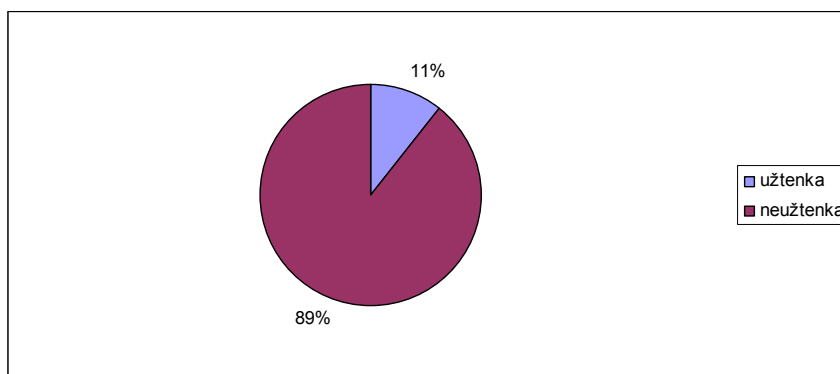

52 pav. Socialinių pedagogų nuomonė apie specialiųjų bei valstybinių institucijų geranorišą bendradarbiavimą, %

Nuo bendradarbiavimo priklauso spendžiamos problemos išsprendimo greitumas. Kaip jau buvo minėta, neretai dubliuojasi įvairių tarnybų ir socialinių pedagogų veikla. Todėl glaudus

bendradarbiavimas ir bendra veikla, kuri būtų aptariama, bei labiau koordinuojama. Svarbu tiksliai apibrėžti socialinių pedagogų dirbančių vaikų globos namuose funkcijas, veiklos gaires.

Kaip matyti iš 53 pav., net 89 % respondentų teigia, kad neužtenka laiko atlikti darbams, kurie yra svarbūs.

53 pav. Socialinių pedagogų laiko paskirstymas darbams atlikti, %

Tik glaudus bendradarbiavimas tarp institucijų, tikslus socialinių pedagogų funkcijų apibrėžimas, leistų atlikti daug greičiau ir efektyviau darbus kurie yra svarbūs. Galima kelti prielaidą, kad trūksta įstaigose specialistų kurie būtų pasirengę ir galėtų dirbti socialinį darbą.

Išnagrinėjus literatūrą ir įstatymus išryškėjo, jog socialiniams pedagogams yra svarbi globojamų vaikų socializacija, (re) integracija, dalyvavimas sprendžiant individualias problemas. Tačiau praktikoje matyti, kad tikrovė neatitinka lūkesčių. Realybėje socialiniai pedagogai savo laiką skiria šioms funkcijoms: vaikų atstovavimas įvairiose institucijose, svarbių dokumentų rengimas, žinių apie globojamus vaikus teikimas VTAT, įvaikinimui bei kitoms specialiosioms tarnyboms. Specialistų, dirbančių vaikų globos namuose darbas specifika siejama su darbu instituciniame lygmenyje, dokumentų ruošimu. Taip globojami vaikai negauna asmeninio dėmesio sau, mažai yra sprendžiama individualių globotinių problemų, tokiu būdu pedagogas nutolsta nuo vaiko. Mažai dėmesio yra skiriama prevencinėms programoms, jų rengimui, įgyvendinimui. Socialiniai pedagogai turi aukštąjį išsilavinimą, yra verinami kaip specialistai, turi galimybę kelti pedagoginę kvalifikaciją. Tačiau jiems trūksta laiko įgyvendinti visas funkcijas, kurios priklauso pagal pareigybės. Būtina yra steigti daugiau socialinių pedagogų etatų vaikų globos namuose, tam kad įgyvendinti visas funkcijas ir maksimaliai padėti globojamam vaikui išspręsti visas iškilusias problemas, socializuotis, pasijausti pilnaverčiu visuomenės nariu.

IŠVADOS

1. Dirbdami vaikų globos namuose, socialiniai pedagogai susiduria su globaliniais sunkiau gebančiais prisitaikyti prie pakitusių gyvenimo sąlygų, nes dauguma jų turi įvairių elgesio, emocijų ir kognityvinių problemų. Šios aplinkybės įtakoja socialinio pedagogo ir auklėtinio santykį, individualaus darbo su globaliniu specifika: kreipiant dėmesį į asmeninių ir socialinių vertybių sistemų formavimą.

2. Iš tyrimo matyti, kad socialiniai pedagogai dirbantys vaikų globos namuose svarbiausiomis laiko šias funkcijas ir joms sugaišta daugiausiai laiko: vaiko atstovavimas teismuose, įvairaus pobūdžio dokumentų rengimas, žinių teikimas apie globojamą vaiką įvairioms institucijoms (VTAT, įvaikinimui, statistikos departamentui).

3. Hipotezė pasitvirtino, jog socialiniai pedagogai dirbdami vaikų globos namuose visapusiškai nerealizuoja kelių iš svarbiausių savo veiklos funkcijų, būtent – nepakankami užtikrinamas socialinis globalinių ugdymas, stokojama veiklos sprendžiant individualias globalinių problemas, nukenčia darbas su biologinėmis šeimomis.

4. Specialistų, dirbančių vaikų globos namuose darbo specifika įtakoja susiklosčiusi praktika bendradarbiauti su socialiniais partneriais, įpareigojimai rengti įstaigos veiklos dokumentus, susijusius su vaiko globa.

5. Socialinių pedagogų veikos turinys ir funkcijos turi būti orientuotos į žmogaus socializaciją, problemų sprendimą, siekiama užtikrinti asmenų tinkamą socialinį, materialinį, kultūrinį gyvenimo lygį, atstatyti jų galimybes pilnavertiškam funkcionavimui visuomenėje, socialinį teisingumą.

6. Socialiniai pedagogai, įgyvendindami konkrečias funkcijas, dirba per mažai su vaiku individualiai. Todėl jiems sudėtinga ne tik maksimaliai žinoti, bet ir padėti įveikti globalinių problemas.

7. Socialinei – pedagoginei veiklai yra privaloma specialisto kompetencija, profesionalumas, kūrybiškumas, meistriškumas, emocinis nusiteikimas. Socialiniai pedagogai turi galimybę kelti kvalifikaciją, dalyvauti įvairiuose kursuose.

8. Tyrimo duomenimis, vaikų globos namuose dirbatys socialiniai pedagogai, turi aukštą profesinį pasirengimą: aukštąjį išsilavinimą, aukštą kvalifikaciją, įstaigų vadovų yra vertinami kaip specialistai. Ši profesija Lietuvos darbo rinkoje paklausi, specialistai savo pasirinkimu dirbti socialinį darbą yra patenkinti, tik retas kuris pagalvoja apie darbo pakeitimą.

REKOMENDACIJOS

- Nuolat individualiai dirbti su globojamais vaikais socialinio žmogaus ugdymo tikslu, vertinti nuveiktą darbą, jį koreguoti ir tikrinti grįžtamąją informaciją.
- Siekti pašalinti spragą dėl išskirtinio dėmesio instituciniam darbui, lyginant su individualiu darbu su globotiniu, skiriant pagrindinį dėmesį ir pastangas pastarajam.
- Siekti tinkamai, atsižvelgiant į darbo vaikų globos namuose specifiką, įforminti socialinio pedagogo pareiginę instrukciją, kas sudarytų sąlygas išvengti netikslingų ir specialisto kompetencijai nepriskirtinų funkcijų atlikimo.
- Pateikti rekomendacijas vaikų globos namų bendruomenėms dėl socialinių pedagogų darbo tikslų ir funkcijų, sukurti funkcijų realizavimo sistemą.
- Organizuoti mokymo, tobulinimo programas, kuriuose, socialiniai pedagogai ir pedagogai, dirbantys vaikų globos namuose, būtų supažindinami su globojamų vaikų specialiaisiais poreikiais jų psichologija bei darbo specifika su jais. Kelti pedagogų savišvietos poreikį.
- Itraukti aukštąsias mokyklas dalyvauti programose keliant socialinių pedagogų kvalifikaciją.
- Sukurti socialinių pedagogų ir įvairių socialinių partnerių produktyvaus bendradarbiavimo sistemą, užtikrinančią efektyvų globotinio problemų sprendimą.
- Sudaryti sąlygas bendradarbiauti, keistis informacija, patirtimi tarp tos pačios srities specialistų.
- Sudaryti galimybę bendradarbiauti ir keistis informacija ir patirtimi su kitų šalių socialiniais pedagogais. Rengti mainų programas.
- Skleisti veiklos rezultatus vaikų globos namų bendruomenėje, tarpinstitucinio bendradarbiavimo lygmeniu, palaikyti įvairiapusių ryšius.

- Mažinti socialiniams pedagogams priklausančių vaikų skaičių, atsižvelgiant į globalinių socialinius poreikius.
- Kelti materialinę vaikų globos namų bazę, steigiant daugiau socialinių pedagogų etatų, įgyvendinti Vaiko gerovės valstybės politikos strategiją.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Alifanovienė, D., Šapelytė, O. (2002). Socialinės pedagogikos studijų modernizavimo galimybės. V. Gudonis (Red.). *Pedagogika Nr. 56*. Mokslo darbai (p. 5-13). Šiauliai: UAB Šiaulių knygryškla.
2. Ambrukaitis, J.(2000). Socialinis pedagogas – nauja specialybė Lietuvoje. J. Ambrukaitis (Red.). *Specialusis ugdymas*. Mokslo darbai III (p. 140-142). Šiauliai: Šiaulių universitetas.
3. Angeles, S. (Sud.). (1999). *Socialinės apsaugos terminų žodynas*. Vilnius: Sveikatos ir ekonomikos centras.
4. Augis, R. ir kt (Red.). (1993). *Psichologijos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
5. Bankauskienė, N., Leliūgienė, I., Baršauskienė, V. (2003). Socialinių darbuotojų profesionalizacijos ir nuovargio problemos. J. Ambrukaitis (Vyr. red.). *Specialusis ugdymas 1(8)*. Mokslo darbai (p. 155-169). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
6. Barkauskaitė Lukšienė, Ž. (2002). Socialinio pedagogo veiklos reglamentavimo gairės. G. Kvieskienė (Sud.). *Socialinio pedagogo ABC*. Socialinis ugdymas V d. (p. 76-84). Vilnius: BĮ UAB Baltijos kopija.
7. Bendrieji valstybės ir savivaldybių vaikų globos namų nuostatai 2005 m kovo 3 d. Nr. A1-68 // Valstybės žinios Nr. 33, 2005m. kovo 10 d.
8. Braslauskienė, R. (2000). *Bešeimių vaikų ugdymo ypatumai globos institucijose (socialinis ir psichopedagoginis aspektas)*. Daktaro disertacijos santrauka. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
9. Braslauskienė, R., Jonutytė, I. (2005). *Vaikų agresyvaus elgesio prevencija ugdymo institucijose*. Mokomoji knyga. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
10. Čepukas, R. (1999). Socialinio pedagogo veiklos perspektyvos (vizija) Lietuvoje. J. Ambrukaitis (Ats. red.). *Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos*. Mokslinės konferencijos medžiaga (p. 14-15). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
11. Daulenskienė, J.N.V., Radzevičienė, L. (2002). Rizikos grupėms priklausančių kūdikių namų auklėtinių elgsenos ypatumai. V. Rajekas (Ats. red.). *Pedagogika Nr. 56*, Mokslo darbai (p. 58-65). Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
12. Dobranskienė, R. (2004). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Monografija. Klaipėda : Klaipėdos universiteto leidykla.

13. Dromantienė, L., Šalaševičiūtė, R. (2006). Vaiko teisių apsauga Lietuvoje: socialinių darbuotojų vaidmuo. L. Dromantienė (Ats. Red.). *Socialinis darbas Nr. 5 (1)*. Mokslo darbai (p. 79-88). Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
14. Giedraitienė – Lileikienė, T. (2002). *Kelias į vaiko širdį*. Kaunas: Judex.
15. Goštautas, A., Pakrošnis, R., Čepukienė, V. (2004). Paauglių, gyvenančių globos įstaigose, psichosocialinio prisitaikymo sunkumai. J. Ambrukaitis (Red.). *Specialusis ugdymas Nr. 1 (10)*, (p. 30-38). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
16. Gumuliauskienė, A., Augustienė, D., Bobrova, L., Macaitienė, R., Eitutytė, D. (2002). *Karjera šiandien ir rytoj*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
17. *Jungtinių Tautų Organizacijos Vaiko teisių konvencija* (1995m. liepos 3 d.), Nr. I-983. Vilnius.
18. Juodaitytė, A. (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vadovėlis pedagogikos specialybių studentams. Vilnius: PETRO OFOSETAS.
18. Juodraitis, A. (2002b). Probleminio elgesio nepilnamečių socializacijos prielaidų kintamosios. V. Rajeckas (Red.). *Pedagogika Nr. 56*, (p. 101-105). Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
19. Justickis, V., Ramanauskienė, E. (2006). Vaikų globos globotinio teisinio statuso psichologinis įvertinimas. L. Dromantienė (Ats. red.). *Socialinis darbas Nr. 5 (2)*, (p. 28-35). Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
20. Kaffemanas, R. (1999). Globos namų auklėtinių elgesio problemos. J. Ambrukaitis (Ats red.). *Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos*. Mokslinės konferencijos medžiaga 1999 m. sausio 26-27 d. (p.22-24). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
21. Kaffemanas, R. (2004). Globos institucijų ugdytinių vertybinės socializacijos bruožai. *Ugdymo psichologija Nr. 11-12*, (p. 156-161). Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
22. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
23. Konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje. 1993m. gegužės 29 d. Haga.
24. Kučinskas, V. (1999). Socialinio pedagogo veikla ergonominiu aspektu. J. Ambrukaitis (Ats red.). *Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos*. Mokslinės konferencijos medžiaga 1999 m. sausio 26-27 d. (p. 24-29). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
25. Kučinskienė, R. (1999). Mokytojai apie socialinio pedagogo pareigybę mokykloje. J. Ambrukaitis (Ats red.). *Šiuolaikinė specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos*. Mokslinės konferencijos medžiaga 1999 m. sausio 26-27 d. (p. 30-32). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
26. Kučinskas, V., Kučinskienė, R. (2000). *Socialinis darbas švietimo sistemoje: teoriniai aspektai*. Studijų knyga. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.

27. Kvieskienė, G. (2000). *Socializacijos pedagogika*. Mokymo priemonė socialinės pedagogikos studentams. Vilnius: Vilniaus pedagogikos universitetas.
28. Kvieskienė, G., Mockevičienė, D. (2002). Laisvalaikio reikšmė ankstyvajai prevencijai. G. Kvieskienė (Sud.). *Socialinio pedagogo ABC*. Socialinis ugdymas V d. (p. 66-76). Vilnius: BĮ UAB Baltijos kopija.
29. Kvieskienė, G. (2002a). Prevencinės pedagogikos metmenys. J. Dautartas (Red.). *Socialinis ugdymas I d.* (p. 25- 28). Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
30. Kvieskienė, G.(2002b). Socialinio pedagogo kompetencija. G. Kvieskienė (Sud.). *Socialinio pedagogo ABC*. Socialinis ugdymas V d. (p. 17-27). Vilnius: BĮ UAB Baltijos kopija.
31. Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
32. Köhena, H. (1992). Deutsch – englisches Glossar der Jugendhilfe. Weinheim, München: Juventa.
33. Lazutka, R. (2001). *Vartojimas žmogaus socialinės raidos požiūriu. Žmogaus socialinė raida*. Vadovėlis aukštosioms mokykloms. Vilnius: Vilspa.
34. Lekavičienė, R. (2001). *Socialinės kompetencijos psichologiniai kriterijai ir vertinimas*. Lietuvos studentų tyrimas. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
35. Leliūgienė, I. (1999). *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas: Technologija.
36. Leliūgienė, I. (2003a). *Socialinė pedagogika*. Vadovėlis. Kaunas: Technologija.
37. Leliūgienė, I. (2003b). *Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas*. Kaunas: Technologija.
38. Leliūgienė, I., Giedraitienė, E., Rupšienė, L. (2006). Socialinių darbuotojų / Socialinių pedagogų rengimas Lietuvoje. M. Barkauskaitė (Ats. red.). *Pedagogika Nr. 83*. Mokslo darbai (p. 64-72). Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
39. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas* (Žin., 2000, Nr. 74).
40. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas*. (2001). Vilnius: Saulužė.
41. Lietuvos Respublikos *vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas*// Valstybės žinios. 1996. Nr. 33-807.
42. Lietuvos Respublikos *Vaiko globos įstatymas*. 1998m. kovo 24 d. Nr. VIII-674. Vilnius.
43. LR ŠMM įsakymas 2001 m. gruodžio 14 d., Nr. 1667 *Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo*; papildyta 2002 m. spalio 7 d. įsakymu Nr. 1691.
44. LR ŠMM įsakymas 2002 m. spalio 4d. Nr. 1687 *Dėl socialinių pedagogų rengimo standarto patvirtinimo*.
45. LR nutarimas „Dėl vaiko gerovės valtybės politikos koncepcijos patvirtinimo (2003 gegužės 20 d.) Nr. IX-1569. Vilnius.

46. LR nutarimas „Dėl vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005- 2012 metų plano patvirtinimo (2005m. vasario 17 d.) Nr. 184. // Valstybės žinios Nr. 25, 2005-02-17.
47. Markovienė – Paleckienė, M., Lazdauskas, T. (2007). *Šeima ir tėvų globos netekusio vaiko raida. Žinių plėtros projektai*. Vilnius: Vaga.
48. Merkys, G., Ruškus, J., Juodraitis. (Sud.). (2002a). Psichosocialinis ugdytinio portretas ir ugdytinio tipologija. *Nepilnamečių resocializacija: Priežiūros įstaigų psichosocialinė ir edukacinė situacija Lietuvoje*, (p. 135-155). Šiauliai: Šiaulių knygryškla.
49. Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų rėmimo ir integravimo į visuomenę 2005-2008 metų programa. // LR 2004m. spalio 13 d. nutarimas Nr. 1279.
50. Radzevičienė, L. (1999). Socialinio pedagogo vaidmuo vaikų globos ir ugdymo įstaigose. J. Ambrukaitis (Ats. red.). *Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos*. Mokslinės konferencijos medžiaga 1999 m. sausio 26-27 d. (p.38-40). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
51. Radzevičienė, L. (2006). *Globos institucijose augančių kūdikių emocijų raida*. Monografija. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
52. Rubene, Z. (2001). Kritisches denken der Jugendlichen im Sozial – Kulturellen Sinn. V. Rajeckas (Ats. red.). *Pedagogika Nr. 52*. Mokslo darbai, (p. 223-232). Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. Ugdymas ir informacinės visuomenės kūrimas. VIII Tarptautinė mokslinė konferencija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
53. Sakalauskas, G. (2000). *Vaiko teisių apsauga Lietuvoje*. Vilnius: Adomo Jakšto spaustuvė.
54. Samuseviča, A. (2001). Entwicklung sozialer Fertigkeiten Im Pädagogischen Prozess. V. Rajeckas (Ats. red.). *Pedagogika Nr. 52*. Mokslo darbai, (p. 239-244). Švietimo reforma ir mokytojų rengimas. Ugdymas ir informacinės visuomenės kūrimas. VIII Tarptautinė mokslinė konferencija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
55. Sutton, C. (1999). *Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija*. Vilnius: VU Specialiosio psichologijos laboratorija.
56. Šimaitis, A. (2002). Socialinai pedagogai švietimo įstaigose. G. Kvieskienė (Sud.). *Socialinio pedagogo ABC*. Socialinis ugdymas V d. (p. 32-35). Vilnius: BĮ UAB Baltijos kopija.
57. Vaiko globos organizavimo nuostatai. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002m. kovo 27 d. nutarimas Nr. 405 /// Valstybės žinios. 2002, Nr, 35-1275.
58. Vaitkevičius, J. (1999). *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Egalda.
59. Vaitkevičiūtė, V. (2001). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: leidykla „Žodynas“.

60. Vaitkevičius, J.V., Šlapkauskaitė, D., Daulenskienė, J.N.V. (2002). Specialiujų globos namų auklėtinių žalingi įpročiai. V. Rajeckas (Ats. red.). *Pedagogika Nr. 61*. Mokslo darbai (p.217-221). Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
61. Vitkauskaitė, D. (1999). Socialinės pedagogikos bei socialinio darbo profesijų ir akademinų disciplinų integracijos galimybės. J. Ambrukaitis (Ats. red.). *Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos*. Mokslinės konferencijos medžiaga 1999 m. sausio 26-27 d. (p.47-49). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
62. Žilionis, J. (2002). Pestalocis J.H. – socialinis pedagogas. G. Kvieskienė (Sud.). *Socialinio pedagogo ABC*. Socialinis ugdymas V d. (p. 27-32). Vilnius: BĮ UAB Baltijos kopija.
63. Žukauskienė, R., Leiputė, O. (2002). Vaikų ir jaunimo globos namų auklėtinių ir vaikų gyvenančių su abiem tėvais, emocijų ir elgesio problemų ypatumai. L. Dromantienė (Red.). *Socialinis darbas Nr. 2 (2)* (p. 106-115). Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.

SUMMARY

The thesis provides the theoretical analysis of the conception of social educators' work and functions implemented at child custody home.

The *hypothesis* was brought forward assuming that, while implementing actual functions, social educators working at child custody home do not fulfil several fundamental functions, i.e. individual work with a foster-child and his/her preparation for social integration.

The survey approach using questionnaires was applied for the study aimed at the investigation of specifics and priorities of social educators' work. SPSS – 11.0 software was chosen for *statistical* processing of social data. *Descriptive analysis* was applied in accordance with the aim, hypothesis and goals of the study.

The survey on social educators' functions at child custody home was carried out at 85 child custody homes in the Republic of Lithuania. The sample included 66 social educators.

Empiric part looks into primary functions of social educators working at child custody home and the period of time needed for their implementation. Exclusively significant functions and the specifics of activities at child custody home were distinguished.

The most important *conclusions* of empiric study:

1. Social educators, while working at child custody home, are confronted with the foster-children having difficulties in their ability to conform to the altered conditions of living because the majority of them have various behavioural, emotional and cognitive problems. The given circumstances have influence on the relationship between a social educator and a foster-child and on the specifics of individual work with a foster-child. Attention is paid to the formation of the system of individual and social values.

2. The survey shows that social educators working at child custody home consider the following functions to be most important and taking most of their time: representation of a child's interests in courts, preparation of different types of documents and providing various institutions with information related to a foster-child (Service of Child Right Protection, adoption, Statistics Department).

3. The hypothesis proved out that social educators, while working at child custody home, do not thoroughly perform several fundamental functions of their activity, namely, they do not sufficiently secure social education of foster-children, inactively solve individual problems of foster-children and insubstantially execute work with biological families.

4. *The specifics of the work of social educators working at child custody home is influenced by ordinary practice of cooperation with social partners as well as obligations to prepare documents of institutional activities concerning a child's custody.*

Keywords: the policy of child's welfare, orphanage, child's custody, child custody home, social custody, socialization, social integration, social adaptation, social disjuncture, social policy, social educator, profession, competence.

PRIEDAI

ANKETA

Socialinio pedagogo veiklos specifika vaikų globos namuose

MIELAS KOLEGA,

nuo 2001 m. rugsėjo 1 dienos pagal Vyriausybės patvirtintą programą šalies švietimo įstaigose pradėti steigti socialinių pedagogų etatai. Pirmiausia steigiami švietimo įstaigose, vėliau – globos namuose ir kitur.

Socialinių pedagogų veiklos dirva labai plati, o tikslai labai svarbūs. Ir kas gali geriau pasakyti apie savo veiklą jei ne Jūs, kasdien dirbantis(-i) globos namuose.

Mums Jūsų nuomonė yra labai svarbi !

Apklausa yra **A N O N I M I N Ė** , todėl anketoje nei **P A V A R D Ė S** , nei **Į S T A I G O S**
nurodyti **N E R E I K I A** .

Čia pateikti teiginiai gali Jums būti priimtini arba ne. Mums tiesiog įdomi nuomonių įvairovė.

Kiekvienam klausimui žymėkite tik po vieną atsakymą.

Atsakymus žymėkite taip :

Socialinio pedagogo funkcijos		Įvertinant, nurodykite funkcijas pagal jų svarbumą			Pažymėkite, kuriai veiklai skiriate daugiausiai laiko		
		Svarbu	Iš dalies svarbu	Nesvarbu	Daug	Vidutin-iškai	Mažai
I. Individualus darbas su globotiniu							
1.	Teikia specializuotą pagalbą sunkumus išgyvenančiam globotiniui.	X					X

***Labai svarbu, kad anketa būtų užpildyta iki galo, nepaliekant neatsakytų klausimų.
DABAR ŽYMĖKITE JŪS !***

Apklausa atlieka ŠU socialinės pedagogikos katedros magistrantė
Iškilus klausimams galite skambinti telefonu 8 617 76889
Anketą siųsti adresu dariusri@nma.lt

SOCIALINIO PEDAGOGO FUNKCIJOS		Įvertinkite, nurodykite funkcijas pagal jų svarbumą			Pažymėkite, kuriai veiklai skiriate daugiausiai laiko		
		Svarbu	Iš dalies svarbu	Nesvarbu	Daug	Vidutiniškai	Mažai
	I. Individualus darbas su globotiniu						
1.	Skubiai reaguoja ir analizuodamas padeda išspręsti globotiniui iškilusias problemas.						
2.	Teikia specializuotą pagalbą sunkumus išgyvenančiam globotiniui.						
3.	Padeda globotiniui, siekiančiam įveikti mokymosi sunkumus, skatina mokymosi motyvaciją.						
4.	Tiria - koreguoja globotinio požiūrį į ugdymo įstaigą, lankomumą ir mokymąsi.						
5.	Aiškinasi globotinio išnaudojimo, skriaudos faktus, nurodo prevencijos būdus ir galimybes, nurodo asmenis į kuriuos galės kreiptis pagalbos.						
6.	Nukreipia globotinį reikiamai pagalbai į kitas įstaigas.						
7.	Supažindina globotinį su jų teisėmis ir pareigomis.						
8.	Paaškina globotiniui jo padarytus elgesio ir teisės normų pažeidimus.						
9.	Argumentuoja globotinio atskyrimo nuo tėvų neišvengiamumą.						
10.	Dalyvauja komandoje sudarant globotinio socialinės pagalbos teikimo planą, numato įtrauktinus į šią veiklą asmenis, reikalingas priemones ir būdus.						
11.	Ieško išteklių būtiniausiems globotinio poreikiams, pomėgiams bei saviraiškai tenkinti.						
12.	Skatina vaiko dalyvavimą saviraiškos veikloje.						
13.	Ruošia globotinį šeimos ir sveiko būdo gyvenimui.						
14.	Ruošia globotinį grįžimui į biologinę šeimą arba adaptacijai globėjų šeimoje.						
15.	Ruošia globotinį (re) integracijai į visuomenę.						
16.	Lanko globotinį mokykloje, ligoninėje, sanatorijoje.						
17.	Lanko globotinį laikinai išvykusį pas savanoriškus globėjus, tėvus.						
18.	Išsiaiškina globotinio socialinę padėtį bei socialinius ryšius.						
19.	Fiksuoja globotinio raidos sutrikimus, seka jo sveikatą, būklę.						
20.	Bendrauja su globotiniu kurdamas gerus pedagoginius santykius.						

	II. Darbas su globotinio šeima						
1.	Lanko globotinio biologinius tėvus, savanoriškas šeimas.						
2.	Skatina ryšius tarp globotinio, globos namų ir šeimos(biologinės ar savanoriškos).						
3.	Aiškinasi šeimos praeities ir dabarties sunkumus, lėmusius vaiko patekimą į valstybinę įstaigą.						
4.	Pagal poreikį informuoja globotinio šeimą apie socialinės pagalbos galimybes.						
5.	Informuoja tėvus apie institucijas, teikiančias reabilitacijos ir socialinių garantijų paslaugas, nemokamą teisinę pagalbą.						
6.	Informuoja biologines šeimas apie juos liečiančius teismo procesus ir jų pasekmes.						
7.	Skatina, motyvuoja tėvus, kad vaikas grįžtu į biologinę šeimą.						
8.	Bendradarbiauja su VTAT darbuotojais, vykdančiais lankomąją priežiūrą.						
	III. Darbas su globos funkciją atliekančių įstaigų pedagogais						
1.	Tarpininkauja iškilus konfliktinei situacijai tarp globotinio ir pedagogo.						
2.	Bendrauja su pedagogais ir įstaigų vadovais sprendžiant globotinio problemas, reikalui esant inicijuoja darbo komandos subūrimą.						
3.	Organizuoja seminarus, paskaitas apie globotinių elgesio specifiškumą.						
	IV. Bendradarbiavimas su institucijomis						
1.	Inicijuoja labdaringą veiklą.						
2.	Atstovauja ir gina globotinio teises teisėsaugos institucijose.						
3.	Bendradarbiauja su savivaldybėmis, apskritimis, ministerijomis, medicinos įstaigomis ir psichologinėmis tarnybomis atstovaujant vaiko interesus, organizuojant reikiamą pagalbą.						
4.	Esant būtinumui konsultuojasi su teisininkais, darbo birža, bankais.						
5.	Atstovauja vaiką tvarkant dokumentus dėl LR pilietybės gavimo, asmens tapatybės kortelės išėmimo, deklaruoja globotinių gyvenamąsias vietas, išima pažymą apie globotinio gyvenamąją vietą, išrūpina pašalpas.						
6.	Seka LR vyriausybės įstatymus, potvarkius susijusius su socialiniu darbu globos namuose.						
7.	Bendradarbiauja su Įvaikinimo ir VTA tarnybomis.						
8.	Lanko neformalias jaunimo mokyklas, kviečiasi juos į globos namus.						

V. Mokslinė metodinė veikla							
1.	Inicijuoja projektų rengimą bei įgyvendinimą.						
2.	Dalyvauja prevencinių programų rengime ir vykdyme (su rizikos grupės vaikais, jų šeimomis).						
3.	Vykdo prevenciją tarp auklėtinių, įtraukiant ir įstaigos bendruomenę.						
4.	Atlieka įstaigoje socialinius tyrimus ir pateikia metodines rekomendacijas.						
5.	Kelia pedagoginę - psichologinę kvalifikaciją.						
6.	Dalyvauja metodiniuose, direkcijos pasitarimuose ir seminaruose, rengia pranešimus.						
7.	Palaiko ryšius su kitų institucijų metodinėmis grupėmis.						
8.	Domisi teisine medžiaga reglamentuojančia vaikų globos namų veiklą.						
VI. Dokumentų tvarkymas							
1.	Rengia socialinio pedagogo veiklos programą, mėnesio veiklos programą.						
2.	Rašo globos namų socialinį pasą, šeimos socialinį pasą.						
3.	Sudaro rizikos grupės vaikų sąrašą.						
4.	Rašo buities tyrimo aktus.						
5.	Parengia ir pildo: individualią vaiko kortelę bei konsultavimo kortelę.						
6.	Teikia ataskaitas institucijoms.						

TRUMPA INFORMACIJA APIE JUS

1. Jūsų išsilavinimas :
 įrašyti.....

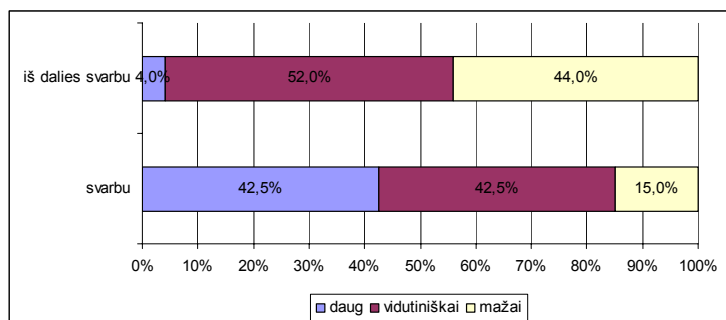
2. Jūsų kvalifikacija :
 Socialinis pedagogas
 Jaunesnysis socialinis pedagogas
 Vyresnysis socialinis pedagogas
 Socialinis pedagogas ekspertas
 Kita įrašyti.....

3. Jūs šioje srityje dirbate:
 Iki 1 metų
 1-3 metus
 3-5 metus
 5 ir daugiau metų

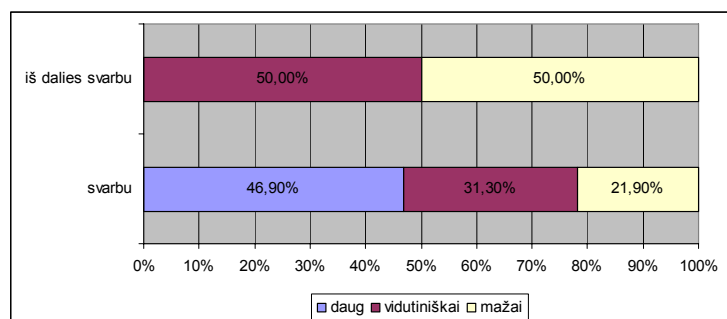
4. Jūsų nuomone, socialinio pedagogo profesija Lietuvos darbo rinkoje yra :
 Paklausi

- Nepaklausi
 - Nežinote
5. Ar jaučiate pasitenkinimą savo darbu?
- Taip
 - Ne
 - Nežinau
6. Ar jaučiatės pakankamai vertinama (-s) vadovų kaip specialistas?
- Taip
 - Ne
7. Ar geranoriškai bendrauja ir bendradarbiauja specialiosios tarnybos bei valstybinės institucijos?
- Taip
 - Ne
8. Ar pakankamai įsteigta etatų įgyvendinti vaiko gerovės valstybės strategiją?
- Pakankamai
 - Nepakankamai
9. Ar atlyginimas adekvatus pastangoms optimaliai atlikti pareigas?
- Adekvatus
 - Neadekvatus
10. Ar užtenka laiko atlikti darbams kurie jums atrodo svarbūs?
- Užtenka
 - Neužtenka
11. Ar dažnai kyla minčių, kad norėtumėte pakeisti dirbamą socialinį darbą į kitos profesijos darbą?
- Beveik visą laiką
 - Gana dažnai
 - Retai
 - Niekada
12. Ar Jums suteikiama galimybė kelti kvalifikaciją ar dalyvauti įv. kursuose pagal Jūsų kvalifikaciją?
- Niekada
 - Labai retai
 - Kartais
 - Dažnai
 - Visada

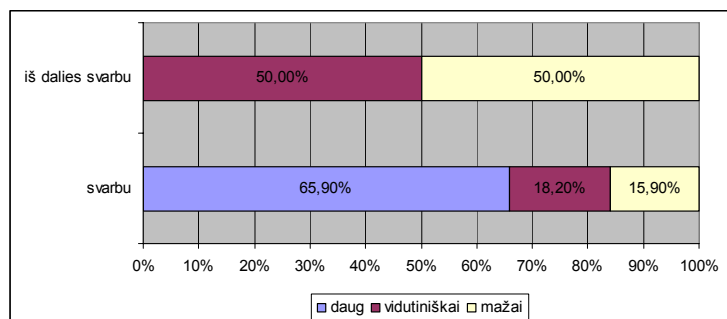
Nuoširdžiai **A Č I Ū** už sugaištą laiką ! ☺ ☺

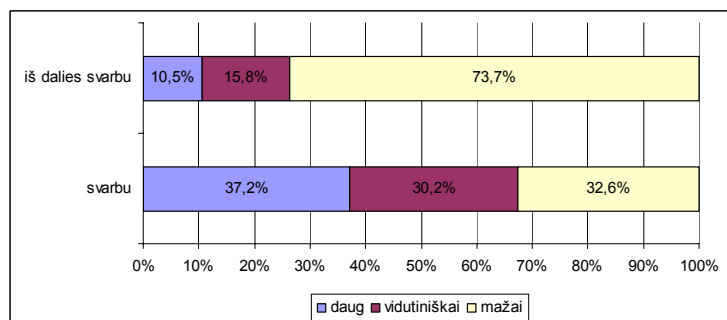
1 pav. Tiria - koreguoja globotinio požiūrį į ugdymo įstaigą, lankomumą ir mokymąsi, %

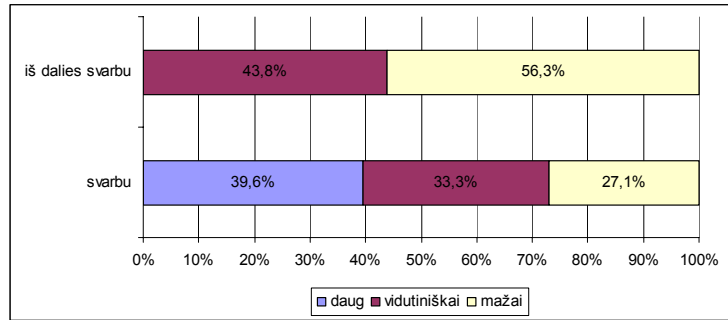
2 pav. Nukreipia globotiniį reikiamai pagalbai į kitas įstaigas, %

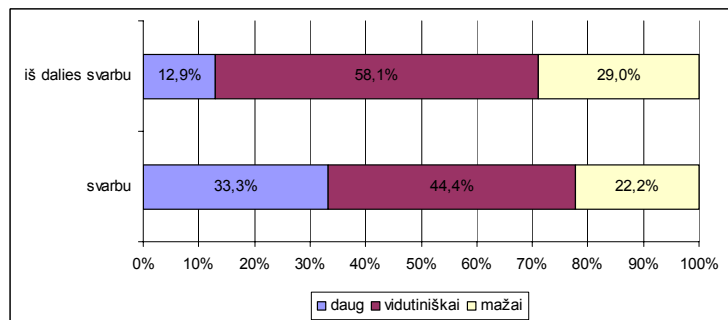
3 pav. Argumentuoja globotinio atskyrimo nuo tėvų neišvengiamumą, %

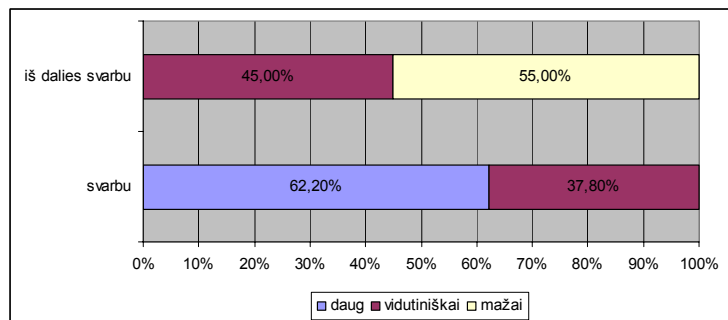
4 pav. Ruošia globotiniį šeimos ir sveiko būdo gyvenimui, %

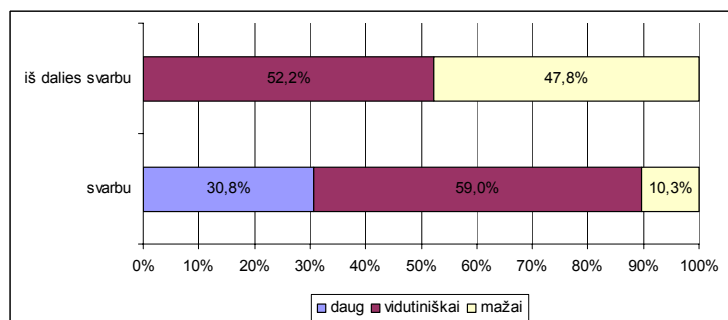
5 pav. Ruošia globalinį (re) integracijai į visuomenę, %

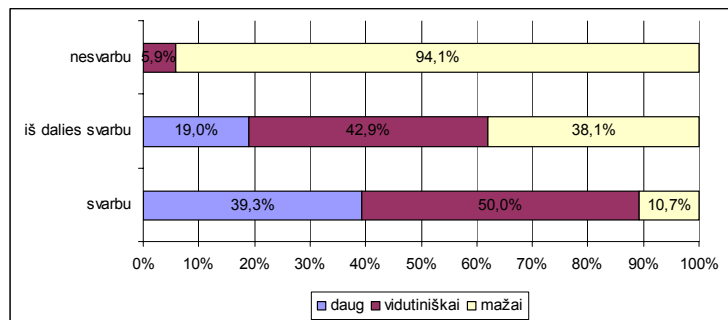
6 pav. Lanko globalinį mokykloje, ligoninėje, sanatorijoje, %

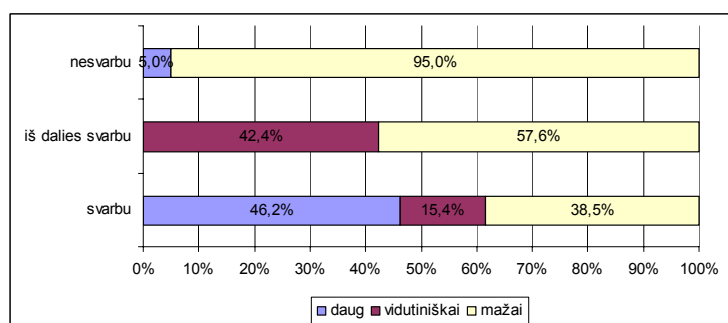
7 pav. Išsiaiškina globalinio socialinę padėtį bei socialiniu ryšius, %

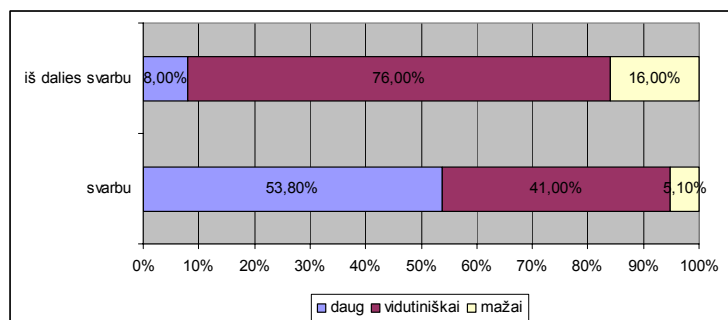
8 pav. Skatina ryšius tarp globalinio, globoa namų ir šeimos (biologinės ar savanoriškos), %

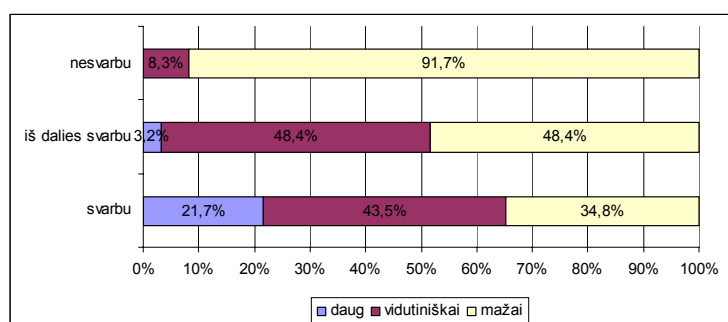
9 pav. Informuoja biologines šeimas apie juos liečiančius teismo procesus ir jų pasekmes, %

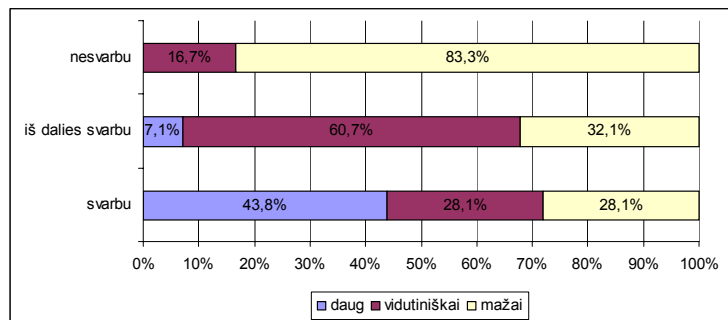
10 pav. Inicijuoja labdarinę veiklą, %

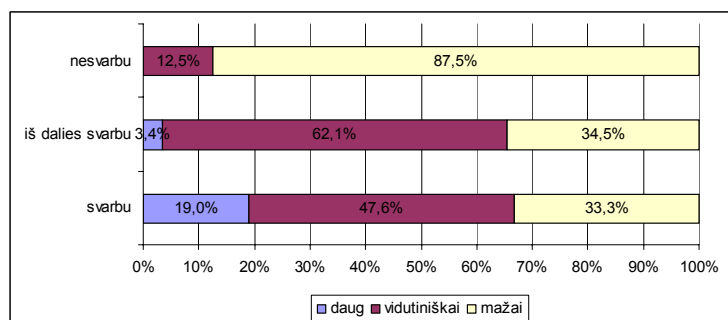
11 pav. Seka LR vyriausybės įstatymus, potvarkius susijusius su socialiniu darbu globos namuose, %

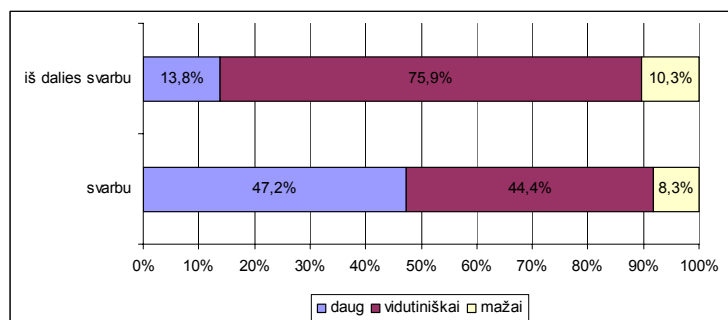
12 pav. Lanko neformalias jaunimo mokyklas, kviečiasi juo į globos namus, %

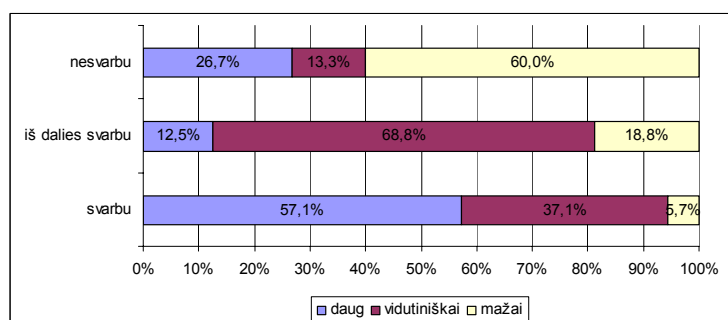
13 pav. Inicijuoja projektų rengimą bei įgyvendinimą, %

14 pav. o ryšius su kitų institucijų metodinėmis grupėmis, %

15 pav. Domisi teisine medžiaga reglamentuojančia vaikų globos namų veiklą, %

16 pav. Teikia ataskaitas institucijoms